

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Šubic

Mentorica: doc. dr. Melita Poler Kovačič

**SLIKOVNO GRADIVO V SLOVENSKEM DNEVNEM TISKU
ZASEBNOST IN PRAVICA NEJAVNIH OSEB DO LASTNE PODOBE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

Kazalo

1. UVOD	1
2. ZASEBNOST IN PRAVICA DO LASTNE PODOBE.....	4
2.1 Pravica do zasebnosti.....	5
2.2 Pravica do lastne podobe	7
2.3 Varstvo zasebnosti.....	8
2.3.1 Pravno varstvo.....	8
2.3.2 Etični kodeksi	10
2.4 Nejavne osebe proti javnim osebam	11
3. KOLIZIJA PRAVICE DO ZASEBNOSTI IN PRAVICE DO OBVEŠČANJA	12
3.1 Javni interes.....	14
3.2 Merila presoje.....	15
a. Namen in povod uporabe – Zakaj bi bila objavljena prav ta slika?	17
b. Način pridobivanja fotografije – Od naročila do priprave.....	17
c. Način objave	18
d. Opredelitev (podpis).....	19
3.3 O fotografiji v novinarskih kodeksih.....	19
3.3.1 Kodeks slovenskih novinarjev.....	20
3.3.2 Kodeks RTV Slo	20
3.3.3 Kodeksi tujih novinarjev oziroma fotografov	21
4. FOTOGRAFIJE V DNEVNEM TISKU	22
4.1 Razvoj fotografije v slovenskem periodičnem tisku.....	22
4.2 Čemu služi časopisna fotografija	24
4.2.1 Domneva resničnosti	27

4.3 Kakšna naj bi bila časopisna fotografija	29
4.3.1 Dokumentarne fotografije	31
4.3.2 Simbolne fotografije.....	32
4.3.3 Podpis.....	33
 5. ANALIZA PRIMEROV IZ PRAKSE.....	35
 5.1 Analiza rabe fotografije v izbranih treh dnevnikih.....	36
5.1.1 Delo	36
5.1.2 Slovenske novice.....	38
5.1.3 Dnevnik	39
 5.2 Fotografije z dela ali izobraževalnih ustanov	41
 5.3 Fotografije vsakdanjih situacij in opravil.....	46
 5.4 Fotografije z javnih prireditev	53
 6. SKLEP.....	55
 6.1 Predlagane rešitve	57
 7. LITERATURA.....	60
Knjige.....	60
Članki in sestavki	61
Elektronski viri.....	62
Časopisi.....	63
Sogovorniki	63

1. Uvod

»A concern for being ethical
is the starting point.«
Merrill, 1996: 2

Danes se podoba slovenskega dnevnega tiska močno razlikuje od ideala »resnih« dnevnikov, katerih glavni adut in ponos so dolgi novinarski prispevki, polni resnih preudarkov. Danes veliki, večvrstični nalovi, barve in velike fotografije ustvarjajo podobnost z lažjim, revialnim tiskom. Podoben učinek kot veliki udarni naslovi imajo tudi objavljene fotografije – posebej barvne. Na prvih straneh strani so povsod prisotne barve, tudi v notranjosti so postale stalnica, le kvaliteta tiska je nekoliko slabša – slabša je ločljivost, ki se pri tisku uporablja. Dnevni tisk, z izjemo Slovenskih novic, pa še vedno svoje strani večinoma polni s prispevki, ki obravnavajo problematiko širše javnosti, ne pa določene osebe, kar pomeni, da večina prispevkov ne vključuje izpovedi ali pripovedi posameznikov, katerih slike bi bile idealen ilustrativen material. Kadar gre v prispevku za ugotavljanje nekega splošnega pojava, ponavadi tudi ni obraza ali objekta, ki bi ga bilo sploh mogoče neposredno povezati z zgodbo.

Tema za nalogo izhaja iz opazovanja poletnega dnevnega tiska, kjer so bile že na prvih straneh objavljene fotografije kopalcev, tako odraslih kot otrok, z javnih kopališč. Res je sicer, da so bili kraji, kjer so fotografije nastale, javni, toda zdi se nepotrebno izpostavljati zasebno življenje skupine počitnikujočih več tisočim, ki bodo fotografijo videli natisnjeno. Počitniška sezona je le eden od primerov, ko so naključne nejavne osebe posnete na objavljenih ilustrativnih fotografijah. Drugi taki primeri so trgovine, ulice, pošte ali banke, celo lekarne. Seveda bi bilo nepraktično in nespametno pravno ali samoregulativno prepovedati vse tovrstne fotografije, prav tako pa jih bi bilo lahkomišno prezreti kot nepomembne ali celo neizogibne.

Naloga je razdeljena na pet delov. V prvem poskušam opredeliti zasebnost in pravico do lastne podobe kot del zasebnosti nejavnih oseb, torej takih, ki niso predmet javnega zanimanja ne prostovoljno, po spletu okoliščin, začasno ali kakorkoli drugače. V drugem ugotavljam odnos med pravico do zasebnosti ljudi, ki se pojavljajo na fotografijah, in svobode časopisov, da te fotografije

uporabljajo. Zanimali me bodo tudi novinarski kodeksi in njihova določila o fotografijah. V tretjem delu je poudarek na časopisni fotografiji in kriterijih, ki naj bi bili v veljavi pred objavo, da bi zagotovili delovanje v skladu z etičnimi ideali in informativnimi cilji časopisov. Četrty in peti del sta praktični del naloge, kjer je predstavljena analiza primerov iz slovenskih dnevnikov ter ugotovitve in nasveti, povezani z njimi, ter analiza ankete med izbranimi novinarji, uredniki in fotografi vseh treh opazovanih dnevnikov.

Anketo sem po elektronski pošti poslala 31 urednikom, 51 novinarjem in 29 fotografom¹, ki so svoje funkcije pri obravnavanih treh dnevnikih opravljali v času moje raziskave. V navodilih ob anketi je bila tudi prošnja, da katerokoli od sicer zaprtih vprašanj v anketi komentirajo in razložijo svoj odgovor, kar jih je mnogo tudi storilo. Anketa torej ni bila anonimna. Z nekaterimi sem na podlagi njihovih odgovorov opravila tudi dodatne kratke telefonske intervjuje.

Z analizo primerov slikovnega gradiva v slovenskih dnevnikih: Delu, Slovenskih novicah in Dnevniku² želim ugotoviti, ali držijo naslednje teze:

1. večina fotografij v dnevnem tisku je v prvi vrsti grafičen element, ki naj pritegne bralčevo pozornost, zato so prve strani zasedene z večjimi barvnimi fotografijami. Njihova informacijska vrednost kot dopolnilo besedilu je minimalna;
2. ilustrativne fotografije so izbrane po njihovi vizualni privlačnosti – pogosto se pri tem poseže po arhivskih fotografijah, ne da bi bile te kot take tudi označene;
3. ljudem na ilustrativnih fotografijah je kršena pravica do lastne podobe.

Menim, da slovensko dnevno časopisje v iskanju vizualne privlačnosti svojega tržnega izdelka – strani časopisa, išče čimbolj privlačno vizualno podobo in zato posega po fotografijah tudi tam, kjer

¹ Od tega na Delo 14 urednikom, 25 novinarjem in 10 fotografom, na Slovenske novice 8 urednikom, 11 novinarjem in 13 fotografom in na Dnevnik 9 urednikom, 15 novinarjem in 6 fotografom. Za sodelovanje se je odločila nekaj več kot polovica.

² Fotografije za analizo sem črpala iz izdaj od začetka aprila 2003 do konca marca 2004, na enako obdobje pa se nanašajo tudi vse analize fotografij v Delu, Novicah in Dnevniku. Medtem ko so primeri črpani iz vseh izdaj tega obdobja, temelji analiza rabe fotografije na 72 izvodih vsakega izmed dnevnikov, po naključnih 6 različnih dni na mesec. Pri tem sem preštevala skupno količino fotografij, ločeno število portretov in prizorov, v okviru tega pa tudi simbolnih in dokumentarnih fotografij ter fotografij, na katerih so bili jasno prepoznavne naključne nejavne osebe pri delu ali v šoli, na ulici ali na javnih prireditvah.

te ne opravljajo nikakršne informativne funkcije, oziroma je njihova vrednost v primerjavi z besedilom, ki ga spremljajo, kvečjemu ilustracijska oziroma dopolnilna. Menim tudi, da delokrog v časopisnih redakcijah ni urejen na način, ki bi novinarjem in urednikom omogočal prost in preprost izbor neoporečnega ilustrativnega gradiva, kot omejuje tudi fotografe pri ustvarjanju primerne materiala.

2. Zasebnost in pravica do lastne podobe

Ob omembi zasebnosti pogosto najprej pomislimo na prostorsko omejeno območje za domačimi zidovi. Ključ do stanovanja ali hiše je hkrati ključ, ki varuje našo zasebno sfero. »Zasebnost pojmuje kot neovirano in svobodno uveljavljanje osebnega in družinskega življenja brez vsakega vmešavanja, nadziranja ali usmerjanja s strani družbe ali drugih osebkov,« je zapisal Križaj (1989: 12). Vseeno se je med novinarji in bralstvom uveljavilo prepričanje, da so domači zidovi pri nekaterih bolj »prozorni«, kot pri drugih. Pravično se zdi, da direktor velikega podjetja ali poslanec ne uživata enakega obsega zasebnosti kot nekdo, katerega delovanje ne sodi v javno interesno sfero. Iz tega gre sklepati, da v zasebnost sodijo predvsem zadeve, ki imajo v večji meri vpliv na naše življenje in življenja neposredno vpletenih, kot na življenja drugih. Z zasebno sfero je torej varovana »tista sfera, ki drugih ne zadeva«. (Šinkovec, 1994: 130) Pri tem gre v bistvu za pojmovanje razlike med javnim in zasebnim, kot ga v komunikologiji zagovarja Dewey, ki pravi, da so zasebnost tiste »medčloveške transakcije, ki jih v njih neposredno udeleženi ljudje lahko sami nadzorujejo«. (Dewey v Splichal, 1997: 26) Na primer: medtem ko je alkoholizem predsednika države tema, o kateri ima tudi javnost pravico do informacij, je enak problem trafikanta, pri katerem vsako jutro kupimo časopis, za širšo javnost nepomembna, čeprav ne nujno nezanimiva tema. Razmišljanje, ki temelji na argumentu interesa občinstva, pripelje do kolizije pravice do zasebnosti in pravice do obveščanja, o čemer bo več govora v naslednjem poglavju.

Toda del zasebnosti je tudi to, kar kupujemo v trgovini, ali tip časopisov, ki jih beremo. Čeprav nas pri nakupu lahko kdorkoli opazuje – pa ima zato tudi pravico o našem početju, brez naše vednosti ali dovoljenja, obveščati javnost? Šinkovec (1994: 130) o tem pravi, da »se varovani del zasebnosti opredeljuje pragmatično in kazuistično«, ker živimo v času, ko človek pomemben del življenja preživi v javnosti in se ji zato težko izogne. Ker danes do družbenih stikov, ki zaznamujejo javnost, prihaja povsod, Šinkovec nadaljuje, da obstajajo različne stopnje med zasebnostjo in javnostjo, »kar je lahko opredeljeno prostorsko ali funkcionalno« (Šinkovec, 1994: prav tam). Zato se tisk ne bi smel vedno znova skrivati za zidom javnega. Fotografije, s katerimi so opremljeni prispevki v njem, so dostikrat vsebinsko zelo ohlapno povezane z besedili, na njih pa se znajdejo tudi ljudje pri najbolj vsakdanjih opravilih, ki ne vedo, da jih je fotograf vzel »na muho«. Kot najbolj ekstremno lahko izpostavimo vprašanje brezdomcev, ki bi jim s »stanovanjsko« definicijo zasebnosti odvzeli vso pravico do zasebne sfere in varnosti pred neželenimi in nepovabljenimi vdori v zasebnost.

Ko govorimo o kršenju pravice do zasebnosti v povezavi s fotografijami, gre še posebej izpostaviti pravico do lastne podobe, ki se je, kot del razvijajočih osebnostnih pravic, pričela razvijati skupaj z razvojem fotografije in njeno množično uporabo. Pravica do lastne podobe velja samo v razmerju med posamezniki, medtem ko so druge osebne pravice lahko varovane tudi pred kršitvami državnih organov. Kar seveda ne pomeni, da vas smejo državni organi zasledovati s kamero. (Finžgar, 1988: 125–129). Človekovo telo in podoba sta vsekakor del zasebnosti, od neke točke dalje pa celo intime, ki je še nekoliko ožja od zasebnosti.

2.1 Pravica do zasebnosti

S pravico do zasebnosti se ukvarjajo tako temeljne pravice, kot tudi osebnostne pravice. Temeljne pravice so tiste, ki so bile določene, da bi ščitile posameznika pred državo in njenimi organi, osebnostne pravice pa posameznikovo osebnostno sfero ščitijo pred posegi drugih posameznikov. (Pavčnik, 1997: 150)

Zavedati se moramo, da je izhodišče pri obravnavanju zasebnosti v pojmovanju človekovega dostojanstva na osebni in družbeni ravni. »K opredelitvi človekovega dostojanstva spadajo vse ustavno zagotovljene pravice in svoboščine in enakost pred zakonom.« (Šinkovec, 1996: 903) Država z njimi posamezniku zagotavlja, da sama in tretje osebe opustijo določena ravnanja, »praviloma na temelju splošno sprejetih etičnih pravil«. (Šinkovec, 1996: prav tam) Temeljno vprašanje, ko govorimo o človekovem dostojanstvu, so osebnostne pravice, tiste, »ki pripadajo določeni osebi, od katere se ne morejo ločiti, ki so nepremoženjske in absolutne, ker učinkujejo proti vsakomur, so neponovljivi atributi njegove individualne in duhovne biti, ker so del njega, so z upravičencem tesno povezane«. (Finžgar v Šinkovec, 1996: 903) Finžgar med osebnostnimi pravicami navaja pravico do življenja, zdravja in telesne integritete, do časti in dobrega imena, do osebne identitete, do lastne podobe, do pisemske tajnosti, do glasu, do osebnega življenja in do duševne integritete. (Šinkovec, 1996: 904)

Dejstvo je, da zasebnost kljub pomembni vlogi, ki ji jo kot pravici pripisujemo, še vedno nima splošno priznane definicije. Opredelitve, ki se pojavljajo v pravni stroki, se delijo v različne skupine

glede na to, kateri vidik zasebnosti izpostavljajo kot najpomembnejši. Glede na to Glaeser (v Šinkovec, 1996: 904) ločuje štiri teoretične smeri razmišljanja o zasebnosti:

- *Teorija o sferah*: zasebnost je omejena predvsem prostorsko, pri tem pa je potrebno ločevati prostore, v katerih lahko posameznik uveljavlja zasebnost od tistih, do katerih ima dostop javnost. Pri tem je bistvenega pomena ocenjevanje možnosti dostopa do informacij.
- *Teorija o vlogah*: zasebnosti ni mogoče pojmovati v obliki prostora zaprtega pred javnostjo, temveč predvsem po vidnosti posameznika glede na njegovo vlogo, ki določa posameznikovo komunikacijo in udeležbo v informiranju. »Odločilnega pomena je delitev informacij na različne komunikacijski partnerje, torej disfunkcionalno razširjanje informacij.« (Šinkovec, 1996: 904)
- *Teorija avtonomnega predstavljanja*: poudarek je na pravici posameznika do samostojnega predstavljanja navzven in njegovega zasebnega, predvsem političnega odločanja. Po tej teoriji ima le posameznik sam pravico odločiti, katere informacije o njem samem bodo posredovane in komu.
- *Komunikacijska teorija*: poudarek je na varovanju nedotakljivosti v govorni komunikaciji, ki je pogoj človekove socializacije in razvoja osebnosti.

Po Dayu (1991: 98–99) ljudem zasebnost predstavlja predvsem pravico do avtonomnosti. Vrednost, ki jo pripisujemo zasebnosti, pojasnjuje s štirimi razlogi.

1. Sposobnost, da ohranjamo zaupnost osebnih informacij je značilnost avtonomnega posameznika. Razumemo jo lahko kot zagotovilo, da drugi nimajo pravice vedeti vsega o nas. Ko je ta princip kršen, izgubimo nadzor, z njim pa tudi občutek avtonomnosti.
2. Zasebnost nas lahko varuje pred zaničevanjem in posmehom drugih. V družbi, ki še vedno pozna netolerantnost do nekaterih človeških tragedij, življenjskih slogov in neobičajnega vedenja, se nihče ne želi sramovati.
3. Zasebnost vzpostavlja mehanizem, s pomočjo katerega lahko nadzorujemo svoj sloves. Več ko drugi vedo o nas, manjša je naša moč nadzora nad lastno usodo.
4. Zasebnost, v smislu pravice, da nas pustijo na miru, je dragocena tudi, ker vzpostavlja razdaljo do drugih in lahko uravnava količino družbene interakcije. Ta skrb se odraža v zakonih o motenju posesti in vdoru na zasebno posest. Elektronsko prisluškovanje in teleobjektivi otežujejo osebno samoto, toda želja po vzdrževanju neke oblike zasebnosti ni nič manjša.

V času nastajanja ideje za to nalogo, so Slovenske novice poročale o prometni nesreči, ki se je zgodila praktično na vhodu v neko stanovanjsko hišo. Kot je navada, so govorili s stanovalci te hiše

in o njihovem pričanju zapisali: »Dodajajo tudi, da ni prav nič prijetno, če imaš pred hišnim vhodom kaj takšnega: "Vsi sprašujejo, kaj in kako je bilo. Je zelo stresno nenehno razlagati."« (Jerman, 2003: 3) Tako je občutil nekdo, ki v bistvu ni bil žrtev nesreče, niti niso bili vmešani njegovi svojci, pač pa je bil preprosto priča nekega dogodka. Verjetno je varno privzeti, da podobno razmišljajo tudi mnogi policisti, reševalci in druge priče podobnih dogodkov, ki jih znanci ali drugi prepoznajo na fotografijah s krajev nesreče in nato nenehno nadlegujejo z vprašanji. Verjamem, da si tudi policist doma želi pozabiti prizor razmesarjenega dečka na železniških tirih.

2.2 Pravica do lastne podobe

Pravica do lastne podobe je ena novejših osebnih pravic, ki je predmet pravne pozornosti postala prav z razvojem fotografije (Finžgar, 1988: 129). Gre za pravico, ki je varovana predvsem pred posegi drugih posameznikov, čeprav 149. člen Kazenskega zakonika RS predvideva kazni tudi za posege uradnih oseb.

Najbolj grobo je posameznikova pravica do lastne podobe kršena, kadar je posredi materialno okoriščanje kršitelja, torej predvsem, kadar je oseba posneta brez privoljenja in je njena fotografija uporabljena v komercialne namene. Toda tudi dnevni tisk, ki s takimi fotografijami opremlja svoja besedila, ima od njih komercialno korist, saj je zanimiva slika element, ki pripomore k vsečnosti časopisa. Varstvo imena in podobe »je lahko v medijih kršeno, če se uporablja v propagandne ali druge komercialne namene. Ni nujno, da gre za uporabo imena ali podobe, ki bi zmanjševala dobro ime prizadetega, dovolj je, da gre za trženje z osebno pravico.« (po NJW v Šinkovec, 1996: 906) Šinkovec nadaljuje, da pa primeri, kjer bi si na bralec lahko ustvaril negativno podobo o prizadetem, še posebej niso dovoljeni.

»Pravica do varovanja lastne podobe pomeni, da ima vsak posameznik edini pravico odločati o tem, ali bo njegova slika razširjana ali javno razstavljena.« (Šinkovec, 1996: 907) Pri tem gre torej za zagovor Glaeserjeve teorije avtonomnega predstavljanja, po kateri ima posameznik edini pravico določiti, kako se bo predstavljal v javnosti. Osnovni argument, s katerim uredništva zavračajo obtožbe o vdoru v zasebnost, je ta, da so fotografije posnete na javnih krajih. Toda, za primerjavo,

če bi novinar na ulicah poslušal pogovore mimoidočih in jih objavljati, bi se nam zdel poseg v zasebnost veliko bolj očit.

2.3 Varstvo zasebnosti

Prve pritožbe v zvezi s človekovo pravico do lastne podobe v medijih so povezane s Pulitzerjevim New York Worldom, ki je poleg slik ministrov, igralcev, učiteljev in odvetnikov v želji po čim večji vizualni privlačnosti časopisa pričel objavljati tudi portrete lepih deklet in žensk iz soseščine, iz Brooklyna. Na nedopustnost takega početja je opozorila manj uspešna konkurenca, nato pa so se v uredništvo zgrnili še očetje in možje, čeprav dekleta niso nasprotovala. (Bartok, 1991b: 22)

2.3.1 Pravno varstvo

Ko govorimo o pravnem varstvu pravice do zasebnosti s poudarkom na pravici do lastne podobe, se sklicujemo na več mednarodnih pravnih dokumentov, kot tudi na slovensko ustavo in kazenski zakonik (KZ). V ustavi gre predvsem za 21. člen, ki zagotavlja varstvo človekove osebnosti in dostojanstva, ter 35. člen, ki govori o varstvu pravic zasebnosti in osebnostnih pravic. Ta pravi: »Zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic.« (Ustava RS, 1996: 20) Zakon o medijih iz leta 2001 v razdelku o svobodi izražanja v 6. členu govori o spoštovanju človeka: »Dejavnost medijev temelji na svobodi izražanja, nedotakljivosti in varstvu človekove osebnosti in dostojanstva, na svobodnem pretoku informacij.«

KZ republike Slovenije v 149. členu tako za uradne osebe kot ostale posameznike predvideva od treh mesecev do petih let kazni za neupravičeno slikovno snemanje posameznika. Ta kazen je predvidena za istega, ki »neupravičeno slikovno snema ali naredi slikovni posnetek drugega ali njegovih prostorov brez njegove privolitve in pri tem občutno poseže v njegovo zasebnost, ali kdor takšno snemanje neposredno prenaša tretji osebi ali ki takšen posnetek prikazuje ali ji kako drugače omogoči, da se z njim neposredno seznani«. (KZ, 2002: 127) Toda Deisinger v komentarju h Kazenskemu zakoniku v izdaji iz leta 2002 opozarja, da »[n]eupravičenost ni podana, če gre za reportažne posnetke v sredstvih javnega obveščanja (v tisku ali na televiziji), ker tem občilom dajejo zakoni podlago za takšno obliko poročanja ter praviloma s takšnimi posnetki neposredno ne

posegajo v osebno življenje občanov.« V primeru medijev bi šlo za kaznivo dejanje le izjemoma, za primer pa navaja »brez dovoljenja objavljen posnetek gole osebe z razpoznavnim obrazom«. (KZ, 2002: 128)

Kdaj pa je oseba prepoznavna? Šinkovec za prepoznavnost po nemški sodni praksi pravi, da se kaže zlasti z obraznimi potezami. »Šteje se, da je oseba prepoznana, če jo spozna manjši ali večji krog oseb glede na postavbo, držo, obliko frizure in podobno. Identifikacija je tudi mogoča, ko je bil prizadeti posnet od zadaj, vendar pred svojo hišo in s svojim avtomobilom (registrska številka).« (1996: 907) Šinkovec tudi podrobneje pojasnjuje problem zasebnosti v povezavi s fotografijami, ki so nastale na javnih krajih in so osebe nanje prišle zgolj naključno: »Namen posnetka je prikaz dogodka, ne posamezne osebe. Drugače je, če se navzoča oseba na posnetku poudari ali posebej prikaže s poznejšim izrezom iz posnetka.« Osebe, ki se udeležijo javnih prireditev in dogodkov, so se s tem dejanjem odrekle zasebnosti, zato je dopustno, da se njihova podoba pojavi na fotografijah. Še vedno pa velja, da niti na takih prireditvah osebe ne smejo biti fotografirane na način, ki bi jih izpostavljalo posmehu ali kako drugače posegel v njihovo intimno sfero. Šinkovec dalje navaja, da posnetki početja zaljubljenec ali ljudi pri sončenju v javnem parku ne sodijo v javno sfero.

Na javnih prireditvah pogosto že organizatorji sami poskrbijo za odpravo pravnih ovir. Šinkovec namreč pravi, da je pomembno, »ali prizadeti soglašajo z objavo podatkov iz zasebnosti. To lahko stori izrecno ali s konkludentnim ravnanjem.« (Šinkovec, 1996: 906) Če torej na javnem dogodku nekdo pozira fotografu, lahko ta iz njegovega ali njenega vedenja sklepa, da se z objavo fotografije strinja. Hkrati so na koncertnih in podobnih vstopnicah natisnjena opozorila o snemanju in soglašanju udeležencev z objavo posnetkov. Vendar pri tem ne gre za neomejeno dovoljenje. Šinkovec (1996: 906-912) poudarja, da je za fotografiranega »lahko pomembno, h kakšnemu besedilu bo slika objavljena, zato mora s tem soglašati.« Iz tega izhaja tudi problem z uporabo arhivskih fotografij, saj se nekdo lahko strinja z uporabo fotografije ob poročilu s koncerta, ki se ga je udeležil (kot bi bilo tudi logično sklepati, če fotografija nastane na koncertu), ne pa tudi ob prispevku o zlorabi drog na koncertih.

Tudi v primeru fotografije je potrebna posebna previdnost pri delu z mladoletnimi: »Če je oseba mladoletna, je treba, da privolitev odobri zakoniti zastopnik, če pa je razsodna, pa ona sama. Če gre za slike več oseb, morajo privoliti vsi.« (Finžgar, 1985: 105)

2.3.2 Etični kodeksi

Poleg pravnih aktov se z zasebnostjo ukvarjajo tudi različni poklicni kodeksi, ki so ubeseditve poklicne etike kot izbora pravil, po katerih se morajo ravnati pripradniki neke stroke »in ki se ponavadi razlikujejo od skupka norm običajne morale zaradi prevelike ali premajhne zahtevnosti«. (Sedmak, 1996: 48) Novinarski kodeksi pravico do zasebnosti pogosto podrejajo bolj ali manj objektivnim merilom družbene relevantnosti oziroma javnemu interesu. Tako razmišljanje je lahko in pogosto je dobrodošel izgovor, ki omogoča posege v zasebnost v dobro senzacionalizma ali zaradi neustrezne organizacije dela. Poler Kovačičeva opozarja, da osebe ne bi smele biti obravnavane zgolj kot potrošno sredstvo (Poler Kovačič, 2002: 96), ki ga novinar izpostavi svojemu občinstvu, ne ker bi to imelo legitimno potrebo po takih informacijah, pač pa ker jih domnevno želi slišati in mu služijo kot razvedrilo.

Kodeks slovenskih novinarjev (2002) pravi, da se mora novinar izogibati »senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove [posameznikove] zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je dovoljen le, če za to obstaja javni interes.« Gre torej predvsem za previdno tehtanje dejanske vrednosti informacije, ki jo ima slika, za splošno dobro. »Javnega interesa ni, če poročanje ni etično, zlasti, če se nanaša na intimno sfero. (NJW 79, 513 v Šinkovec, 1996: 906) Obveščenost javnosti naj prispeva predvsem k politično kompetentni javnosti, ki lahko sprejema odločitve. (Vreg, 1996: 412) Glavno odločitev in s tem tudi odgovornost po Code of Newspaper practice (1981) nosi odgovorni urednik občila. Kodeks World Association of Newspapers, nekdanjega Fédération Internationale des Editeurs de Journaux (1981), prav tako poudarja soodgovornost novinarjev, urednikov in založnikov pri zagotavljanju pravilnega presojanja o posegih v človekovo dostojanstvo in zasebnost.

Resolucija št. 1003 parlamentarne skupščine Sveta Evrope (1993) v 23. členu poudarja potrebo po spoštovanju zasebnosti posameznikov, čeprav preostanek člena govori zgolj o javnih delavcih na vplivnih položajih. Zanimivo je omeniti tudi, da v Deklaraciji o temeljih novinarske etike Mednarodne federacije novinarjev (1954/1986) ni omenjena obzirnost do pravice do zasebnosti, na mestu nje pa je večkrat poudarjena zavezanost resnici in svobodi tiska ter previdnosti pri objavljanju dvomljivih informacij. Münchenska deklaracija o dolžnostih in pravicah novinarja iz leta 1971 v 5. točki dolžnosti pravi, da se novinar čuti dolžnega spoštovati zasebno življenje ljudi in pri tem, za

razliko od večine ostalih kodeksov, ne izpostavlja previdnosti pri nespoštovanju zasebnosti javnih oseb.

2.4 Nejavne osebe proti javnim osebam

Javne osebe so pogosto obravnavana kategorija državljanov, ki se zaradi svojega družbene položaja ali statusa prostovoljno ali pod pritiskom medijev delno odpovejo pravici do zasebnosti. Nejavnim osebam pa je v kodeksih ali razpravah posvečeno malo pozornosti. Kot žrtve nesreč in zločinov dobijo status omejene slave in šele ob takih dogodkih se pojavijo ugovori zoper pozornost, ki jim jo posvečajo mediji. Ta pogosto vsiljiva in pohlepna pozornost, pravzaprav ne preseneča, saj so te iste osebe v medijih uporabljan material tudi kadar se ne znajdejo v situaciji, ki bi imela kakršnokoli novičarsko vrednost.

Izraz "nejavne osebe" za medijsko "nezanimivo" kategorijo državljanov, katerih dejanja zadevajo le direktno vpletene, se zdi logičen zaradi nasprotja z "javnimi osebami", ki ga želi poudariti. Nejavni je po Slovarju slovenskega knjižnega jezika nasproten, oziroma drugačen od javnega, javno pa je lastnost ali položaj v družbi. Ko je govora o nejavnih osebah, mislimo torej točno tiste, ki v nikakršnem pogledu niso javne.

Za nejavne osebe je najbolj preprosto sestaviti negativno definicijo, po kateri niso ne vsesplošno javne osebe, ne omejeno javne osebe, ne neprostovoljno javne osebe, niti niso slavni ljudje, ki od medijev živijo.³ Nejavne osebe so tiste, ki medijske vsebine konzumirajo, a se v njih ne pojavljajo, če pa se pojavijo (ankete ipd.), je njihova identiteta kot celota nepomembna in so zanimivi predvsem zaradi neke socialne, družbene skupine, ki ji pripadajo. Ponavadi se identificirajo zgolj z imenom, starostjo in pripadnostjo neki skupini.

³ Naštete so kategorije javnih oseb po Holsingerju (1991: 145–153).

3. Kolizija pravice do zasebnosti in pravice do obveščanja

Pravica do zasebnosti ljudi, ki so predmet medijskega poročanja, ter pravica in dolžnost medijev do obveščanja javnosti sta dva od temeljev etičnega novinarstva. Pri tem gre v bistvu za sodelovanje dolžnosti (spoštovanje privatne sfere) in pravice (obveščanje). To naj bi bili smernici, ki bi vsem vpletenim v proces ustvarjanja novic pomagali pri vsakdanjih odločitvah, toda neredko se pojavljajo primeri, ko si nasprotujeta. O koliziji govorimo, kadar pride do vdora v zasebnost na račun pravice do obveščanja ali kadar je na račun varovanja zasebnih informacij novinar javnosti moral zamolčati pomembno informacijo.

Pravica do obveščanja je vključena v ustavno pravico do svobode izražanja in kot taka zaobjema pravico "obveščati" in pravico "biti obveščen". (Poler, 1997: 88). Ustava RS (1992) v 39. členu piše o Svobodi izražanja:

Zagotovljena je svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja.

Vsakdo ima pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon.

O pravici do obveščanja Kodeks slovenskih novinarjev (2002) spregovori že v preambuli, ko pravico javnosti do obveščenosti in s tem povezano pravico do obveščanja postavi kot ščit pred vse novinarsko delovanje:

Prvo vodilo dela novinarjev je pravica javnosti do čim boljše informiranosti. Obveščenost javnosti je temelj delovanja sodobnih družb in je pogoj za delovanje demokratičnega sistema. Da bi zagotovili pravico javnosti do obveščenosti, morajo novinarji vedno braniti načela svobode zbiranja in objavljanja informacij in pravico do izražanja mnenj. Novinarji so dolžni predstavljati celovito sliko dogodkov in svoje delo, ob spoštovanju pravic drugih, opravljati natančno in vestno.

Obveščanje pa pomeni istočasno pravico in dolžnost:

1. pravico do svobode obveščanja, do neodvisnosti in avtonomije obveščevalca,
2. tudi obveščevalčeve dolžnosti, kot so resničnost, izogibanje neupravičenemu poseganju v zasebnost drugih, in izogibanje žalitvam ali hujskaštvu. (Poler, 1997: 88)

Dolžnost do previdnega ravnanja s posameznikom, ki jo terja pravica do svobodnega izražanja (*expression*)⁴, je poudarjena tudi v 2. točki 10. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah (1950)⁵, ki svobodo izražanja pogojuje z omejitvijo, da ne sme škodovati ugledu in pravicam drugih. V tem smislu se problema kolizije lotevajo tudi nekateri kodeksi, toda vedno je govora o primerih, ko je predmet preiskave v javnem interesu, in subjekt, ki se mu krši pravica do zasebnosti, oseba z javnim položajem ali javno veljavo. Eden tistih, katerega zasebnost ima toliko manj zaščite, kot ima njegovo početje več vpliva na ljudi v njegovi širši ali ožji okolici.

Kaj pa nejavne osebe, katerih vsakodnevno početje nima v nobenem pogledu večjega vpliva na njihovo okolico kot početje novinarja, fotografa ali povprečnega bralca? Glede na to, da je v diplomii govora o medijski fotografiji, torej sestavnem delu občila, katerega glavna funkcija je obveščanje javnosti o vsem, kar mora in ima pravico vedeti, je prvo vprašanje, s katerim bi se morali urednik, novinar in fotograf spoprijeti, informativna vrednost fotografije, oziroma kaj fotografija sporoča. Ima sploh informativno vrednost ali je zgolj vizualno privlačna? Zakonsko je poseg v zasebnost kogarkoli opravičljiv, »če gre na strani storilca za "varovanje upravičenega interesa". V poštev pridejo tudi splošni izključevalni razlogi, kot so silobran, skrajna sila ali dovoljena privolitev prizadetega.« (Finžgar, 1988: 133) Vseeno ne gre pozabiti, da je novinarjeva dolžnost več kot le legalno poročanje. V prvi vrsti se je torej potrebno zavedati, s kakšnimi fotografijami bo dejansko postreženo javnemu interesu, in določiti merila, po katerih je možno fotografije oceniti glede na vrednost njihove objave.

⁴ »Po 10. členu mora pravica do svobodnega izražanja "obsegati svobodo mišljenja in sprejemanja ter sporočanja obvestil in idej".« (Gomien, 1991: 83)

⁵ »Izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato lahko podvrženo obličnostnim pogojem, omejitvam ali kaznim, ki jih določa zakon in ki so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za to, da bi preprečili razkritje zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranosti sodstva.« (Gomien, 1991: 80)

3.1 Javni interes

Poročanje resnih medijev naj bi vedno slonelo na domnevi, da delujejo v imenu javnega interesa, zato ne bi bilo odveč povedati, katere informacije služijo javnemu interesu, ki pravici do obveščanja daje prednost pred zasebnostjo.

V kodeksu britanskega Press Complaints Commission (2003) so zgodbe, ki so v javnem interesu, definirane kot tiste, ki:

- ugotavljajo ali razkrinkajo zločin ali kaznivo dejanje,
- varujejo javno zdravje in varnost,
- preprečujejo, da bi kakšna izjava ali dejanje posameznika ali organizacije zavajala javnost.

Obveščanje v javnem interesu mora prispevati k politično kompetentni javnosti, ki je ustrezno obveščena, da lahko sprejema odgovorne odločitve. (Vreg, 1996: 412) V državi s tako pogostostjo referendumov, kot jo ima Slovenija, je to nedvomno še posebej pomembno. Na dobri obveščenosti državljanov sloni tudi sam koncept demokracije kot tudi svoboda tiska. »Celo najožje in najbolj formalne definicije demokracije ne morejo mimo spoznanja o integralni vlogi medijev za dejansko delovanje vseh elementov demokratičnega sistema.« (Splichal, 1997: 346)

Svoboda pa prinaša tudi omejitve – predvsem je potrebno zagotoviti, da ne bo zlorabljena. Tako naj pravica do obveščanja fotoreporterju omogoča vstop in delo v kopališču, ko bi rad pokazal nevarne črepinje steklenic ali ostanke igel v pesku, ne pa, ko bi z golimi telesi rad ilustriral splošni prispevek o poletni vročini. Encabo (1996: 64) je zapisal, da je izziv »zagotoviti, da bo najpomembnejša stvar sporočilo in ne medij«. Gre torej za to, da mora biti prvi kriterij, po katerem se nek novinarski prispevek ocenjuje, njegova sporočilna vrednost. Prav to od novinarja in vseh ostalih, ki sodelujejo pri vsebinskem ustvarjanju medija, terja poleg resnicoljubnosti, natančnosti in jasnosti tudi lasten moralni kompas, ki jim omogoča odgovorno ravnanje in odločanje.

3.2 Merila presoje

Ko govorimo o zlorabi pravice do obveščanja in kršitvah pravice do zasebnosti in lastne podobe, je potrebno zastaviti merila presoje, ki bodo večino predloženih primerov lahko opredelila. O kršitvah torej lahko govorimo v primerih, ki ne služijo javnemu interesu in, ker se naloga ukvarja z etičnimi in ne pravnimi principi, v primerih, kjer bi bila izbira slikovnega materiala lahko drugačna, in sicer taka, ki bi varovala zasebnost posameznikov. Novinar bi se moral vedno zavedati dolžnosti in pravice, da ravna po svojih etičnih načelih, čeprav morda ne bo vedno uspešen.

Pravno gledano imajo mediji res svobodo, ki jim olajšuje delo, to pa ne pomeni, da jo je prav izkoriščati tudi, kadar to ni potrebno zaradi časovne stiske ali drugih novinarskemu poklicu lastnih ovir. Kar se tiče vprašanj o zasebnosti, so pravna določila nezadostna osnova za etično držo medijev, »tudi če privzamemo, da je zakone mogoče nesporno interpretirati.« (Christians & Fackler, 1998: 109)

Šinkovec poudarja, da je pri presoji prispevka temeljno razumevanje povprečnega bralca. »Pri tem ni bistvenega pomena le besedilo, temveč smisel sporočila (mnenja).« (Šinkovec, 1996: 909) Pri tem se občila sklicujejo na to, da je javnost seznanjena s prijemi, ki jih uporabljajo mediji (pretiravanje, poudarjanje ...), in to naj bi »onemogočilo ocenjevanje podrobnosti in ocenjevanje z vidika razumevanja povprečnega bralca.« (Šinkovec, 1996: prav tam) Šinkovec dalje navaja okoliščine, po katerih sodišče presoja o posegih v intimno sfero in očitaniu kaznivega dejanja v primeru časopisne fotografije. To so namen in povod objave, način objave (velikost in umestitev), opredelitev in obseg razširjanja.

Pomembno pa je upoštevati, da je novinarski prispevek sestavljen iz besedila samega ter naslova in slike, zato je vse skupaj potrebno obravnavati kot celoto. O tem se strinjata tako teorija novinarskega diskurza kot sodna praksa. Izjemni primeri so tisti, kjer se fotografija po svoji »vsebini« loči od naslova, kot bi se lahko od naslova ločila vsebina prispevka. »Odločilno je, ali si je povprečni bralec ustvaril mnenje na podlagi naslova. Podobno se obravnava slika, ki je priključena k članku.« (Šinkovec, 1996: 909) V Delu se sicer pojavijo primeri, ko slika niti ne ilustrira enega prispevka, ampak splošno povezavo med vsemi prispevki na strani, toda v takih primerih ima stran ponavadi dokaj ozko krovno tematiko s simbolno sliko, ki služi kot poživitev. Skupno obravnavanje celotnega

prispevka pa ima lahko pozitivne ali negativne posledice. Medtem ko bi za kako sliko lahko rekli, da je samostojna sicer nepotrebna oziroma neškodljiva, je lahko kot del prispevka lahko sporna zaradi teme, ki jo ta obravnava.

Kljub možnosti zlorabe, so slike nujno potreben del novinarskega poročanja in časopis bi bil brez njih manj informativen, manj popoln in manj privlačen. Besedilo ne le dopolnjujejo, temveč mu dodajajo novo dimenzijo s tem, da ga poudarijo in bralcu poudarijo pomembne odlomke v njem in mu olajšajo predstavo o tem, kar bere. To drži, kadar je slika s kraja dogodka ali pa portret nekoga, ki je z zgodbo povezan. (Hodgson, 1993: 57) K pravilni informiranosti bralca in v izogib napakam največ prispeva nedvoumna identifikacija fotografije in njene povezave s prispevkom prek podpisa. Nobena slika ne sme biti objavljena brez obrazložitve ali jasne identifikacije. Celo t. i. razpoloženski posnetki, ki spremljajo splošne/analitične (*feature*) članke, lahko pri bralcu povzročijo dvome ali napačne predstave, če so objavljeni brez podpisov. (Hodgson, 1993: 58)

Parent (v Gordon, 1996: 170) je sestavil seznam kriterijev etične neoporečnosti načina pridobivanja zasebnih podatkov v medijske namene, za katerega menim, da bi ga bilo prav tako možno aplicirati na uporabo fotografij:

1. V kakšen namen bodo informacije uporabljene?
2. Je ta namen legitimen in pomemben?
3. Je želena informacija relevantna/sploh pomembna za ta namen?
4. Je vdor v človekovo zasebnost edini oz. najmanj grob način pridobivanja informacije?
5. Ima način, ki bo uporabljen za pridobivanje informacije, vgrajen kakšen varovalni mehanizem, ali obstaja možnost, da se bo končal z neomejenim posegom v zasebnost?
6. Kakšen varnostni mehanizem zagotavlja, da bo informacija uporabljena za namen, za katerega je bila iskana?

Slednja vprašanja, združena z že naštetimi kriteriji, ki jih uporabljajo sodišča, lahko za namen ocenjevanja medijskih fotografij oblikujemo v naslednje štiri točke, na podlagi katerih lahko preverjamo upravičenost objave fotografije, na kateri je neka nejavna oseba:

a. Namen in povod uporabe – Zakaj bi bila objavljena prav ta slika?

Šinkovec (1996: 909) o objavi fotografije pravi: »Odločujoč je motiv in namen posega; pomemben je javni interes; pojasnjevanje ravnanja, ki zadeva skupnost; morebitna prizadetost skupnosti ali skupin glede blaginje; razhajanje glede svobode vesti in svetovnonazorskih izhodišč; kritika znanstvenega in umetniškega delovanja; volilni boj in podobno.« Navedeno se nanaša na fotografijo, ki je bila že objavljena, in ko presoјamo, kakšna je njena vrednost, ko jo že gleda več tisoč ljudi. Toda ustvarjalci časopisov imajo možnost za pravilno odločitev že pred tiskom, zato lahko v prvi vrsti zagotovijo sporočilno vrednost fotografije. Torej bi se lahko najprej vprašali, ali so fotografijo izbrali na podlagi njene vizualne privlačnosti ali informacijske vrednosti in ali informacijsko vrednost sploh ima. »Še vedno mora [slika] opravljati nalogo informiranja bralca, četudi je le del sosledja slik, saj gre za sestavino dnevnih novic.« (Hodgson, 1993: 65) Če je smisel fotografije samo ta, da zapolni vrzel na strani – ali ne bi bilo bolje prostora uporabiti za sliko, ki bo povedala več, ali za kako drugo informativno vsebino? Glede na to, da se fotografi ne vračajo z naročil z eno fotografijo, ampak celo serijo teh, bi morali preveriti, če v celi seriji res ni take, s kakršno ne bi posegali v osebne pravice naključno poslikanih.

Temu dodatno pristavlja opombo, da je slika, kot tudi besedilo, podrejena novičarskim merilom, med katerimi je tudi bližina upovedanega oziroma upodobljenega – bralca bolj zanima prizor domačih kot tujih ulic. Vse to v povezavi s komercialno usmeritvijo hitro pripelje do tega, da so etični pomisleki le obstranskega pomena pri izbiri fotografije za objavo.

b. Način pridobivanja fotografije – Od naročila do priprave

Od novinarja je zahtevana vestnost in skrbnost pri zbiranju materiala za prispevek in pisanju tega, enako pa mora veljati tudi za pripadajoče fotografije. Če novinar ni spremljal fotografa na terenu, je njegova dolžnost, da poizve, na kakšen način je fotografija nastala in se prepriča, da je bilo že v prvem koraku storjeno vse, da bi se preprečila možnost objave fotografije nejavne osebe brez njenega soglasja. Tudi iz te zahteve izhaja posebna kočljivost simbolne arhivske fotografije, saj pogosto ni možnosti ugotoviti za nazaj, kako in kdaj je fotografija nastala.

Najbolj gre pri tem izpostaviti problem neopazne prisotnosti fotografa. Ljudje se na ulici drugače odzovejo na turista, ki snema s svojo digitalno kamero, kot na televizijskega snemalca, ki na rami tovari z oznako medijske hiše polepljeno pošast. Pri fotografih pa je razlika manjša, saj vedno več

ljubitelskih fotografov posega po fotografski opremi, kakršno uporabljajo poklicni fotografi. Zato verjetno mnogokrat ne moremo govoriti niti o konkludentnem dejanju, ki daje fotografu dovoljenje za objavo posnetka, saj se oseba na fotografiji preprosto ni zavedala, da bo objavljena v množičnih občilih.

Enako velja za fotografe, ki se pred ljudmi skrivajo, oziroma jih fotografirajo neopazno. O slednjem zgovorno priča Bartokov citat iz Slovenca: »Mož, ki malica svojo ribo, me sploh ni opazil, še manj ljudje ob panoju, ki sem jih slikal čez cesto kakšnih dvajset metrov daleč.«⁶ (Bartok, 1992b: 22). Naj bo fotografija javno objavljena ali ne, fotografiranec ima v vsakem primeru pravico vedeti, da ga nekdo zasleduje s fotoaparatom.

Verjetno bi bilo marsikaj rešenega z dobrim sodelovanjem novinarjev in fotografov. Ekipno delo med njima je posebej pomembno, saj mora fotograf predvidevati, kakšne posnetke novinar želi, to pa predpostavlja, da fotograf pozna novinarjevo videnje zgodbe. Mayeux (1991: 248–255) za učinkovito sodelovanje fotografa in novinarja (in s tem fotografije in zgodbe) svetuje, da se pogovarjata o idejah in informacijah, ki predstavljajo zgodbo.

c. Način objave

Upoštevati je treba tudi, da je bila slika verjetno v rokah nekoga, ki jo je za tisk pripravil, in tistega, ki dela prelom časopisa, kjer bi bila v vsakem koraku možna kršitev pravila o tem, da se osebe, četudi slikane na javnem dogodku ali prireditvi, ne sme s kasnejšim izrezom izpostaviti iz množice. Zato je treba paziti, da je fotografija, ki je izbrana za k besedilu, v bistvenih značilnostih še vedno ista fotografija, ki je nato poslana v tiskarno. Prav tako je pri oblikovanju strani potrebno paziti na to, ali je jasno razvidno, kateri prispevek fotografija ilustrira.

Bowles (1993: 217) med priporočili za prelom časopisa, ki bi pritegnil bralca, navaja naslednje napotke za izbiro fotografij pred objavo:

- fotografija mora učinkovito posredovati neko informacijo, kot samostojen element ali del neke zgodbe,
- pritegniti mora bralčevo pozornost in nuditi »vstopno« točko na stran,

⁶ Glej prilogo C.20.

- izboljšati mora splošni videz strani.

d. Opredelitev (podpis)

Vsaka objavljena fotografija mora biti opremljena s podpisom, ki bralca nesporno informira o njenem mestu ob besedilu. Podpis mora vsebovati informacijo o tem, kaj je na fotografiji in kako je to povezano s prispevkom, vsebovati pa mora tudi posebno oznako v primeru, da gre za arhivsko fotografijo – če je le možno, bi bilo v takem primeru dobro navesti tudi izvor fotografije.

3.3 O fotografiji v novinarskih kodeksih

Splošna značilnost slovenskih ali tujih novinarskih kodeksov je, da se le malo ukvarjajo s fotografijo. Kot da bi bila dolžnost in odgovornost novinarja ali urednika le besedilo, fotografija pa sodi v neko ločeno sfero. Mogoče res, če bi fotografije v časopise dodajala popolnoma ločena redakcija, toda pri slovenskih časopisih se neredko zgodi celo, da fotografijo posname kar avtor prispevka, če že ne to, da so novinarji v sodelovanju z uredniki navadno tisti, ki določijo, katera fotografija bo opremljala njihov tekst. Nedvomno je del odgovornosti tudi na fotografu, ki fotografijo posname⁷ in ki bi se pri tem moral držati določenih pravil, toda končna odločitev za ali proti objavi je vselej urednikova odgovornost. Interesa oziroma zasebnosti tistih, ki jih je fotograf ujel na muho na javnem prostoru, ne ščiti noben zakon, zato je iskanje zanimivih motivov v javnosti postalo toliko bolj priljubljeno. (Gordon, 1996: 171). Prav zato je toliko bolj pomembno, da je z internimi etičnimi kodeksi preprečena zloraba te svobode.

Kaj torej pravijo kodeksi? Mimo nekaterih opazk o podpisih in podpisov k fotografijam bore malo. Da se na njih lahko znajdejo ljudje, ki tega ne želijo in njihova pojava za informiranje javnosti nima nobene vrednosti, je zaenkrat neobravnava "stranski učinek". Kodeksi, ki jih uporabljajo fotografi sami, se v večini primerov nanašajo predvsem na tehnično obdelavo posnete fotografije. Tudi fotografi Dela, Slovenskih novic in Dnevnika imajo svoja pravila, vendar pri tem ne gre za napisane kodekse, pač pa nekakšne splošne smernice, »podane na sestankih uredništva in usklajene z zakonodajo«. (Sečen, 2004) Te, razlaga Sečen, fotograf Dnevnika, vključujejo pravilo o previdnosti

pri fotografijah (in fotografiranju) otrok in izogibanje fotografijam, ki bi ljudi prikazovale v neprijetnih položajih.

3.3.1 Kodeks slovenskih novinarjev

Kodeks slovenskih novinarjev, sprejet leta 2002, se fotografiji posveča le v treh točkah. Osmo točka kodeksa prepoveduje montažo ter zavajajoče napovedi, naslove ali podnapise. Hkrati zahteva primerno oznako simbolne ali arhivske slike. Slednja zahteva je še posebej pomembna, saj privolitev v fotografijo za določen namen tudi pravno ne pomeni, da fotograf sedaj razpolaga s splošno pravico distribucije narejene fotografije. Enaindvajseta točka govori o previdnosti, ki jo zahteva objava fotografij žrtev ali storilcev osumljenih kaznivih dejanj in njihovih svojcev, dvaindvajseta pa o obzirnosti pri objavljanju fotografij otrok, mladoletnikov in takih, ki jih je doletela nesreča, oziroma pri »osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoji ter drugih huje prizadetih ali bolnih.«

Če privzamemo, da je fotografija kot medijska vsebina obravnavana kot del besedila, lahko o obravnavanem primeru govori še dvajseti člen, ki zahteva, da »novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti.« Seveda je poseg opravičljiv z javnim interesom.

Novinarsko častno razsodišče, ki obravnava pritožbe na objave v medijih, ki po mnenju tožilcev niso v skladu s Kodeksom slovenskih novinarjev, je v zadnjih dveh letih le redko obravnavalo primere, v katerih je bila sporna fotografija – v nobenem primeru niso bili oškodovani ljudje, ki sicer niso predmet medijske pozornosti.

3.3.2 Kodeks RTV Slo

Četudi se naloga ukvarja zgolj s časopisi, torej tiskanimi mediji, se zdi, spričo pomanjkanja določil v zvezi s sliko v slovenskem novinarskem kodeksu, opravičljiv pogled v Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija. Kot audiovizualni medij RTV Slovenija v svojem internem kodeksu posebno poglavje posveča sliki, ki je posebej omenjena tudi pri drugih poglavjih. Posebej je poudarjena potreba po označevanju arhivskega gradiva, kadar bi lahko prišlo do

⁷ V nekaterih kasneje obravnavanih spornih primerih so fotografi uredništvom dejansko priskrbeli fotografije, ki ne bi

nesporazumov. Sicer je označevanje »priporočljivo«. Arhivskih posnetkov tudi ni dovoljeno uporabljati tako, da »bi v gledalcih vzbujali občutek, da gledajo avtentični dogodek«, kar je pogosto namen simbolnega gradiva. Kodeks RTV Slovenija pa posebej omenja tudi simbolno gradivo: »Če iste posnetke znova in znova uporabljamo v ilustrativne namene pri različnih temah, ki jih razčlenjujemo v informativnih oddajah, je to lahko zavajajoče, posebno kadar gre za posnetke ljudi, ki se lahko na njih prepoznajo.«

3.3.3 Kodeksi tujih novinarjev oziroma fotografov

V tujini je najti več etičnih kodeksov za delovanje fotografov kot tudi za obravnavanje fotografij v časopisni redakciji. Težava pa je v tem, da je prav slednji korak tisti, ki je najbolj poudarjen. Ko je fotografija narejena, večina zavrača kakršnokoli elektronsko obdelavo celo do te mere, da nekatere redakcije zavračajo zrcaljenje fotografij ali kakršnekoli estetske popravke ozadij. Predvsem v ameriških kodeksih je glavni poudarek na dokumentarni točnosti fotografije, ki naj bi bila zaradi svoje resničnosti imuna na kakršnokoli drugo kritiko.

The New York Times: Guidelines on Our Integrity (1998) je eden redkih internih kodeksov, ki že v izhodišču samem poudarja, da zavezuje poleg novinarjev in urednikov tudi fotografe in v tem smislu posebno točko (četudi zadnjo) posveča fotografijam in grafikam. Toda razen napotka, da novičarske fotografije ne smejo biti ponastavljene, se ta točka ukvarja predvsem s tehnično obdelavo fotografij pred tiskom.

Angleški Press Complaints Commission Code of Practice v 2. alineji 3. točke prepoveduje rabo teleobjektivov za fotografiranje ljudi v zasebnem okolju brez njihovega dovoljenja in ob tem pojasnjuje, da so »zasebno okolje javne ali zasebne površine, kjer je razumno pričakovati zasebnost.« Ta pravilnik tudi konkretno kliče na odgovornost urednike, ki »morajo zagotoviti, da se njihovi zaposleni držijo teh pravil in ne smejo objavljati materiala iz virov, ki teh pravil ne upoštevajo.«

4. Fotografije v dnevnem tisku

Fotografije so del besedil, ki jih objavljajo časopisi, in naj bi kot dopolnitev teksta nosile dodatne informacije, ki jih besedilo samo ne bi moglo dovolj ali enako učinkovito predstaviti. Danes si dnevnega časopisa prav tako ni mogoče predstavljati brez fotografije, kot si brez nje ni mogoče predstavljati revialnega tiska. Tako je že dolgo, vsekakor pa ne od začetka periodičnega tiska. Prvi časopisi so bili zgolj tekstovni, kmalu okrašeni z ilustracijami, fotografije pa so prišle šele ob koncu 19. stoletja kot skupen rezultat odgovora na očitke o netočnosti ilustracij in tehničnega napredka v tiskarstvu. Slovenski periodični tisk je, kar se tiče tiskarske tehnike, nekoliko zaostajal za, na primer, ameriškim ali angleškim, vseeno pa je pojav fotografije tudi pri nas dokumentiran prek razstav in raziskav. Ker danes ne moremo več govoriti o umetniškem vtisu kot prvotni vrednosti fotografije v tisku, je treba podrobneje razčleniti, kakšen je, oziroma naj bi bil, njen namen, in kakšne fotografije ustrezajo temu namenu.

4.1 Razvoj fotografije v slovenskem periodičnem tisku

Fotografija v periodičnem tisku je razmeroma nov pojav, saj so časopisi vse do 1879 uporabljali le klišeje, risbe, narejene po spominu ali kasneje pravih fotografijah, ki so bili previdno preneseni na lesorez, s tem da so jih risarji-umetniki, ki jih je vsak večji časopis zaposloval posebej v ta namen, pogosto popravili ali polepšali. Prav ti ljudje so bili ob počasnem razvoju tehnike razlog, da so se fotografije po izumu rasterske tehnike tako počasi uveljavile v časopisih. (glej Bartok, 1991b: 22) Prvi prenosi poltonske fotografije na papir so trajali predolgo, da bi si jih lahko privoščil dnevni tisk, zato so se prve fotografije pojavljale v tednikih, še bolj pa v mesečnikih.

Na Slovenskem je prve reprodukcije fotografij v tehniki cinkografije prinesel mesečnik *Dom in svet* v izdaji 1888/1889, ki se je nekaj let kasneje preimenoval v *Dom in svet*, ilustrirani list za leposlovje in znanstvo. (glej Krečič, 1989: 38) To dokazuje, da je tudi pri nas že dolgo obstajala zavest, da slikovno gradivo privlači bralstvo in se je s podatkom, da publikacija vsebuje fotografije, vredno pohvaliti. Sledila sta mu še mesečnika *Slovan* in *Planinski vestnik*, v začetku 20. stoletja tednik *Ilustrirani Slovenec*. Funkcija fotografij v slednjem je bila v prvi vrsti politična ali pedagoška,

bolj kot pritegovanje pozornosti. (glej Luthar, 1998: 28) Dom in svet je uvajal tudi komentarje k slikam, ki so se posvečali dogodkom, ki so jih slike prikazovale – objavljali so torej podpise k slikam.

Fotografije so bile v slovenskem dnevnem tisku še v dvajsetih letih zelo redke, zaradi skromne rotacijske tehnike so prevladovali kliširane risbe. Fotografije so se v glavnem pojavljale v tedenskih prilogah od srede dvajsetih do začetka tridesetih let 20. stoletja. Pri kriterijih za objavo je še vedno veliko pomenil umetniški vtis fotografije. Začetek prve svetovne vojne je povečal zanimanje za aktualno fotografijo, ko so časniki začeli prinašati fotografije z oddaljenih bojišč in fotografije napadenih mest, pa tudi portrete pomembnih vojaških ali političnih vodij ali navadnih vojakov. Še vedno pa je bila večina fotografij objavljena v mesečnikih. Reprodukcijska fotografija je šele v tridesetih letih dvajsetega stoletja postala pomembnejši del likovne podobe slovenskih časnikov. (glej Krečič; 1989: 28–33)

Prelom v časopisni fotografiji Bartok pojasnjuje s pojavom Leice. Fotoaparati, ki so bili do tedaj težki, okorni in brez bliskavic, so lahko beležili le določene dogodke – trenutke, kjer so subjekti mirovali. Leica je fotoaparatu in fotografu omogočila, da je prodrl med ljudi popolnoma neopazno in se je bilo pred njim nemogoče skriti, saj ga je »gledala diskretno, neopazno, ga razgaljala v vsej svoji veličini in v vsej njegovi bedi.« (Bartok, 1992a: 22) Zato je tema današnje časopisne fotografije »življenje z vsemi njegovimi dogodki v intimnem življenju človeka ali v širši družbeni skupnosti.« (Mojsilović, prev. Kreačič, 1997: 87) Eden najpomembnejših dejavnikov časopisne fotografije pa je fotografova moč opazovanja in hitrost pri delu: »najboljši časopisni posnetki [so bili] narejeni bliskovito, nepričakovano in da snemane osebe niso niti zaznale niti pričakovale snemanja«. (Mojsilović, prev. Kreačič, 1997: 88) Prav to pa je tudi vir z etičnega stališča sporne fotografije, v zvezi s katero Bartok, sodeč po njegovem pisanju in izbiri vzorčnih fotografij, tudi kot časopisni fotograf nima pomislekov⁸.

⁸ Glej prilogo C.20.

4.2 Čemu služi časopisna fotografija

Kdaj bo torej neko besedilo opremljeno s fotografijo? Kot kaže zgodovina časopisne fotografije, je resni tisk s fotografijami najprej podprl prispevke o športu, zabavnih temah in družbeno kroniko, kar je izhajalo iz tekme s tabloidi. Še danes velja, da je največ fotografij ob športu, avtomobilih, potovanjih in družabnih kronikah, najmanj pa ob gospodarskih temah. Toda to že dolgo niso edine strani, kjer se uporabljajo fotografije. O nadaljevanju ilustrativnega trenda McManus pravi (1994: 7), da so se časopisi primerjali ne le med seboj, temveč tudi z vedno bolj priljubljeno televizijo in so vedno večje fotografije v časnikih posledica posnemanja televizijskih novic.

Čeprav so fotonovinarji pri nas še dokaj redki, nekateri napovedujejo, da bo tržno gospodarstvo vplivalo na nepogrešljivost prav tega poklica v vsakem časopisu, ki je tržno blago, kot vsako drugo. Da časopis lahko izhaja, se mora prodajati, za kar pa je nujno, da se uspešno trži. »Glavna postavka v trženju vsakega časopisa v razvitem svetu je prav fotografija. / ... / Od nje je odvisno, ali bo bralec (beri: potrošnik) po časopisu posegel ali ne.« (Bartok; 1991a: 22) O privlačnosti, ki jo imajo za bralce fotografije v časopisih, se strinjajo mnogi teoretiki. Bowles (1993: 215) pravi, da ljudje od časopisov zahtevajo krajše zgodbe in večjo rabo vizualnih elementov, ki pripomorejo k ustvarjanju bralcu prijaznega časopisa.

Toda, kot že rečeno, fotografija ni zgolj okrasni element. Fotografiji zaupamo, ker zaupamo svojemu vidu. Lacey pravi, da od vseh čutov ravno od vida dobimo najbolj natančne informacije in ga zato cenimo bolj kot ostale celo do te mere, da ostale čute zanemarjamo. »"Videti je verjeti" je tako močna ideja, da jo večina ljudi sprejema za resnico.« (Lacey, 1998: 5) Poleg poudarjanja verodostojnosti je fotografija kot grafični element sposobna tudi usmerjanja bralčeve pozornosti.

Fotografije v tisku so uporabne predvsem zato, da pritegnejo pozornost bralca k nekemu prispevku, kadar gre za stran, kjer je natrpanih več prispevkov, hkrati pa stran tudi vizualno izboljšajo in predvsem razbremenijo ter jo osvobodijo monotonega niza črno-belih ploskev, ki jih ustvarja besedilo. V primerjavi z besedilom, ki je le črno-belo, so fotografije, če ne kar barvne, poltonske, četudi gre pri tem zgolj za iluzijo, ki nam jo prikaže oko. Ob tem pa obstaja možnost, da medtem ko fotografija res pritegne bralca k časopisu, dejansko zmanjšuje verjetnost, da bo prebral prispevek, katerega dopolnjuje. Raziskava Wolfganga Donsbacha iz leta 1988 o selektivnem posvečanju

pozornosti medijskim vsebinam je pokazala, da fotografija s podpisom lahko zmanjša možnost, da bo bralec prebral pripadajoči prispevek⁹. (Holicki, 1993: 187–188) Interna raziskava konzumacije posameznih elementov v Delu te ugotovitve v povprečju ne podpira (glej prilogo A.1.4). Rezultati te raziskave so namreč pokazali, da ima v povprečju prispevek s fotografijo večjo možnost, da bo prebran, kot prispevek brez fotografije, prav tako ima prispevek s fotografijo prednost tudi pred prispevkom z grafiko (tabelo ali grafikonom). Prav tako je samostojna fotografija s podpisom praviloma bolj opažena od prispevka s fotografijo. Odstopanja se pojavljajo pri posameznih rubrikah.

Toda nič od zgoraj naštetega ne sodi pod informativno funkcijo časopisne fotografije. Če naj ima časopis funkcijo informiranja bralca, bi morala enako funkcijo opravljati tudi fotografija. Toda fotografija je kot samostojni element nepopolna, saj ima vedno lahko več kot eno interpretacijo. Zato je lahko le del informativnega besedila in njegovo dopnilo. Korošec je v Stilistiki slovenskega poročevalstva o fotografiji zapisal, da lahko slika dogodek spravi popolnoma točno in tako nadomešča naslovnikovo navzočnost, vseeno pa ne zadošča kot »sredstvo informiranja o dogodku v časopisu«. (Korošec, 1998: 313) Celo poglavje je posvečeno koreferencam med nejezikovnim sporočilom (slika – fotografijo) in jezikovnim sporočilom. S pomočjo teh koreferenc določa tipe razmerij med sliko in časopisnim poročevalskim besedilom. Korošec pravi, da je sama slika kot poročevalska informacija v časopisu brez prave vrednosti, ker je nepopolna. »Pričakovana popolnost je dosežena šele s spremnim besedilom, pojasnilom o vsebini, pomenu slike.« O povezavi med besedilom in sliko dalje zapiše (1998: 314): »Osnovna predpostavka pri tem je, da slika sporoča o dogodku oz. dogajanju in da spremno sporočilo predstavlja ubeseditev istega dogodka«.

Težava fotografije je v tem, da je pojmovana kot univerzalni jezik. Naslovnik si jo vtisne v spomin bolj kot besede, saj fotografija ne potrebuje prevajalca. (Kerns, 1980: XII) Lacey ugotavlja, da se v večini primerov »slike uporabljajo za ilustracijo in poudarek sporočila in [...] besede pogosto služijo poudarjanju pomena slike.« (Lacey, 1998: 30) Posebej se ukvarja s podpisom k sliki, ki, kot pravi, lahko popolnoma spremeni naslovnikovo videnje slike. Besede pod sliko poudarijo pomen, ki naj bi

⁹ Raziskava *Selektivno posvečanje pozornosti medijskih vsebinam (Selektive Zuwendung zu Medieninhalten)* je pokazala, da fotografije oziroma slike požanjejo veliko več pozornosti kot besedilo, čeprav je opaženost odvisna od postavitve. Če je bila fotografija opremljena z zaključenim in dovolj informativnim podpisom, je ta kombinacija zmanjšala možnost, da bo bralec dejansko prebral prispevek. (Holicki, 1993: 187–188)

ga ta prenašala, hkrati pa podpis lahko sam na sebi popolnoma spremeni prizor, ki ga slika nosi. Torej ne gre toliko za to, da fotografija ne potrebuje prevajalca, kot za to, da si bralci fotografijo interpretiramo na podlagi njenega konteksta. Pri tem fotografija kot medijska vsebina še vedno uživa domnevo resničnosti.

Pri fotografijah se je potrebno zavedati, da nujno ne nadomeščajo besed – redke fotografije lahko stojijo v časopisu kot novice brez besedila, medtem ko besedilo običajno povsem uspešno komunicira tudi brez fotografij. Besedilo, ki se na fotografijo navezuje, je pomembno zato, da pojasni mesto fotografije ob besedilu in njeno vsebino. »Prepričanje, da je dobra novičarska slika (*news picture*) vredna stolpec besed, ni nujno pravilno. Redke so slike, ki so lahko brez spremnega besedila, medtem ko je besedilo vedno lahko brez slik, četudi obstajajo nekateri primeri, ko so nujno potrebne.« (Hodgson, 1993: 56) V devetdesetih prejšnjega stoletja je Illustrated American začel objavljati fotografije, ki niso imele nobenega spremnega teksta, toda prakso so kmalu opustili. Kmalu so morali dodajati spremno besedilo, saj je bila tematika fotografij prekompleksna, da bi jo lahko podali samo z enim medijem. (English, 1996: 304) Tudi Straßner (1985: 277–278) zanika fotografiji sposobnost, da samostojno komunicira, saj niti film, torej sosledje fotografij, ki fotografiji sami dodaja razsežnost gibanja, ne more komunicirati brez besed. V dokaz ponuja industrijo nemih filmov, ki so takoj, ko je bilo posneto živahnejše dogajanje, potrebovali pojasnila v obliki besedilnih insertov. Ta potreba je postala tudi tako močna, da obstajajo nemi filmi, katerih polovico igralnega časa terjajo pojasnilni inserti. Fotografija ima v časopisu, gledano z informativnega aspekta, dokumentarno vlogo, saj »nadomešča zelo obširne opise, za katere v časopisju preprosto ni dovolj prostora.« (Korošec, 1998: 314) Oziroma, kot pravi Mayeux (1991: 248), so slike koristne tam, ko mora zgodba posredovati informacije, ki so prekompleksne ali preveč čustvene za novinarsko besedilo.

Kaj torej fotografije prinesejo časopisu (English, 1996: 304):

1. Bralcu približajo dogodek in mu omogočijo, da ga vidi, kot ga je videl novinar.
2. Zdi se bolj verodostojne kot pisana beseda (čeprav so lahko prav tako lažne).
3. Pomagajo pri predstavi, da so ljudje, o katerih se piše, res prave osebe. Imena slavnih in pomembnih bi bila zgolj pojmi, če jim ne bi znali pripisati obrazov.
4. Pripomorejo k zanimivosti oziroma čustvenosti daljših besedil.
5. Pripomorejo k vizualni privlačnosti publikacije, h kateri prispevajo raznolikost in živahnost.

Slovenski dnevnik Delo, Slovenske novice in Dnevnik se, sodeč po njihovi podobi, dobro zavedajo vrednosti fotografije. Toda njihovi pristopi k rabi fotografije se razlikujejo. Medtem ko Delo poudarja estetsko plat fotografije in s tem namenom uporablja samostojne fotografije s podpisom – kratke novice, ki spremljajo izstopajoče fotografije v obliki nekoliko daljšega podpisa in so v povprečju deležne opazno večje pozornosti kot ostali elementi časopisa (glej prilogo A.1.4), Novice poskušajo vsak prispevek opremiti s fotografijami, četudi se te pogosto zdijo prisiljene¹⁰. Njihova informacijska vrednost je ponavadi nizka (torej ne pokažejo ničesar, česar ni že bolj podrobno povedal prispevek), prav tako estetska, vendar pa vzpostavijo občutek prvoosebnega doživetja bralca, poudarijo pa tudi novinarjevo prisotnost na kraju dogodka. Če torej Delo uporablja pristop grafične vrednosti fotografije in Slovenske novice njeno potrjevalno in dokazno vlogo¹¹, se zdi, da Dnevnik s fotografijo predvsem oživlja svoje strani, saj uporablja veliko več ilustrativnega gradiva, ki vsebuje ljudi, kot ostala dva.

4.2.1 Domneva resničnosti

Glede na to, da je domneva resničnosti fotografije temelj njene informativne vrednosti, je nujno nekaj prostora posvetiti analizi tega prepričanja in njegove resničnosti. Razvojna pot britanskega tiska gre od grobih ilustracij, ki jih je tisk poznal že dolgo časa, prek reprodukcij le bogatim dostopnih umetniških del, ki so k časopisom pritegnile tudi nižje razrede in hkrati ohranile višje. Ko so se lesorezne upodobitve pričele uporabljati tudi za ilustracije objavljenih prispevkov, je počasi zrasel dvom o faktualni pravilnosti ilustracij, ki so ga lahko razblinile le fotografije, ki so po izboljšanju postopka tiskanja prevzele ključno vlogo. Tabloidi so z njimi podpirali nenovičarske teme, veliki novičarski časniki pa so jim sledili v tekmi za bralstvo, ki je hlepelo po sliki. Šport, zabava in družabna kronika so zato nujno vključevale fotografije. Seveda se je sčasoma skrhalo tudi zaupanje v fotografijo. V 80. letih so ugotavljali, da fotografi v iskanju idealnega trenutka in udarne

¹⁰ Moja analiza je pokazala, da je v Slovenskih novicah 53,70% prispevkov brez fotografij, pri tem pa gre poudariti, da gre pri tem za krajše novičke ali prispevke s splošno vsebino, na primer v rubriki Danes za jutri. Pozitivno je tudi, da so tudi na Črni strani (kronika) fotografije redkost (glej prilogo A.2.2).

¹¹ Zavajajoča je pri tem visoka vrednost simbolnih fotografij v analizi Novic (glej prilogo A.2.3). V rezultatu se zrcali veliko število simbolnega gradiva, ki se uporablja v rubrikah Danes za jutri ali Zdravo življenje, kjer posegajo praktično izključno po simbolnem gradivu.

fotografije uporabljajo tudi ponastavljene situacije. (glej Schwartz, 1999: 161–178) Hkrati se je treba zavedati tudi, da je lahko tudi napačno predstavljena resnica laž in torej lahko tudi fotografija navidezno laže, če je podpis ob njej zavajajoč. »Če jim odvzamemo besedilni kontekst in razlago, slike lahko dejansko celo lažejo, ali jim vsaj ne uspe prikazati resnice.« (Hodgson, 1993: 56)

Vseeno fotografija uživa sloves verodostojnega dokumenta. Naj imajo bralci tako veliko zaupanje v fotografijo ali uredništvo, ki jo objavi, fotografija ob besedilu pomeni dokaz o tem, da se je nekaj res zgodilo oziroma o tem, da je bil novinar dejansko na kraju dogodka. »Fotografije prispevajo k realizmu in verodostojnosti publikacij.« (Parker, 1997: 148) Parker poudarja, da so s številnimi raziskavami ugotovili, da ljudje bolj verjamejo prispevkom, statističnim poročilom, oglasom in drugim prispevkom, če so podkrepljeni s fotografijo. Fotografije vzbudijo občutek dramatičnosti, veliko bolje pa si jih tudi zapomnimo. Ogorčenje nad vojnimi grozotami vedno sprožijo fotografije in ne poročila, ki jih beremo. Zaradi novičarskih fotografij, ki so jih ljudje vajeni v časopisih, imajo še vedno večjo dokumentarno verodostojnost črno-bele fotografije pred barvnimi. (Parker, 1997: 149)

Holickijeva, ki je preiskovala vpliv medijske fotografije na dojemanje politikov v Nemčiji, pravi, da fotografiji verodostojnost pripisujemo zaradi njenega načina nastanka. Kot prvo nastane podobno kot slika, ki jo zajamemo z očesom, kot drugo pa je nujno, da se fotografirani in fotoaparati srečata, če naj fotografija nastane. Zato ji preprosto moramo verjeti. Toda hkrati opozarja, da so prav vsa taka zagotovila izpodbitna, saj fotografija iz dolgega časovnega okvira nekega dogodka lahko predstavlja povsem nereprezentativen drobec, kot nanjo lahko močno vpliva tudi umetniško subjektivno dojemanje fotografa. (Holicki, 1993: 19–23)

Rudolf Arnheim pri fotografiji loči tri dokumentarne razsežnosti:

1. Avtentičnost: ko fotografija ni manipulirana.
2. Pravilnost: ko odgovarja resničnosti, torej ni črno-bela ali posneta z objektivom, ki bi jo skazil.
3. Resničnost: kadar v bistvenih značilnostih nezmotno prikazuje resničnost. Če je torej tisto, kar fotografija pove, resnično.¹² (v Holicki, 1993: 31–32)

¹² Pri tem je potrebno opozoriti na problematičnost pojma "resnica". Pri fotografiji mislimo na to, da prikazuje prizor, ki bi ga videl tudi naključni očividec.

Toda logično bi bilo sklepati, da bodo bralci, ki verjamejo fotografiji ob prispevku, toliko bolj verjeli tudi prispevku. To je predvidela tudi Holickijeva, ko je bralce soočala s fotografijami in besedili o politikih, toda njen eksperiment je pokazal, da ima besedilo prav toliko veljave kot fotografija. Prej pa se bo zgodilo, da se bo bralec odločal na podlagi fotografije in ne besedila, če bo občutil, da si nasprotujeta.¹³ (glej Holicki, 1993: 180–187)

4.3 Kakšna naj bi bila časopisna fotografija

Večina dnevnih časopisov objavljene prispevke opremlja s slikovnim materialom, ki zajemajo vse od fotografij dogodka, o katerem govori prispevek, fotografij osebe, ki v njem nastopa, posledice dogodka ali prizorišča tega. Včasih, ko gre za prispevek, ki zajema splošnejši tematski okvir in ozko povezanega slikovnega gradiva ni, se uredniki odločijo za slikovni material, ki bolj ali manj ponazarja idejno vsebino prispevka.

Tako ilustrativno gradivo je lahko marsikakšno. Redkeje, predvsem ob zahtevnejših vsebinah, se bodo pojavile slike ali fotografije, ki bodo s prispevkom povezane z nekakšno alegorijo (Delova Sobotna priloga ali Mnenja), pogoste pa so tudi fotografije vsakdanjih situacij iz vsakdanjega življenja nejavnih oseb. Če prispevek govori o trgovinah, bo fotografija prikazovala naključno izbrano trgovino z njenimi prodajalci in kupci, če govori o šolah, bo prikazovala šolski hodnik z učenci, in če govori o prometni gneči, bo na fotografiji neka cesta, polna avtomobilov, kolesarjev in pešcev.

¹³ Poskus je bil izveden s po tremi fotografijami in besedili za vsakega politika: enim pozitivnim, enim negativnim in enim nevtralnimi. Poskusna publika je dobila v roke različne kombinacije teh in se je morala odločiti, ali politika ocenjujejo pozitivno ali negativno. Rezultati so pokazali, da fotografije, kljub prepričanju o brezpogojni verodostojnosti, ne dosega večjega učinka kot besedilo. V primeru kombiniranja obeh elementov je fotografija še vedno tista, ki odloča o dojetju sporočila. Na podlagi teh ugotovitev avtorica sklepa, da se bralec fotografiji brez besedila posveti bolj natančno in jo gleda bolj kritično kot tisto s spremnim besedilom, ki jo pogleda površinsko, na hitro ustvarjen vtis pa vpliva na dojetje besedila.

Kolikor gre v tem primeru za neko splošno ilustrativno slikovno gradivo brez posebnega informativnega pomena, se je potrebno zavedati, da ljudje na njem niso "splošni", temveč gre za posameznike, in da fotografija še vedno ponuja informacije. Mogoče bo neki bralki povedala, da je imela njena sosedka pomečkano krilo, ko je šla v banko, ali da se ženska iz spodnjega nadstropja v Portorožu sončila "zgoraj brez". S take fotografije pa je mogoče tudi izvedeti, da je bilo neko dekle, ki trenutno dela kot natararica, med delom žrtev ropa ali pa, da dela v lokalu, kjer so odkrili salmonelo. Take informacije so bralcem nepotrebne (treba je ločiti med javnim interesom in zanimanjem javnosti) in so za tiste na fotografiji lahko škodljive – v kakršnikoli meri pač že. Dejstvo je, da bi bilo nepredstavljivo prikazati gnečo v trgovini, kadar je to namen slike, ne da bi pri tem pokazali ljudi, ki so, konec koncev, bistvo gneče. Toda možno je prikazati gnečo in ljudi v njej tako, da jih ni mogoče identificirati.

Učbeniki za uspešno oblikovanje publikacij (časopisov in revij) v prvi vrsti izpostavljajo estetski pomen fotografije. Parker (1997: 149) pravi, da že sama izbira dobrega posnetka pomeni pol poti do profesionalne in privlačne predstavitve. Za izboljšanje fotografije svetuje tudi izrez kot »najpreprostejši in najmočnejši pripomoček za izboljšavo fotografij.« (Parker, 1997: 157) Kot je bilo že omenjeno, pa večina fotografskih in časopisnih etičnih kodeksov prepoveduje obrezovanje ali izrezovanje, enako pa je prekršek tudi izrezovanje ljudi iz množice, da se jih izpostavi. Za objavljanje fotografij sicer tudi Parker opozarja na potrebo po odgovornosti, ki da se je večina oblikovalcev ne zaveda.

Po Englishu obstaja 6 vprašanj, ki si jih je treba postaviti, da bi določili, ali bo fotografija primerna za opravljanje namena, ki smo ji ga namenili:

1. Bo zanimala bralca in pritegnila njegovo pozornost?
2. Bo posredovala informacijo bolje kot besede, ki bi jih lahko napisali na takem prostoru?
3. Se bo bralca dotaknila čustveno? Vzbuja pozitivne ali negativne občutke?
4. Je njeno sporočilo jasno, ali je na njej preveč nepotrebnih podrobnosti?
5. Je trdno stoječa kot objektivna, jasna fotografija ali nakazuje možnosti napačnega informiranja?
6. Ali tehnično ustreza postopku reprodukcije? (English; 1996: 305)

English (1996: 310) tudi svetuje posebno previdnost pri izbiri fotografije za k prispevku, še posebej, če je objavi namenjena samo ena fotografija. Tej mora biti posvečena toliko večja pozornost. Prikazuje naj čustva ali dogajanje, bralcu naj neposredno prenese sporočilo ali vtis.

Največ etičnih nepravilnosti pri fotografiji nastopi, ko pride do upoštevanja novičarske smernice o bližini zgodbe, ki tvori novico. Ljudi bolj zanimajo novice o dogodkih doma kot po svetu in enako jih bolj zanimajo fotografije z domače ulice kot iz drugega mesta. To dobro dokazuje tudi Delo, kjer je na lokalnih straneh opaziti dosti več fotografij s popolnoma prepoznavnimi nejavnimi osebami kot na splošnih straneh. Učbeniki sicer priporočajo uporabo fotografij in posnetkov ljudi tudi zato, ker se bo občinstvo lažje identificiralo z ljudmi kot na primer s stavbami. (Mayeux, 1991: 255)

4.3.1 Dokumentarne fotografije

Dokumentarni posnetki so tisti, ki prikazujejo stvarnost, kakršna je tukaj, sedaj. Uporabljajo se za dokumentacijo dogodkov ali početja ljudi, ko je fotograf prisoten. (Kerns, 1980: 83)

V zagovor obravnavanih treh slovenskih dnevnikov je treba povedati, da večina fotografij v njih poskuša ilustrirati dogodke ali tisto, o čemer piše besedilo, kateremu pripadajo¹⁴. Med njimi so posnetki dogodkov, kadar je bil fotograf lahko prisoten (velja predvsem za predvidljive ali napovedane dogodke), portretne fotografije oseb, povezanih z besedilom¹⁵, ali fotografije prizorov ali prizorišč, ki so opisana v besedilu.

Najbolj direktne in nesporne so tiste fotografije, ko je fotograf ob dogodku prisoten oziroma pisec besedila fotografu vnaprej pove, o katerih osebah bo govora in so torej slike, ki spremljajo prispevek, nove in zato točne. Za portretne fotografije namreč pogosto velja, da niso opremljene s celotnim podpisom, temveč zgolj z imenom portretiranca. V takem primeru bi bilo neustrezno prispevek o političnem porazu nekega politika opremiti s sliko, kako ta politik veseljači na kaki novoletni zabavi.

¹⁴ V Delu je v povprečju 98% uporabljenih fotografij dokumentarnih, v Slovenskih novicah 95% in v Dnevniku 97%.

¹⁵ Zanimivo je, da Delo na mestu portretnih fotografij oseb, ki se pojavljajo v prispevkih oziroma so povezane z idejami in dogodki, predstavljenimi v prispevkih, v primeru politikov uporablja veliko bolj dinamične fotografije teh ljudi z ulice, sestankov, pogovorov s stanovskimi kolegi. Teh v analizi (glej prilogo A.1.3) nisem prištevala med portretne fotografije, saj je njihova vsebina bogatejša kot zgolj doprtni portret, poleg tega pa so tudi podpisi k takim fotografijam veliko bolj opisni in ponavadi dopolnjujejo besedilo samo. V podpisu je oseba na fotografiji omenjena, njenemu imenu pa je dodana opomba »(na sliki)«.

Za dokumentarne fotografije veljajo enaka novičarska pravila kot za besedila sama – pomembno naj bi bilo predvsem, da pripomorejo k informiranosti bralcev – bodisi s samostojno informativno vrednostjo, ali pa kot informacijsko dopolnilo besedila, ki ga spremljajo.

4.3.2 Simbolne fotografije

Kerns (1980: 83–85) simbolne fotografije opredeljuje kot abstrakcije resničnosti. Gre za fotografije, ki naj bralcu pomagajo, da si ustvari neko predstavo o realni danosti, za katero ni na voljo dokumentarnega posnetka. Ustvarjene so z namenom, da pri naslovniku vzbudijo določeno razpoloženje ali vzpodbudijo domišljijo. Najpogosteje se pojavljajo v oglaševalske namene, ob splošnih/analitičnih (*feature*) prispevkih in ob prispevkih v revijah. Predstavljajo lahko neverbalne koncepte, kakršni so ljubezen, zakonska zveza, sovraštvo ali smrt.

Izbiro simbolne fotografije diktira novica sama. Kadar gre za prispevek o lokalnem požaru, je logično, da bo potrebna fotografija s kraja nesreče, medtem ko bi bil prispevek o drogah med mladino bolje opremljen s simbolno fotografijo. Uporaba simbolne fotografije temelji predvsem na priznanju, da fotografija ne predstavlja le dejstev, temveč tudi ideje ali čustva. (Kerns, 1980: XII). Sklepamo lahko, da simbolna fotografija praktično nikdar ni ustrezno gradivo za k novici. Novica mora jasno posredovati informacijo, zato je nekakšna abstraktna podoba ob njej neustrezna.

Šinkovec (1996: 907) pravi, da simbolne fotografije predstavljajo problem še posebej takrat, kadar gre za arhivske posnetke, saj mora fotografirani soglašati s tem, kje oz. ob kakšnem besedilu bo njegova fotografija objavljena. Po Parkerju (1997: 114) so simbolne ilustracije na mestu takrat, kadar je njihov cilj doseči neko razpoloženje ali pokazati zapletene objekte – kakršen je na primer notranji ustroj mostu. Raba aktualne simbolne fotografije, torej take, ki ni vzeta iz arhiva, bi predvidevala izdatno sodelovanje med piscem in fotografom. Kot je poudarjal Mayeux (1991: 211), bi to zahtevalo fotografovo razumevanje novinarjevega videnja zgodbe, ki jo predstavlja. To pa bi zahtevalo tesno sodelovanje in izmenjavo idej.

Za simbolne fotografije bi v bistvu lahko rekli, da so podobne oglasnim, ki največ idej, predstav in simbolike vzbudijo v najkrajšem času. Pri tem njihova funkcija ni več informiranje, temveč zaposlitev oči. (Luthar, 1998: 29)

4.3.3 Podpis

Podpis k fotografiji v časopisu (ali kjerkoli) lahko naredi razliko med tem, ali bo bralec razumel fotografiran prizor, kot bi ga, če bi bil sam na kraju dogodka, ali ne, ali fotografija informira ali zmede bralca. Podpis lahko bralca odvrne od branja zgodbe, če je dovolj izčrpen, ali pa vzbudi tolikšno zanimanje, da se takoj loti prispevka. Vsekakor pa podpis ni nekaj trivialnega. Enako pomemben je podpis pri samostoječi fotografiji kot pri fotografiji, ki dopolnjuje nek prispevek. Posebno pozornost zahteva tudi podpis simbolne fotografije in arhivske fotografije.

»Fotografija dobi pomen šele potem, ko je umeščena – torej v odnosu do vsebine teksta, ortografije, tipografije.« (Luthar, 1998: 221) Besede ob sliki imajo večji pomen, saj lažje prenašajo informacijo kot fotografija, ki je lahko hitro napačno interpretirana – nasprotno fotografija le redkeje »govori« bolje od besed. Besedilo »podobo opremi z moralnim in kulturnim sporočilom, ki omogoči bralcu imaginacijo.« (Luthar, 1998: 221) Medtem ko fotografija besedilu zagotavlja kredibilnost, besedilo sliki zagotavlja razumljivost.

Associated Press ima naslednja vodila za dobre podpise k fotografijam (English, 1996: 319):

1. Je podpis popoln? (Je na fotografiji kaj nejasnega, kar v podpisu ni pojasnjeno?)
2. Ali identificira? (Identifikacija je bistvo podpisa.)
3. Ali pove, kje in kdaj je bila fotografija posneta?
4. Ali pove, kaj je na fotografiji in kakšna je zgodba za njo? (Kadar podpis pripada sliki, ki je del zgodbe, naj pojasnjuje zgodbo le toliko, kolikor je nujno potrebno za pojasnitev fotografije.)
5. Je lahko berljiv? (Stavki naj bodo kratki, neposredni in v pravilnem zaporedju.)
6. So imena pravilna? (Pravilno črkovanje in vrstni red.)
7. Je določen? (Ali pojasnjuje pomembne točke na sliki ali zgolj ponavlja očitno?)
8. Ima pridevnike? (Če jih ima, potem je podpis predolg ali slika premalo jasna.)
9. Ali slika namiguje na drugo sliko?

Podpisi pri dokumentarnih fotografijah naj bi bili ponavadi dokaj neposredni in netežavni. Smisel podpisa je, da pojasni, v kakšnem razmerju je fotografija do besedila. Pojasni, kdo je oseba na fotografiji, kaj se dogaja ali posledica česa je stanje na fotografiji. Fotografije, ki so vzete iz arhiva,

bi morale biti nujno kot take tudi označene. V tem primeru je toliko bolj pomembno, da je bralec izrecno obveščen o tem, kdaj je bila fotografija posneta.

Simbolne fotografije so poseben primer, saj so kot take le redko označene. Najbolj problematična je kombinacija arhivske in simbolne fotografije, nekoliko manj težavno pa je, kadar so v simbolne ilustrativne namene uporabljene kupljene medijske fotografije – torej tiste, ki so nastale s takim namenom, s plačanimi modeli, zrežirano. Simbolne fotografije kot takšne v slovenskih dnevnikih niso označene, redko imajo sploh kakršenkoli podpis – če ta obstaja, potem gre ponavadi zgolj za rekapitulacijo kake ključne misli iz prispevka. Šteje se za samoumevno, da bo bralec tako fotografijo za simbolno spoznal sam.

5. Analiza primerov iz prakse

Za praktično ponazoritev trditev iz naloge sem izbrala tri slovenske dnevnike: Delo, Slovenske novice in Dnevnik. Pregledovala sem časopise od začetka aprila leta 2003 do konca marca 2004, pri čemer je bilo iz vsakega meseca vzetih šest izvodov, za vsak dan v tednu en, ki pa si niso vedno zaporedno sledili. Razlog za tak obseg je predvsem poletna sezona z majhnim številom pomembnejših dogodkov in materiala, o katerem bi se poročalo – v tem času sem pričakovala več slikovnega materiala in zato tudi več prizorov z nejavnimi osebami, ki so obravnavani v nalogi. Ta čas sem želela primerjati s politično in gospodarsko aktivnejšo pomladjo in jesenjo. Tako sem izbrala šest¹⁶ dni v vsakem mesecu, torej skupaj 72 izvodov posameznega časopisa.

Dnevnik so izbrani predvsem zato, ker se predvsem njihove redakcije srečujejo s časovno stisko, ki lahko botruje ponesrečeni izbiri fotografij kot ilustracije ali mašila. Hkrati vse tri publikacije zaposlujejo tudi stalno fotografsko ekipo, ki sodeluje z uredništvu in novinarji, torej so tudi v tem primerljivi. Kljub temu, da v Sloveniji izhaja 7 dnevnikov, so v analizo vključeni le trije. Finance in Ekipa zaradi vsebinske specifičnosti, ki mora pogojevati tudi drugačno uredniško politiko pri izbiri fotografij, nista ustrezala. Večer je izločen zaradi močne regijske specifičnosti, saj je, kljub večji branosti, kot jo ima Dnevnik, prisoten predvsem v Štajerski regiji z glavnino prodaje v Mariboru, Celju in Ravnah na Koroškem.¹⁷ Tudi pri Delu je bila v štetju upoštevana ljubljanska izdaja, medtem ko so bile regijske strani upoštewane ilustrativno zaradi zanimivih, že opisanih (glej pogl. 4.3, str. 31) odstopanj. Primorske novice so postale dnevnik šele ob zaključku diplome.

Fotografije, na katerih so se pojavljale nejavne osebe, vključujejo tako simbolne kot dokumentarne fotografije, pri čemer so bile simbolne tiste, kjer je šlo za ponazoritev neke abstraktne ideje, povezane z besedilom. Vse sem razdelila v tri skupine:

1. fotografije z dela ali iz izobraževalnih ustanov
2. fotografije vsakdanjih situacij in opravil

¹⁶ Nedelje niso vključene.

¹⁷ Podatki Nacionalne raziskave branosti za 1. polletje leta 2004 kažejo, da je imel Dnevnik 10,0 % branost, Večer 11,0 %. Toda iz te iste raziskave je tudi razvidno, da je bilo 78,2% Večerovih bralcev iz Štajerskega-Koroškega, nekaj prek 9% pa iz Savinjske regije (9,4%) in Prekmurja (9,6%). Zgolj 1,9 procenta pri tem odpadeta na osrednjo Slovenijo. Dnevnik ima medtem bolj razporejeno branost, ki celo na Štajerskem-Koroškem doseže 3,5%.

3. fotografije z javnih prireditev.

Med temi kategorijami sicer obstajajo nekateri mejni primeri, vseeno pa se mi zdi, da dobro služijo svojemu namenu. Vsak primer je opremljen zgolj s pripadajočo fotografijo, medtem ko so prispevki v celoti zbrani v prilogah. Ob vsaki fotografiji poskušam odgovoriti tudi na vprašanja, ki ju zastavlja Kerns (1980: 85):

1. kakšna fotografija bi lahko "dobesedno" vizualno predstavila prispevek (o čem prispevek govori),
 2. kakšna simbolična slika bi lahko ilustrirala prispevek,
- in to primerjati s tem, kakšna fotografija je bila res objavljena.

Medtem ko mora novinar pri delu seveda upoštevati pravne predpise, je prav tako nujno, da imajo etične norme, tako osebne kot v obliki kodeksov, prav tako veljavo. Zato bodo naslednji primeri obravnavani predvsem z etičnega stališča, za začetek pa bo povzetek pravnih ugotovitev iz drugega poglavja.

5.1 Analiza rabe fotografije v izbranih treh dnevnikih

Čeprav bodo v nadaljevanju primeri fotografij obravnavani po svoji vsebini, bi rada na kratko razčlenila fotografijo, ki se pojavlja v analiziranih dnevnikih. Gre predvsem za razčlenitev in primerjavo štetja in popisa fotografij v 72 dnevnikih izdajah teh časnikov od začetka aprila 2003 do konca marca 2004.

5.1.1 Delo

Delo ima največjo fotografsko ekipo, ki je različna od novinarske – fotografi torej nastopajo samo v tej funkciji, ne pa tudi kot avtorji ali obratno. Seveda tudi novinarji občasno sami priskrbijo fotografije k svojim prispevkom, najpogosteje se to dogaja na straneh regionalnih dopisništev, torej v rubrikah Slovenija in Iz naših krajev. Po količini simbolnih fotografij prednačijo Mnenja (54,73% vseh fotografij v rubriki), Šolstvo (19,28%), Panorama (6,32%) in Informacijska tehnologija (4%). Presenetljivo je bil tudi na prvi strani 1,65% objavljenih fotografij simbolnih (glej prilogo A.1.2).

Ob simbolnih fotografijah je občasno pripis »fotodokumentacija Dela«, nikoli pa ne piše, da je fotografija simbolna. V podpisih k simbolnim ali ilustrativnim fotografijam je največkrat povzeta kakšna misel iz prispevka.

Delo sicer v povprečju objavi 3,43 fotografije na stran¹⁸, najbolj slikovite pa so sobotna, ponedeljkova in sredina izdaja (v tem vrstnem redu). V sobotni izdaji je za to nedvomno zaslužna v povprečju petstranska rubrika Na kolesih s skoraj osmimi fotografijami na stran. Sobotno Delo je tudi najbolj brano, sledi pa mu petkova izdaja. Ob ponedeljkah imajo povečan obseg športne strani, kjer so fotografije – čeprav povprečno manjše kot na prvih straneh, prav tako številčnejše. V Delu so pogoste tudi samostojne fotografije s podpisi – novice, kjer je bistvo v kaki zanimivi, privlačni fotografiji, in jo spremlja kratko besedilo v obliki podpisa.

Za prvo stran Dela, ki je po številčnosti fotografij šele na četrtem mestu, pa je potrebno poudariti, da so njene fotografije večje kot drugod v Delu – nasproti najpogostejšim dvokolonskim fotografijam so na prvi strani najpogostejše trokolonske fotografije, medtem ko tudi štirikolonske niso redke – in barvne. Barvne fotografije so pri ostalih rubrikah le občasne¹⁹.

Povprečno je na prvi strani dela skoraj 20 odstotkov površine posvečene fotografijam, oziroma bolje rečeno fotografiji. Kot je pokazala raziskava Ojsterška (Ojsteršek, 2002: 20), se je med leti 1990 in 2001 razvila navada, da je na Delovi prvi strani izpostavljena velika, pogosto kvadratna, tri- do štirikolonska fotografija, nad katero so ob napovedih vsebine z notranjih strani nanizane še okoli tri enokolonske, drobne fotografije. Tudi na prvi strani je možno videti nejavne osebe, čeprav so motivi iz političnega dogajanja dosti bolj običajni.

Po pogostosti fotografij, ki zadevajo nejavne osebe, je Delo med obravnavanimi tremi časopisi na drugem mestu z 19,61% obravnavanih primerov. V več kot polovici primerov se bodo nejavne osebe v njem prepoznale na fotografijah z ulic (54,5%), za polovico redkeje pa v fotografijah z dela

¹⁸ Gre za fotografije na straneh, ki imajo novinarsko vsebino. Strani s celostranskimi oglasi so bile od povprečja strani tu odštete.

¹⁹ Delo je popolnoma barvno postalo šele 30. aprila 2004, torej je v tej nalogi obravnavano kot mešano črno-belo in barvno.

ali iz izobraževalne ustanove (23,6%) oziroma z javnih prireditev (21,8%). Največ teh se pojavlja na straneh Šolstva, Slovenije in Iz naših krajev (glej prilogo A.1.3).

V času, ko sem preučevala Delo, so bile strani mešano barvne in črno-bele in je bil način objave fotografije pogosto odvisen predvsem od tega, na katero stran je bila uvrščena. Razporeditev barvnih strani je bila odvisna od tehnologije, včasih pa tudi od razporeditev oglasov, ki so bili narejeni barvni. Marko Pečauer, urednik Notranje politike je sicer pojasnil, da so v njegovi rubriki, ki je imela navadno eno barvno in eno dvobarvno stran (kar je še vedno pomenilo zgolj črno-bele fotografije), prispevek, načrtovan za črno-belo stran, premaknili na barvno, če je bil opremljen s fotografijo, ki je v barvah dosegla boljši učinek.²⁰

5.1.2 Slovenske novice

Fotografska ekipa Slovenskih novic je nekoliko manjša od Delove, čeprav se mnoga imena ponavljajo, pogostejše pa se pojavljajo novinarji tudi v vlogi fotografov. Vsebina Slovenskih novic se veliko bolj osredotoča na zgodbe o posameznikih z močnim poudarkom na osrednji osebi in osebnim pristopom, kar pogojuje drugačno fotografijo, kot jo objavljata Delo ali Dnevnik. Redko bi lahko govorili o popolnoma naključnih fotografirancih ali simbolni fotografiji. Le 1,89% vseh fotografij v Novicah je simbolnih in te so skoncentrirane v svetovalni rubriki Danes za jutri in Zdravo življenje, pogoste pa so tudi pri izpovedih o družinskem nasilju. Med prilogami je Astro opremljena praktično s samimi simbolnimi fotografijami, takih pa je tudi dobra tretjina fotografij v Plusu (glej prilogo A.2.2). Pri tem je treba povedati, da, podobno kot v Delu, velja, da takšne fotografije niso označene kot simbolne in pogosto nimajo podpisa, kadar pa ga imajo, gre za povzetek poudarjene ali vodilne misli iz prispevka. Simbolne fotografije so v primeru Novic ponavadi očitno komercialne fotografije raznih fotoservisov ali tihožitja z neživimi subjekti.

Slovenske novice v povprečju objavijo 3,84 fotografij na stran. Največ fotografij v Novicah je v ponedeljkovi in sobotni izdaji, najmanj pa v torkovi. Prav na dneve z največ fotografijami je objavljenih tudi najmanj simbolnih fotografij (glej prilogo A.2.3).

Predvsem na naslovnici je moč govoriti o vzorcu. Z redkimi izjemami sta na prvi strani dve fotografiji, ena portretna in en prizor, ki skoraj nikoli ne ilustrirata istega naslova. Skupaj v

²⁰ V anketi 6. septembra 2004.

povprečju zasedeta dobrih 17 odstotkov površine prve strani (glej prilogo A.2.1). Skoraj 54 odstotkov prispevkov, objavljenih v Novicah, je brez fotografije, pri tistih pa, ki fotografijo imajo, je povprečje 1,37 fotografije. V praksi to pomeni vse od ene do največ šestih fotografij.

Glede na pogostost fotografij z razpoznavnimi nejavnimi osebami je fotografski material Novic najmanj sporen od vseh treh časopisov. Tu prešteti primeri štejejo komaj 6,95% skupnega seštevka vseh treh; tokrat so najpogostejši primeri nejavnih oseb prepoznavnih med delom ali v izobraževalnih ustanovah (13,69%). Pri tem gre najpogosteje za policiste ali reševalce pri delu, pogosto pa tudi različne prodajalke. Sledijo fotografije z ulice oziroma vsakdanjih opravil (5,79%) in fotografije z javnih prireditve (2,46%). Na prvi strani takih fotografij praktično ni zaslediti (glej prilogo A.2.3).

Slovenske novice so sicer tiskane popolnoma v barvah, vseeno pa tudi črno bele fotografije niso redkost – predvsem v primerih, ko zgodbe govorijo o starejših ljudeh in so uporabljene njihove arhivske fotografije, ki so bile posnete črno-bele.

5.1.3 Dnevnik

Pri Dnevniku je, kot tudi pri Slovenskih novicah, opaziti pogosto enako ime pod besedilom in fotografijo. Večina Dnevnikovih novinarjev je v anketi tudi označila, da k svojim prispevkom fotografije najpogosteje naredijo sami, ali pa svojega stalnega fotografa pri delu spremljajo (glej prilogo B.1.1).

Glede na to, da Dnevnik objavi največ fotografij z razpoznavnimi osebami od treh primerjanih časopisov (73,44%) je količina dejansko objavljenih fotografij presenetljivo nizka – le 1,92 fotografije je objavljeno na povprečni strani. Simbolnih fotografij je izmed teh malo, komaj 3,45%. Izrazito veliko jih je v ponedeljkovi, malo pa v sredini izdaji. Tudi za Dnevnik velja, da je sobota najbolj pisana, kar se tiče fotografij, sledi pa ji, presenetljivo, četrtek, kljub temu, da je po obsegu manjši od ponedeljka in torka. Pri sobotni izdaji gre zasluga za več fotografij predvsem več stranem Zelene pike. Čeprav je slednja podobna Delovi sobotni prilogi, sem jo obravnavala kot del sobotnega Dnevnika, saj je po formatu (prva stran) enaka kot na primer razširjen šport v Dnevniku in je tudi po številčenju strani sestavni del časopisa, ne pa priloga (glej prilogo A.3).

Skoraj 20% prve strani Dnevnika zasedajo fotografije; najmanj tri ali največ šest jih je objavljenih naenkrat, v povprečju 4,46. Kar 56,14% objavljenih prispevkov nima fotografije, pri tistih, ki fotografije imajo, pa je povprečje 1,25 fotografije na besedilo.

Za podpise k simbolnim fotografijam veljajo enake ugotovitve kot pri prejšnjih dveh časopisih, torej redke oznake fotografije kot simbolne in najpogostejši povzetek neke vodilne misli za podpis. Dnevnikovi podpisi pa so izjemni v tem, da so tudi v dnevnih političnih novicah dokaj obsežni, za razliko od podobnih v Delu, ki ponavadi skopo (praktično zgolj z imenom in priimkom) pojasnjujejo, kdo je na sliki.

Fotografij z razpoznavnimi nejavnimi osebami je v Dnevniku v povprečju kar 7,86% vseh objavljenih fotografij, kar znese povprečno 4 fotografije na številko. Najpogostejše so v rubrikah V središču pozornosti (2. stran), Slovenija in Ljubljana in okolica. Pri tem gre opozoriti na demografsko strukturo Dnevnika, ki je še vedno veliko bolj regionalno zaznamovan kot Delo.²¹ Mojca Grušovnik, novinarka Dnevnika, je v anketi komentirala, da osebe, ki niso javne, sicer vedno vpraša, ali jih sme fotografirati, da pa Dnevnik splošno nerad objavlja fotografije brez ljudi, kar je res očitno.²²

Za razliko od ostalih dveh časopisov, pa je pri Dnevniku skoraj polovica (42,23%) teh fotografij z javnih prireditvah, torej z dogodkov, kjer je razumno pričakovati prisotnost medijev. Ostale fotografije se enakomerno delijo med take z ulice in take z dela ali iz izobraževalne ustanove (28,88%). Velika večina Dnevnikovih fotografij je barvnih, saj je barven ves tisk. Črno bele fotografije so, kot pri Novicah, uporabljene, kadar je pač izvorna fotografija črno-bela.

²¹ Medtem ko ima Delo 45,2% bralcev iz osrednje Slovenije in ostale dokaj enakomerno razporejene po ostali Sloveniji, jih ima Dnevnik 60,1% v osrednji Sloveniji, 14,3% na Gorenjskem in zgolj ostalih 35% razporejenih drugod po Sloveniji. (nrb, 2004; 33–43)

²² V anketi 3. septembra 2004.

5.2 Fotografije z dela ali izobraževalnih ustanov

Fotografije, ki prikazujejo nejavne osebe med delom: v trgovini, tovarni, na ulici – prodajalke, pometače, policiste, reševalce, zdravnike, varnostnike idr. Po drugi strani pa so tu tudi fotografije, na katerih so šolarji in študentje, kadar so fotografirani na območju izobraževalnih zavodov. Pri teh fotografijah je sicer treba poudariti, da, predvsem za fotografije, narejene v nekem posloplju, ni mogoče ugotoviti, ali je delodajalec oziroma ravnatelj res dobil soglasje delavcev, učencev in njihovih staršev (zaradi mladoletnosti), preden je fotografiranje dovolil. Vse te fotografije so uvrščene v isto skupino zato, ker se fotografiranci na takih krajih pred fotoaparatom ne morejo skriti, v kolikor ga sploh opazijo. Pri fotografijah z delovnih mest je, kot bo videti, pogosto problematičen podpis fotografije.

Žurej med sferami zasebnosti navaja tudi potrebo po zaščiti zasebnosti na delovnem mestu (in drugod), četudi to sfero imenuje »pogojno kategorijo sfer zasebnosti«. (Žurej, 2001: 301) Najbolj priljubljeni subjekti te skupine fotografij so razni cestni delavci in zidarji, policisti, reševalci in prodajalke. Prvi so obvezen sestavni del fotografij ob prispevkih, ki se ukvarjajo z začetkom del na kakšni pomembnejši cesti ali gradnje pomembnejših poslopij. Fotografije praktično brez izjeme prikazujejo obraze delavcev, ki pa se zato ne zdijo nezadovoljni.

Veliko bolj nezadovoljni so zaradi fotografov na prizoriščih nesreč policisti in reševalci. Pri tovrstnih fotografijah je najbolj utemeljeno vprašanje, ali je njihova objava res potrebna. Najpogosteje gre predvsem za prizore policistov, ki opravljajo svoje delo na kraju nesreče, medtem ko fotografije k razumevanju situacije, ki je nesrečo povzročila, ne pripomorejo. Policisti, ki opravljajo svoje delo v javnosti, bi po argumentaciji marsikaterega novinarja zato ne smeli nasprotovati temu, da jih fotografirajo, toda razumeti je treba, da ravno prizorov s tistih najbolj groznih prizorišč, ki pridejo v časopise, verjetno nočejo podoživljati še doma in v družbi, kjer so jih s pomočjo časopisa videli na prizorišču. Gospod, ki je imel to smolo, da je stanoval v hiši, pred katero se je zgodila prometna nesreča s smrtnim izidom, je novinarju Slovenskih novic povedal »Vsi sprašujejo, kaj in kako je bilo. Je zelo stresno nenehno razlagati.« (Jerman, 2003: 3). Brane Piano, Delov novinar, je potrdil, da policisti na javnih mestih prisotnim fotoreporterjem obračajo hrbte, da ne bi prišli na fotografije, prav tako pa je doživel že pritožbe prodajalcev gob na mestni tržnici, ki so

se znašli na v časopisu, kot tudi grožnje paravojaške formacije slovenske vojske, ki je grozila z orožjem.²³

Študenti in predvsem šolarji so redkeje moteni pri svojem "delu". To gre verjetno pripisati predvsem dejstvu, da se novinarji in fotografi vseeno zavedajo večje potrebe po previdnosti, kadar imajo opravka z mladoletnimi, hkrati pa je šolska tematika tudi taka, da ponavadi narekuje izrazito simbolične fotografije (težave z učenjem, težave v šolski družbi) oziroma fotografijo nekega strokovnega sogovornika, ki ga je imel novinar ob oblikovanju besedila. Vseeno se tudi fotografije šolajoče mladine pojavljajo in najpogostejše gre za fotografije iz dokumentacije, torej take, ki v svoji primarni namembnosti verjetno niso bile posnete k zgodbi z isto vsebino.

Poglejmo nekaj primerov.

Vir: Dnevnik (8. 7. 2003), glej prilogo C.1.

Novica pripoveduje o smrti enega izmed gostov v hotelu Zdravilišča Laško, ki je padel z balkona. Tako novico bi bilo še najbolj smiselno objaviti brez fotografije, če pa že, bi v uredništvu lahko izbrali fotografijo hotela, kjer je prišlo do dogodka, da bi si bralec mogoče ustvaril predstavo o tem, s kakšnega balkona je moški padel, saj besedilo ugiba o tem, ali je šlo za samomor ali nesrečo. Namesto tega fotografija prikazuje dva moška, ki pokrivata nekaj na tleh. Lahko bi bilo truplo ali pa samo posledice

tragedije. Njuna funkcija je prav tako neznana kot njuno opravilo, zato je fotografija popolnoma brez informativne vrednosti za bralca.

Vir: Dnevnik (18. 3. 2004, str. 25), glej prilogo C.3.

Prispevek govori o uspešnosti in perspektivah študija na daljavo v Sloveniji in v tem okviru omenja Ekonomsko fakulteto in rezultate njenega programa na daljavo. Piše sicer, da je EF med prvimi v Sloveniji uvedla tako obliko študija, vendar ni navedena nobena druga fakulteta, ki bi tak program izvajala. Za prispevek bi bila dokumentarna

²³ V anketi 19. avgusta 2004.

fotografija neprimerna, saj gre za zelo splošno vsebino. Lahko bi bila dodana kvečjemu fotografija Tilna Balona, ki je v tekstu citiran, ali morda podelitev diplom prvim diplomantom tega programa.

Izbira simbolne fotografije bi bila preprostejša: študent za računalnikom, obdan s študijsko literaturo, ali nekdo, ki študira nekje v naravi ali v kavarni – v svojem ritmu, kar je, kot navaja besedilo, ena glavnih prednosti tega programa.

Fotografija, ki je bila objavljena, je neustrezna tako sporočilno kot s stališča varovanja zasebnosti in lastne podobe. Dekleti na fotografiji namreč sedita v avli Filozofske fakultete v Ljubljani, ki v besedilu ni niti omenjena, prav tako pa je najverjetneje, da s študijem na daljavo nimata nobene zveze. Morda se z njim celo ne bi strinjali, toda njuna fotografija je objavljena ob besedilu, ki o tej obliki izobraževanja gotovi zelo pozitivno. Fotografija je arhivska, torej dekleti nista mogli soglašati s tem, da bo uporabljena ob taki vsebini. Pozitivno je, da je fotografija jasno označena kot arhivska, manj pozitivno, da je njen podpis prosto stoječa trditev, ki niti ni podprta v besedilu niti nima zveze s prizorom na fotografiji, saj si ga bralec lahko razlaga, kot da sta fotografirani dekleti disciplinirani študentki (pozitivno) ali pa, da sarkastično, da za njiju že ne bi bil primeren, ker morata v avli na tleh prepisovati zapiske (negativno).

Vir: Dnevnik (1. 3. 2003), glej prilogo C.4.

Gre za uvodno predstavitev problematike, ki je sprožila prizadevanja za trgovinski referendum. V njem je predstavljen predvsem vidik Sindikata delavcev trgovine Slovenije. Smiselno bi se zdelo tem ljudem dati obraze, ali pa neko nedeljo obiskati kakšno trgovino z živili in iz neke pregledne točke zajeti množico kupcev, ali pomanjkanje te.

Če bi se hoteli zadovoljiti s simbolično fotografijo, bi lahko uporabili prazne nakupovalne vozičke, in vanje dali "volilno" skrinjico ali kaj podobnega.

Kljub temu, da besedilo citira sindikaliste, upravnike in poslance, sta na fotografiji dve prodajalki iz Mercator centra v Šiški. Podpis pod sliko, ki, po navedbi fotografa sodeč, ni arhivska, je vseeno splošna misel iz prispevka, prizor na fotografiji pa ni pojasnjen. Za bralca, ki prodajalk ni prepoznal,

tudi ni nobene oporne točke glede tega, kakšno povezavo imata ženski na fotografiji z zgodbo. Sta proti referendumskemu predlogu ali zanj?

Vir: Dnevnik (14. 5. 2003), glej prilogo C.5.

Nadaljevanje priprav za trgovinski referendum, kjer se avtorica ukvarja z izvorom težav z delovnimi časi in zopet s stališči sindikalistov. Nasvet za fotografije ostaja enak kot pri prejšnji fotografiji, mogoče bi v tem primeru lahko posneli tudi fotografijo kakšne elektronske ure, ki so omenjene, da naj bi napačno beležile odhode delavcev iz službe.

Fotografija, ki je uporabljena, je verjetno iz serije fotografij, ki so nastale že dva meseca prej, saj gre za iste uslužbenke in isto trgovino. Podpis je tokrat bolj kočljiv, saj pravi: »Zaposleni v trgovinah si želijo, da bi bilo delo ob nedeljah izjema, ne pa nekaj samoumevnega.«. Sum, da avtorica ne more vedeti, kaj si fotografirane prodajalke z Mercatorjevega oddelka s kruhom mislijo o nedeljskem delu, je utemeljen. Mogoče je kateri izmed njih delo ob nedeljah ustrezalo, da je bila lahko prosta kdaj med tednom. V tem primeru je objavljena direktna laž, podoba prodajalk pa uporabljena tako rekoč v propagandne namene.

Vir: Delo (27. 7. 2003, str. 4);
glej prilogo C.2.

Gre za problematiko dijaškega dežurstva in poklicnih varnostnikov v ljubljanskih srednjih šolah, ki jo izpostavlja dopis Sveta ljubljanske OŠ Nove Fužine, kjer je sporno dežuranje učencev. Omenjeni so tudi primeri, kjer šole že zaposlujejo poklicne varnostnike. Uporabljena fotografija se

zdi sporna, saj ni jasno, zakaj bi varnostnik pregledoval učenca, ki odhajata iz šole oziroma ali je oseba pred njima sploh varnostnik te šole.

Bolj smiselna dobesedna fotografija bi bila s šole, od koder prihaja dopis, z učenci med dežurstvom.

Če bi se odločili za simbolno fotografijo, bi lahko izbrali fotografijo dnevnika za dežurstvo na mizi dežurnega, fotografijo mize za dežuranje ali fotografijo silhuete dežurnih, na primer.

Fotografija, ki je bila objavljena, prikazuje učenca ljubljanske osnovne šole Valentina Vodnika in (verjetno) njihovega varnostnika pred vhodom v šolo. Fanta, ki prihajata ven, sta torej mladoletna,

in zdi se, kot da se pripravljata na pregled vsebine svojih šolskih torb. Kar je nekoliko nenavadno, če poslopje zapuščata. Njuni starši so bili verjetno nemalo presenečeni, ko so fotografijo videli, še posebej, ker gre za arhivski posnetek, ki je bil verjetno posnet, da bi spremljal kakšno drugo besedilo. Vprašanje je, zakaj se ni fotograf raje odločil za hrbte mladoletnikov in prepoznavnost varnostnika.

Vir: Delo (30. 1. 2004, str. 14), glej prilogo C.6.

Novica o prometni nesreči s smrtnim izidom pripoveduje o tem, kako je do nesreče prišlo in kako so ponesrečenki oskrbeli reševalci. Čeprav se zdi ob taki novici fotografija nepotrebna, bi se zdelo kvečjemu smiselno prikazati širši posnetek kraja nesreče, ki bi bralcu omogočil boljšo predstavo o tem, kako je do nesreče prišlo.

Fotografija, ki je uporabljena, je bližnji posnetek skrivljene pločevine, vendar je na njej avto umrle ponesrečenke videti manj zdelan kot avto tiste, ki je preživela. Bolj kot pločevina pozornost pritegnejo štirje policisti, ki avto obkrožajo, in dva (na videz) civilista. Na fotografiji je jasno vidna tudi registrska tablica umrle.

Vir: Slovenske novice (30. 1. 2004, str. 3), glej prilogo C.8.

Gre za poročilo o nesreči, v kateri je vlak na progi do smrti povozil dva fanta, ki sta progo napačno prečkala. Novice so objavile pet fotografij ob tem prispevku: fotografijo enega od fantov, fotografijo bližnjice, ki vodi čez progo, fotografijo vhoda šole, ki sta jo fanta obiskovala in dve fotografiji policistov, ki so preiskali in počistili kraj nesreče. Na eni z reševalci odnašajo trupla in jih je fotograf ujel le v hrbte, da drugi pa so sredi svojega dela, ko nesrečo popisujejo in

fotografirajo. Prisotnosti nepovabljenih so se očitno zavedali, saj so okoli trupel držali polivinil. Na tako neprijetna opravila jih res ne bi bilo potrebno opominjati s fotografijo, ki je povrh vsega v samem središču strani in tako pravi magnet za poglede bralcev.

Pri tej fotografiji bi lahko govorili tudi o nespoštovanju zasebnosti družine umrlih, saj sta bili center pozornosti nedvomno pokriti trupli.

5.3 Fotografije vsakdanjih situacij in opravil

Fotografije, posnete na javnih krajih, torej kjerkoli v mestu ali podeželju, na javnih kopališčih ali zabaviščih, pa tudi v trgovinah ali na uradih, kadar so fotografirane stranke. Skupni imenovalec večine teh fotografij je, da se zdi, da fotografiranci niso opazili, da so fotografirani, ali pa, da so fotografirani čakajoči v dolgih vrstah, ko se verjetno niso bili pripravljeni odpovedati svojemu mestu, da bi se skrili pred fotografom. V tem primeru je pogosto opaziti, da se je marsikdo obrnil stran in se tako poskušal zavarovati. Verjetno se nihče ne odpravi v trgovino, na pošto ali do knjižnice z zavestjo, da se zato lahko znajde naslednji dan na časopisnih straneh. Posebej mamljiva za tovrstne fotografije so tudi javna kopališča, kjer se pogosto ne pazi na to, da je katera od kopalk zgoraj brez, da so komu kopalke zlezle malce nižje, kot je bilo predvideno, ali da je objektiv zajel kopico mladoletnikov.

Fotografije vsakdanjih situacij pa so pogosto tudi arhivske, ki se kasneje uporabljajo kot simbolno gradivo ob besedilih s splošnejšo vsebino. Te se sporne zato, ker naj bi vsak fotografirani zaradi pravice do lastne podobe moral soglašati z načinom, kako bo uporabljena njegova fotografija, kar je še posebej pomembno, ker ne vemo, kaj se je osebi na fotografiji morda zgodilo medtem. Tako pripoveduje Dejan Kovač, Dnevnikov urednik Mednarodne politike, da so imeli v zadnjem času dve pritožbi na objavljeni fotografiji, kjer sta bili prepoznani nejavni osebi. Obe fotografiji sta bili arhivski. Ena je prikazovala ženico na polju, ki je medtem umrla, in so bili zaradi objave razburjeni svojci, druga pa je bila stara fotografija s Krvavca, »na kateri je šef prepoznal svojega podrejenega, ki je bil ob izidu časopisa na bolniški« (Kovač, 2004).

Fotografije vsakdanjih situacij bi okvirno lahko razdelila na:

- **fotografije iz trgovin:** kar vključuje samopostrežne trgovine z živili, pošte, banke, trafike ali trgovine z oblačili. Teh je slaba petina vseh fotografij vsakdanjih situacij. Take fotografije ponavadi spremljajo prispevke o teh točno določenih trgovinah ali pa o tovrstnih trgovinah na splošno. V večini primerov gre za aktualne fotografije, pojavljajo pa se tudi posnetki iz dokumentacije. Najpogosteje ljudje na fotografijah stojijo v vrstah. Podpisi takih fotografij so pogosto neustrezni, ali pa podpisov sploh nimajo in bralcu dopuščajo, da si na podlagi spremljevalnega besedila in naslova sam misli, kar hoče, o prizoru na posnetku.

Vir: Dnevnik (15. 7. 2003, str. 27);
glej prilogo C.9.

Besedilo predstavlja novo storitev Pošte Slovenije, ki, med drugim, omogoča naročanje na elektronske račune nekaterih podjetij in njihovo skorajšnje elektronsko plačevanje. Ob tem pa se avtor ukvarja tudi z vprašanjem nekompatibilnosti raznih slovenskih certifikatov in kartic, ki so za uporabnike begajoči.

Glede na dokaj splošno in vseeno težje predstavljivo vsebino prispevka, bi lahko k besedilu dodali kakšen diagram delovanja elektronske pošte ali simbolno fotografijo nekega uporabnika računalnika. Namesto tega je bila objavljena fotografija ljudi,

čakajočih v vrsti pred okenci Pošte Slovenije, ki k prispevku ne prispeva nobene informacije. V ospredju fotografije pa sta dve

deklici, ki niti ne čakata v vrsti, pač pa si ogledujeta reklamne zloženke, medtem ko kateri od njunih staršev verjetno čaka v vrsti. Vsaj ena od njiju je popolnoma prepoznavna. Fotografija mora biti tudi dokaj stara, saj na julija objavljeni fotografiji ljudje nosijo dolgorokavne vetrovke, dekleti pa imata šolski torbi. Fotografija torej krši pravilo o tem, da mora fotografirani soglašati z načinom objave, in tudi o tem, da je treba biti pri objavljanju fotografij mladoletnih posebej previden. Iz splošne množice čakajočih, na katero fotografija namiguje, sta deklici namreč izpostavljeni.

Vir: Slovenske novice (15. 7. 2003, str. 1), glej
prilogo C.7.

V piranski slaščičarni naj bi prodajali slaščice, ki naj bi bile krive za 50 primerov obolelih s salmonelo po Obali. Na prvi strani gre zgolj za napoved teksta s tretje strani, ob tem pa je bila odtisnjena fotografija notranjosti osumljene prodajalne. Na fotografiji sta prepoznavni prodajalka v trgovini, kot tudi neka stranka. Podpis k fotografiji pravi: »Izza tega pulta naj bi prišle s salmonelo

okužene slaščice.«

K takemu podpisu, kot tudi samemu prispevku bi bilo ustrezneje dodati fotografijo slaščic v zastekljenem pultu ali zunanost slaščičarne, če naj bi besedilo opozarjalo bralce na previdnost pri nakupu slaščic tega prodajalca. Povsem nepotrebno pa se mi zdi izpostavljanje prodajalke, ki je pač

prodajala dostavljene slaščice, še manj pa stranke, za kateri je bila objava verjetno osramočujoča. Ista fotografija je bila uporabljena tudi dan kasneje, 17. julija pa je bila objavljena fotografija ženske, ki po nakupu zapušča osumljeno slaščičarno.

- **fotografije s kopališč:** dobra sedmina fotografij vsakdanjih situacij prihaja z različnih kopališč. Obmorske plaže, bazeni in rečne brzice so privlačno gradivo za ilustracijo poletne vročine, začetka poletja, poletnega prometnega infarkta ali prispevkov o uspehu turistične sezone. Čeprav je videti tudi tovrstne fotografije, ki obzirno prikazujejo pregled kopališča z ljudmi, skritimi pod sončniki (predvsem v Delu), mnogo fotografij nek del plaže izrazito približa bralcu in tako omogoči identifikacijo naključnih kopalcev. Pri tem ni pomembno (ali pa je celo zaželeno, da je je čim več), koliko gole kože se vidi. Uroš Šoštar, Delov urednik Kronike, za te primere pravi, da so podobni fotografijam v kroniki, posnete so pač na javnem kraju in dokler fotografiranje ni izrecno prepovedano, se bodo pač pojavljale. Toda, kot že zapisano, Kazenski zakonik ne dopušča objavljanja fotografij golih oseb brez njihovega privoljenja, medtem ko Šinkovec pravi, da prizori ljudi, ki se v javnem parku sončijo, ne sodijo v javno sfero.

Prispevek se ukvarja s svarili italijanskih strokovnjakov glede segrevanja morja, ki bi lahko prineslo

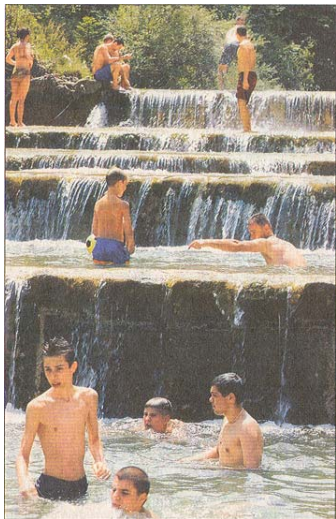

Vir: Dnevnik (3. 7. 2003, zadnja stran); glej prilogo C.10.

orkane, nevihte in toče, kakršnih so sicer vajeni v tropskih podnebjih, medtem ko slovenski strokovnjak pravi, da taki strahovi niso utemeljeni.

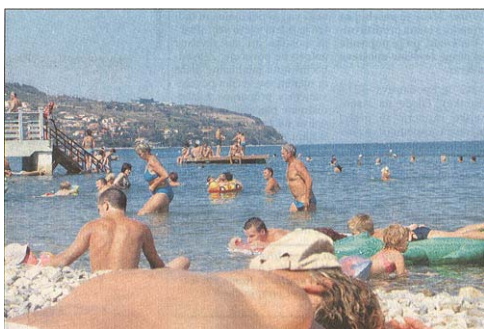
Glede na to, da je k taki temi težko najti pravo dokumentarno fotografijo, bi lahko objavili fotografijo kakšnega orkana, ki je nastal zaradi pretoplega morja, ali še bolje, njegovih posledic, saj gre v bistvu za svarilo pred takimi nevarnostmi, ne pa za neposredno nevarnost

za kopalce, kot bi bilo sklepati iz objavljene fotografije. Na fotografiji so kopalci v Portorožu, ki, sodeč po podpisu, uživajo v toplem morju, v ospredju pa eden izmed njih, ki so ga znanci lahko prepoznali, ki se tušira. Tako izpostavljanje je nepotrebno.

Vir: Dnevnik (26. 6. 2003, str. 1), glej prilogo C.11.

Kratek povzetek tega, kar zaključek šolskega leta prinaša za šolarje: mnogi se lahko predajo sprostitvi, medtem ko morajo nekateri obsedeti za knjigami, bodisi zaradi popravnih izpitov, bodisi zaradi zadnjih maturitetnih izpitov, nekatere pa čakajo še vpisi na srednje šole in fakultete. Čeprav je večina prispevka posvečena bolj »zaposlenim« dijakom, fotografija ne prikazuje študirajočih, pač pa skupino mladoletnih fantov, ki uživajo v Iškem Vintgarju. S fotografije ni mogoče sklepati, ali so fotografa videli, prav tako iz besedila ni mogoče sklepati, če je novinarka govorila z njimi.

Vir: Delo (4. 8. 2004, str. 1); glej prilogo C.12.

Za poročilo o statističnih podatkih z začetka poletne turistične sezone na slovenski obali bi bilo pričakovati, da bo opremljeno s fotografijami, ki bi v statističnem smislu dajale nek splošen vtis o stanju na obali – pogledi na kopališča, kampe ali morje. V tem smislu je dobro izbrana druga fotografija k besedilu, ki prikazuje strnjeno kolono vozil, ki se pred Kopro m steka na obalo.

Prva fotografija je izbrana slabo, saj prikazuje nekaj kopalcev na koprskem kopališču, lahko bi jih bilo veliko ali malo, saj je izsek kopališča zelo ozek, zato pa je tudi tistih nekaj na fotografiji dobro vidnih. Objavljena fotografija je osredotočena na starejši par, ki pravkar prihaja iz vode, pri tem pa si gospod popravlja kopalke, ki so mu zlezle prenizko. To je na fotografiji zelo očitno, zato je tako kršeno pravilo o izpostavljanju iz množice kot tudi o prikazovanju fotografiranca v neugodni luči.

- **fotografije iz bolnišnic:** tudi tu gre za sezonski pojav oziroma za prizore, ki postanejo zanimivi v primerih večjih sprememb z zdravstvenem sistemu, stavk ali ob aktualizaciji kakšnega zdravstvenega problema. Fotografije so pretežno stare, klasičen motiv pa so pacienti čakajoči v čakalnicah. Ti so pri tem v večini primerov jasno prepoznavni.

Vir: Dnevnik (26. 5. 2004, str. 1), glej prilogo C.13.

Napoved poročila o enourni stavki zdravnikov v bolnišnicah in zdravstvenih domovih, ki je bilo objavljeno na tretji strani istega časopisa. Ena od fotografij, ki je novico spremljala, je prikazovala stankajoče zdravnike, druga pa paciente v polnem hodniku, ki so nestrpno čakali. Več slednjih je bilo na fotografiji prepoznavnih, kar se mi zdi posebej na takem kraju nesprejemljivo. Opravki ne samo nejavnih, pač pa

tudi javnih oseb v zdravstvenih ustanovah bi morali biti stvar strogo varovane zasebne sfere, zato bi morali pri fotografijah od tam še posebej paziti na nerazpoznavnost ljudi na fotografijah. Enako fotografijo jo ob poročilu o stavki objavilo tudi Delo, kljub temu, da je fotograf priskrbel tudi fotografije, kjer obrazi ljudi niso bili vidni.

Vir: Delo (17. 6. 2003); glej prilogo C.14.

Prispevek napoveduje poročilo Centra za zagovorništvo ljudi z duševnimi motnjami, v katerem so opozorili na to, da se v štirih kandidatkah za sprejem v EU v psihiatričnih ustanovah še vedno uporabljajo zamrežena ležišča. Ta naj bi bila za paciente razčlovečujoča, ustrahujoča in ponižujoča. Vsekakor bralec ob taki vsebini pričakuje fotografijo takega ležišča, saj si ga povprečen Slovenec verjetno ne more predstavljati, še manj pa ga je že kdaj videl. Toda namesto ležišča je v središču

dodane arhivske fotografije pacientka v bolniški halji, zavihani nad kolena, in nogavicah, ki sedi v vozičku med dvema opisanima ležiščema. Bolezen fotografirane ženske sodi v samo intimo, torej najstrožje varovan del zasebnosti, ki jo objava njene fotografije s podpisom »Nehuman in ponižujoč odnos – Zamrežene postelje v psihiatričnih ustanovah so v nasprotju z načeli o človekovih pravicah« grobo krši.

- **in fotografije z ulice:** skoraj polovica fotografij iz vsakdanjih situacij je res nastala na ulicah ali podobnih javnih površinah (sprehajališča in avtobusne ter železniške postaje). Te so tudi tiste, na katerih "zajete" nejavne osebe skoraj nikoli nimajo prav nobene povezave z besedilom, ki ga fotografija spremlja. Posebej pri dnevniku je opaziti, da zelo pazijo na to, da ljudje na takih fotografijah gledajo vsaj približno v smeri kamere in so torej prepoznavni. S precejšnjo gotovostjo je

lahko tudi trditi, da večina tistih, ki so se znašli v časopisu, ni opazila, da so bili fotografirani, še najmanj pa, da so bili fotografirani za objavo v javnem mediju.

Ljudje na pojavljanje v časopisih na tak način reagirajo različno; Željku Šepetavcu, uredniku Delovega Ljubljanskega dopisništva, se je tudi že zgodilo, da je ženska, fotografirana na sprehodu s psom ob Koseškem barju, za fotografijo, na kateri je bila objavljena, zahtevala honorar kot nastopajoča oseba. Ker njeni želji ni bilo ugodeno, je zagrozila s tožbo, ki pa je ni vložila. Uredništvu se je pritožba zdela nesmiselna, saj, kot piše Šepetavc, »na fotografiji ni bilo nič spornega. Nasprotno, fotografija je bila zelo lepa.«²⁴.

Vir: Dnevnik (3. 7. 2003, str. 9), glej prilogo C.15.

Prispevek govori o strahovih vodilnih zaposlenih Cankarjeve založbe zaradi prevzema s strani MKZ-ja. Avtorica je imela tri sogovornike z visokih položajev, ki bi jih lahko predstavila še na fotografijah, če bi hotela fotografije z ljudmi. Simbolične fotografije ob takemu prispevku tudi ne bi bile smiselne, in trenutna izbira fotografije sicer ni slaba, ni pa razloga, zakaj morajo biti na njej tudi mimoidoči – vsi štirje popolnoma prepoznavni. Res sicer, da gre za dokaj prometno ljubljansko ulico, toda vseeno bi fotograf lahko počakal na trenutek, ko bi mu mimoidoči kazali hrbet ali ko bi se morda ravno kdo ustavil pred izložbo. Iz te iste fotografije bi lahko naredili tudi položno istih dimenzij, če bi obrezali le izvesek nad trgovino.

²⁴ V anketi 13. septembra 2004.

Vir: Dnevnik (27. 7. 2003, str. 15),
glej prilogo C.16.

Poletna vročina v ljubljanskih avtobusih in opremljenost slednjih s klimatskimi napravami sta glavni točki tega prispevka, vseeno pa na fotografiji ni, na primer, modernega avtobusa, ki ima klimo, ali starega, ki je nima, kar bi bila za bralca koristna vizualna informacija. Namesto tega je v ospredju fotografije potnica na enem od javnih avtobusov, ki se (verjetno) pahlja zaradi vročine, za njo pa še kup potnikov, od katerih najmanj starejši gospod ne daje vtisa, da je nad fotografovimi počtetjem navdušen.

Ta fotografija je bila nekaj dni kasneje objavljena tudi ob besedilu o potenju.

Vir: Dnevnik (25. 7. 2003,
str. 4), glej prilogo C.17.

Ob prispevku o konzulih pri nas je bilo objavljeno tudi pojasnilo o tem, kdo je častni konzul. Ker sta bila pojasnilo in pripadajoča slika od ostalega prispevka ločena z navpično črto, kot se ponavadi ločuje samostojne prispevke, ju obravnavam kot samostojno enoto. Ker gre za neko obstransko pojasnilo, ni jasno, zakaj bi moralo biti opremljeno s fotografijo. Izbrali so pročelje pisarne generalnega konzula Kraljevine Tajske, kar se zdi ravno tako informativno kot katerokoli drugo pročelje, toda zakaj je moral fotograf pritisniti sprožilec ravno v trenutku, ko je zajel nekega mladeniča. Ta s konzulatom verjetno nima prav nobene zveze, še manj verjetno pa je, da je konzul.

Vir: Delo (3. 3. 2004); glej prilogo C.18.

Povzetek (glede na podpis verjetno prevod prispevka) stanja na cestah evropskih metropol, ki predstavlja sicer splošni trend omejevanja prometa v centrih velikih mest, nima pa s slovenskimi mesti sicer nobene povezave. Smiselna ilustracija besedila bi bila fotografija s prometnega centra katerega od omenjenih mest. Dobra simbolna fotografija bi bila v tem primeru lahko kak poslovnež na kolesu ali prometni znak, ki prepoveduje avtomobile.

Fotografija, ki je bila objavljena pa prikazuje žensko z otrokom, oba brez težav prepoznavna, na neki slovenski ulici – parkirani avtomobili s tablicami in nalepkami dokazujejo, da gre za Slovenijo. Razumeti bi bilo, da je fotografija hotela pokazati, da so tudi slovenska mesta natrpana z avtomobili, toda fotografija o ulici, ki jo vidimo, pove bore malo. Ženska na sredini ulice ni videti, kot bi bila prisiljena v hojo po cesti, ker drugje ni prostora, pač pa, kot da preprosto prečka ulico. Smešno je tudi, da podpis fotografije pravi, da se mesta dušijo v prometu, medtem ko je na fotografiji parkirišče.

Vir: Delo (8. 7. 2004, str. 1), glej prilogo C.19.

Novica o dveurni protestni ustavitvi prometa avtobusov, s katero so avtobusarji hoteli opozoriti na potrebo po višji državni subvenciji, ki bi jim omogočala zniževati previsoke cene vozovnic. Pričakovati bi bilo, da je imela ustavitev za posledico avtobusne postaje polne praznih in stoječih avtobusov, čakajočih ljudi ali naval na vlake. To bi lahko prikazal širši posnetek glavne ljubljanske avtobusne postaje ali pa množico čakajočih za nakup vozovnic za vlak. Namesto tega je bila objavljena fotografija posneta iz avtobusne kabine, ki "gleda" na tri prepoznavne mimoidoče. Ti fotografa najverjetneje sploh niso opazili.

Pri tem pa je fotograf uredništvu dejansko predložil tudi druge fotografije istega dogodka, ki so bile s stališča naključnih mimoidočih dosti manj oporečne, saj so bili vsi nerazpoznavni, hkrati pa so tudi boljše ponazarjale čakanje na konec protesta.

5.4 Fotografije z javnih prireditvev

Fotografije posnete na javnih prireditvah, torej koncertih, predstavah in ostalih priložnostih, kjer je razumno pričakovati, da bodo prisotni tudi predstavniki tiska. Take fotografije v dnevnikih nastopajo predvsem okoli konca tedna, ko poteka mnogo prireditev, torej od četrтка do ponedeljka, in so med fotografijami, na katerih v dnevnem časopisju lahko prepoznamo nejavne osebe, tudi najpogostejše. Predstavljajo 36,19 odstotkov vseh fotografij z nejavnimi osebami. Največ jih je najti

v Dnevniku, najmanj pa v Slovenskih novicah – seveda to velja zgolj za tiste fotografije z javnih prireditev, kjer so razpoznavni udeleženci, ne pa nastopajoči.

Za te primere velja, da so povsem dopustni, saj se morajo udeleženci zavedati možnosti, da bodo prisotni tudi predstavniki medijev in se s tem odpovejo pravici do svoje zasebnosti. Po drugi strani pa še vedno velja, da tudi na taki prireditvi ni dovoljeno posameznikov izpostavljati iz množice in jih predvsem izpostavljati posmehu ali zgražanju.

V anketi so na vprašanje, ali bi raje objavili fotografijo z javne prireditve, kjer obraze obiskovalcev vidijo ali ne, vsi novinarji vseh treh dnevnikov odgovorili, da tisto, kjer bi jih videli, medtem ko je le eden od urednikov rekel, da bi izbral tako, kjer jih ne vidi. Fotografiji so bili bolj selektivni, saj sta dve petini odgovorili, da bi bilo to odvisno od tega, kaj bi s fotografijo želeli pokazati. Marko Pečauer, urednik Notranje politike v Delu, je vprašanje komentiral, da je to »kriterij samo takrat, kadar naj fotografija pokaže, da je bila prireditev dobro obiskana. Sicer pa je odločujoči kriterij pri fotografijah z javnih prireditev, da se na fotografiji vidi akterje prireditve, torej nastopajoče, govornike, pobudnike ...«. ²⁵

Ni presenetljivo, da je edini, ki je najprej pomislil na ta pogled na javne prireditve, saj je res večina fotografij z javnih prireditev usmerjena na prikazovanje obiskovalcev ali pa vsega prizorišča. Razlika je dejansko v namenu fotografije: koncerti popularne glasbe oziroma prireditve za otroke in mlade so večkrat predstavljene s fotografijo obiskovalcev kot svečane proslave ali politične prireditve. Klasične gledališke predstave in koncerti pa so predstavljeni izključno s fotografijami nastopajočih. Nastopajoči so praktično vedno tudi v središču pozornosti športnih prireditev.

Najbolj izstopajoča javna prireditev, ki je prav zaradi objavljenih fotografij vsako leto znova v središču pozornosti, je glasbeni festival Rock Otočec, kjer je vsako leto več kot dovolj gole kože in žgečkljivih prizorov. Tu je iz povprečja izstopilo Delo, ki je o lanskem festivalu poročalo predvsem z glasbenega vidika, medtem ko so si Novice privoščile dve strani fotografij bolj kot ne razgaljene mladine, Dnevnik pa ni dosti zaostajal za njimi.

²⁵ V anketi 6. septembra 2004.

6. Sklep

Po tem, ko je raziskavo, ki je postala tema diplomske naloge, sprožila fotografija ženske »zgoraj brez« na neki plaži na prvi strani Dela, imam po pregledanih izvodih treh slovenskih dnevnikov enega leta občutek, da so navadni ljudje v očeh urednikov zgolj del pokrajine oziroma mestnega tihožitja, tako kot ulične svetilke in senčniki. So element, ki fotografiji prinese živost in zanimivost, in v smislu zadovoljevanja splošnega tračarskega zanimanja bralcev je fotografija, ki prikazuje obraze nekaterih naključnih mimoidočih, več vredna od take, ki se osredotoča na dogodek ali predmet prispevka. Kot je v anketi komentirala Zlatka Strgar, novinarka Dnevnika: »fotke brez ljudi na javnih prireditvah, v tovarnah itn. so brez vrednosti. Tihožitja pridejo v poštev le, če je treba predstaviti denimo razdejanje po neurju, razsut tovor ...«. ²⁶

Razlike so se, kot pričakovano, pokazale predvsem v vrsti zgodb, ki jih posamezen časopis objavlja, in nekoliko proti pričakovanjem se je pokazalo, da so se Slovenske novice s tega pogleda obnesle najbolje. Naj še enkrat ponovim, da so me zanimali le primeri fotografij, na katerih se pojavljajo nejavne osebe brez povezave z vsebino objavljenega besedila ali informativne vrednosti.

Analiza je sicer pokazala, da je bila trditev, da je večina fotografij v dnevnem tisku v prvi vrsti grafičen element, ki naj pritegne bralčevo pozornost, pretirana. To sicer v precejšnji meri drži za prve strani omenjenih dnevnikov, ne pa tudi za večino ostale vsebine. Čeprav tako novinarji kot uredniki fotografiji priznavajo vlogo privabljanja bralcev, vseeno na prvo mesto postavljajo njeno informativno vrednost. Večina urednikov se je odločila, da o uporabi fotografije odloča informativna vrednost prispevka in s tem potrdila, da je fotografija sredstvo, s katerim bralcu pokažejo, kateri prispevki so bolj pomembni od drugih, hkrati pa je se je večina odločila, da je pri odločitvi o velikosti objavljene fotografije v prvi vrsti pomembna njena informativna vrednost.

Kar se tiče namena časopisne fotografije, so Delovi uredniki največji pomen pripisali njihovi vlogi pri vizualni privlačnosti časopisa, temu je sledila vloga pri ustvarjanju predstave, da so ljudje, omenjeni v prispevkih, res "pravi" ljudje, šele na tretjem mestu pa je približevanje nekega dogodka

²⁶ V anketi 13. septembra 2004.

bralcu. Slednja funkcija je pri urednikih Slovenskih novic in Dnevnika na prvem mestu, pri Dnevniku pa ji takoj sledi vloga pri privlačnosti časopisa (glej prilogo B.1.1).

Novinarji so pri tem nekoliko drugačnega mnenja. Delovi novinarji menijo, da je fotografija namenjena omogočanju bralcu, da vidi dogodek, kot ga je videl novinar, enako so se odločili tudi novinarji Novic in Dnevnika. Takoj za tem je pri Dnevnikovih in Delovih novinarjih izpostavljena njena vloga pri vizualni privlačnosti časopisa, ki pa je pri Novicah šele na tretjem mestu, na drugem pa je njena vloga pri zanimivosti oziroma čustvenosti daljših besedil (glej prilogo B.3.1).

Kar se tiče značilnosti, ki bi jih objavljena fotografija morala imeti, so se novinarji vseh treh dnevnikov v prvi vrsti odločili, da mora pritegniti bralčevo pozornost, šele na drugem, oziroma pri Dnevniku šele na tretjem mestu, pa sledi zahteva, da mora biti njeno sporočilo jasno.

Simbolne fotografije, tako so potrdili novinarji in uredniki vseh treh dnevnikov, v prvi vrsti iščejo v arhivu, ki ga že imajo na razpolago. Temu po mnenju urednikov sledi naročanje fotografij pri hišnih fotografih, medtem ko se novinarji najprej zatečejo k agencijskim fotografijam, šele nato k naročilom domačim fotografom.

Moja raziskava je pokazala, da lahko v povprečju na dan v teh treh dnevnikih najdemo dobrih 5 fotografij, na katerih se pojavijo nejavne osebe, ki jih je mogoče prepoznati. Levji delež teh fotografij objavi Dnevnik (73,44%), sledita pa mu Delo (19,61%) in Slovenske novice (6,95%).

Dobra tretjina teh fotografij odpade na tiste, ki so posnete na javnih prireditvah, in so imeli torej ljudje na njih možnost predvideti, da se zaradi udeležbe na njih lahko pojavijo v medijih. Kršitve tega z izpostavljanjem posameznikov so redke. Sledijo primeri, kjer so nejavne osebe fotografirane na ulicah, kopališčih, v trgovinah in podobnih javnih krajih (33,87%), ker se navadno smatrajo za del množice, iz katere ne izstopajo in zato tudi ne bodo pretirano opaženi. V večini teh primerov iz fotografije ni sklepati, da so se fotografiranci zavedali prisotnosti fotografa, zato jim je kršena pravica do zasebnosti in lastne podobe, saj niso soglašali z objavo fotografije v tak namen. Hkrati je fotografija vsem, ki jo vidijo, neizpodbiten dokaz, da se je neka oseba na dan priprave časopisa zadrževala na nekem kraju, pri tem da to pogosto sploh ni res, če sta fotografija in morda tudi prispevek stara.

Slaba tretjina primerov (29,95%) pa je bila posneta, medtem ko so bili ljudje pri opravljanju svoje dolžnosti, bodisi v službi, ki je vsem na očeh, bodisi v šoli. Ta dva primera sta enaka v tem, da se taki ljudje, tudi če bi to hoteli, ne morejo umakniti pred fotografom. Za javne uslužbence, kot so policisti ali trgovke, sicer velja nenapisano pravilo, da je v opisu njihovega dela stik z javnostjo in so zato »plen brez zaščite«, kot za take službe velja tudi v primeru skritih kamer ali skritega mikrofona. Toda ti ljudje so pogosto prikazani v povezavi z negativnimi dogodki, kot so nesreče, goljufige in zastrupitve, zato take objave nanje mečejo slabo luč. Kadar pa se pojavljajo na ilustrativnih fotografijah, ki ponazarjajo neko splošnejšo vsebino, pa se zgodi tudi, da jim podpisi pod fotografijami pripisujejo poglede in povezave, ki jih nimajo.

Kar se tiče šolarjev, dijakov in študentov, ki so fotografirani na področju svojih izobraževalnih ustanov, so v večini primerov problematični podpisi, ki jim za potrebe ustvarjanja povezave med fotografijo in zgodbo pripisujejo lastnosti v smislu pridnosti ali nediscipliniranosti. Problematične so tudi fotografije, kjer bi bralec lahko napačno interpretiral njihovo početje. Vse te fotografije so pogosto arhivske, torej fotografirani gotovo niso mogli soglašati z načinom objave, kar zopet pomeni kršitev njihove pravice do lastne podobe.

Kar se tiče samega nastanka fotografij, se časopisi ločijo po tem, da so Delovi novinarji v glavnem odvisni od fotografov, ki jih pri delu ponavadi ne spremljajo, v več kot tretjini primerov pa se s fotografom dogovarja kar urednik. Novinarji Novic so pogostejše (čeprav še vedno redko) fotografi sami po sebi, zato pa s fotografi tesneje sodelujejo, izbira fotografije pa je redko prepuščena uredniku. Za Dnevnikove novinarje pa je značilno, da so pogosto sami fotografi, oziroma kadar niso, fotografa pogosto spremljajo. Delovi in Dnevnikovi fotografi menijo, da imajo za posamezne naloge sicer dovolj informacij o prispevkih, ampak premalo časa. Fotografi so, razen na posebnih prireditvah, ki imajo posebne predpise, kadar gredo na teren sami, praktično neprepoznavni, saj nimajo nobenih oznak, ki bi jih identificirale kot predstavnike medijev (glej prilogo B.2.1).

6.1 Predlagane rešitve

Mislim, da je bistvo problema, ki ga izpostavlja naloga, v praksi ta, da se informaciji, ki jo neka fotografija lahko posreduje, posveča premalo pozornost v etičnem smislu. Uredništva so pri izbiri

fotografskega materiala premalo pozorna na to, da je lahko fotografija za neko nejavno osebo neprijetna, četudi oni mislijo, da je tehnično lepa ter pravno neoporečna. Tako je Marko Uršič, novinar Slovenskih novic, omenil pritožbo zaradi slika divje javne zabave v gostinskem lokalu. »Oseba se je pritožila zaradi kršenja osebnosti, saj je v intimnem partnerskem odnosu.« Posebej je pri tem poudaril, da je bila zabava »javna«, ampak iz prakse vemo, da se na takih zabavah, ki so divje za vse prisotne, pač ustvari bolj sproščena atmosfera, ko se lahko zgodi marsikaj, kar se sicer ne bi. Nekaj povsem drugega je ženska, ki je na plaži odložila zgornji del kopalk, kot fotografija te ženske v izložitvi trafike sredi Ljubljane. Naj ponovim zahtevo Poler Kovačičeve, da človek ne bi smel biti obravnavan zgolj kot tržno blago (Poler Kovačič, 2002: 96) – tudi pri fotografijah bi morali biti bolj pozorni na osebnostne pravice vseh ljudi, ne le tistih, ki imajo medijsko (in finančno) moč, da se zlorabi svoje podobe uprejo.

Borut Perko, urednik akcij v Slovenskih novicah, je namreč pojasnil, da pritožbe zaradi fotografiranih nejavnih oseb so, kadar ljudje prepoznajo sebe, sorodnike, starše ali otroke in se jim fotografije zdijo žaljive ali neprimerne, in nekatere pritožbe se končajo tudi s tožbami, za katere pa se ne spomni, da bi jih že kdo dobil. Kljub temu je razmišljal, da je v vsakem primeru »treba biti zelo previden zlasti pri otrocih in mladoletnih osebah. V primeru, da fotografijo objavite kot ilustracijo, je pametno, da se ne vidijo obrazi in se osebe ne morejo prepoznati. V skrajnem primeru pa se lahko tudi zakrije obraz z črno masko, t. i. "fleho" preko oči.«²⁷

Previdnost je torej v vsakem primeru najboljša rešitev: ne samo zaradi tožb, pač pa preprosto zato, da objavljena fotografija ne prizadene bralcev. Poleg tega bi morale biti sodelovanje v redakciji večje, posebej pri takih fotografijah, kjer je izbira dokaj subjektivne narave in kjer je fotograf sam pripravil fotografijo, ki nikogar ne izpostavlja prepoznavnosti. Tudi to, da večina novinarjev in urednikov meni, da fotografom dajejo zmerno natančna do nenatančna navodila glede želene fotografije, fotografi pa pravijo, da se večinoma pričakuje, da se bodo znašli na podlagi svojih izkušenj, bi lahko spremenili v smislu več pogovorov in izmenjave mnenj o fotografskem gradivu, kot to svetuje Mayeux (1991: 248–255). Marko Pečauer, urednik Notranje politike pri Delu, je o sodelovanju novinarjev in fotografov napisal, da se v nekaterih primerih fotografi na lastno pobudo pogovorijo z novinarjem, ki pokriva isti dogodek.²⁸

²⁷ V anketi 31. avgusta 2004.

²⁸ V anketi 6. septembra 2004.

Poleg tega pa, glede na to, da je konkludentno ravnanje fotografirancev ključnega pomena pri objavi, bi bilo smiselno že v sami fazi nastanka poskrbeti, da se bodo ljudje zavedali, da jih je fotografiral časopisni fotograf. Ker je res težko pričakovati od fotografa, ki slika vhod v neko trgovino sredi obljudene ulice, da bo vpil mimoidočim, od katerega časopisa je in za kaj fotografijo potrebuje, bi bilo za začetek najbolje, da bi časopisne hiše poskrbele za primerno izpostavljenost svojih fotografov oziroma za to, da bi ljudje na ulici vedeli, kdo stoji za fotoaparatom. Fotografi namreč sami priznavajo, da z izjemo občasne oznake na fotoaparatih nimajo nobenih oznak, ki bi mimoidoče opozarjale na to, da niso le eni od mnogih premožnejših turistov. Prav tako imajo oznake le redki novinarji, kadar opravljajo funkcijo fotografov. Zgodi pa se tudi, da so objavljene fotografije, ki jih je fotograf posnel izven delovnega časa.

7. Literatura

Knjige

- Bowles, Dorothy A., Borden, Diane L., Rivers, William (1993): Creative Editing for Print Media. Wadsworth, Belmont.
- Christians, Clifford G., Fackler, Mark, Rotzoll, Kim B., MacKee, Kathy Brittain (1998): Media ethics : cases and moral reasoning. Longman, cop., New York.
- Day, Louis A. (1991): Ethics in media communications: cases and controversies. Wadsworth, Belmont.
- Deisinger, Mitja (2002): Kazenski zakonik s komentarjem. Posebni del. GV založba, Ljubljana.
- English, Earl, Hach, Clarence, Rolnicki, Tom E. (1996): Sholastic journalism. Iowa State University Press, Ames.
- Finžgar, Alojzij (1985): Osebnostne pravice. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana.
- Gomien, Donna (1991): Kratek vodič po Evropski konvenciji o človekovih pravicah. Svet Evrope, Publishing and Documentation Service, Strasbourg.
- Gordon, A. David, Kittross, John Michael, Reuss, Carol (1996): Controversies in media ethics. Longman, White Plains.
- Hodgson, F. W. (1993): Subediting: a handbook of modern newspaper editing and production. Focal, Oxford.
- Holicki, Sabine (1993): Pressefoto und Presstext im Wirkungsvergleich: eine experimentelle Untersuchung am Beispiel von Politiker-darstellungen. Fischer, München.
- Holsinger, Ralph L. (1991): Media Law. Druga izdaja. McGraw-Hill, New York.
- Kerns, Robert L. (1980): Photojournalism: photography with a purpose. Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Korošec, Tomo (1998): Stilistika slovenskega poročevalstva. Kmečki glas, Ljubljana.
- Križaj, Franc (1989): Osebnostne svoboščine in zasebnost v »informacijski družbi«. Gospodarski vestnik, Ljubljana.
- Lacey, Nick (1998): Image and representation: key concepts in media studies. Macmillan, London: Houndmills.
- Luthar, Breda (1998): Poetika in politika tabloidne kulture. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.

Mayeux, Peter E. (1991): Broadcast news: writing and reporting. Wm.C.Brown Publishers, Dubuque.

McManus, John H. (1994): Market-driven journalism: let the citizen beware? Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.

Ojsteršek, Aleš (2002): Vloga fotografije na naslovnici časopisa: fotografija na naslovnici Dela. Diplomsko delo, Ljubljana.

Parker, Roger C., Beverly, Carrie (1997): Grafično oblikovanje. Pasadena, Ljubljana.

Poler Kovačič, Melita (1997): Novinarska etika. Magnolija, Ljubljana.

Splichal, Slavko (1997): Javno mnenje: teoretski razvoj in spori v 20. stoletju. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

(1996) Ustava Republike Slovenije. 4. spremenjena in dopolnjena izdaja. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.

Članki in sestavki

Bartok, Tadej (1991a): "Fotožurnalizem kot posebna časopisna zvrst". Slovenec, 12. 12. 1991, str. 22.

Bartok, Tadej (1991b): "Od risbe do rastra". Slovenec, 19. 12. 1991, str. 22.

Bartok, Tadej (1992a): "Fotoesej – nov način komuniciranja". Slovenec, 23. 1. 1992, str. 22.

Bartok, Tadej (1992b): "»Slučajni« posnetek". Slovenec, 16. 4. 1992, str. 22.

(1988) Človekove pravice: zbirka temeljnih mednarodnih dokumentov. Društvo za Združene narode za SR Slovenijo, Ljubljana.

Encabo, Manuel Muñoz (1996). "Časnikarska etika". V: Marjan Sedmak (ur.): Mediji, etika in deontologija. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 63–78.

Finžgar, Alojzij (1988): "Civilnopravno varstvo človekovih pravic". V: Peter Jambrek, Anton Perenič in Marko Uršič (ur.): Varstvo človekovih pravic. Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 125–145.

Jerman, Vladimir (2003): "Prisedla in se odpeljala v smrt". V: Slovenske novice, 27.5.2003, str. 3.

Krečič, Peter (1989): "Fotografija v slovenskem tisku med vojnoma". V: Alja Predan, Stane Bernik (ur.): 150 let fotografije na Slovenskem 1919–1945. Mestna galerija, Ljubljana, str. 28–33.

Merrill, John C. (1996): "Overview: Foundations for Media Ethics". V: A. David Gordon, John M. Kittross, Carol Rauss (ur.): Controversies in media ethics. Longman, 1996, str. 1—29.

Mojsilović, Vidoje (1997): "Časopisna fotografija: utrinki resnice, zapisani večnosti". Didakta, 36/37, september-oktober 1997, str. 86-90.

- Poler, Melita (2002): "Razžalitve in dostojanstvo osebe". V: Korošec, Tomo: Razžalitve v tiskanih medijih. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 89–105.
- Schwartz, Donna (1999): "Objective Representation: Photographs as Facts." V: Bonnie Brennen, Hanno Hardt (ur.): *Picturing the Past: media, history, and photography*. University of Illinois Press, cop., Urbana, Chicago.
- Sedmak, Marjan (1996): "Urnavanje in samournavanje, svoboda tiska: pravica in odgovornost". V: Marjan Sedmak (ur.): *Mediji, etika in deontologija*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 41–62.
- Straßner, Erich (1985): *Das Zusammenspiel von Bild und Sprache im Film*. V: Günter Bentele (ur.): *Zeichengebrauch in Massenbedien*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen, str. 277–289.
- Šinkovec, Janez (1994): "Varstvo zasebnosti v Evropskem pravu". V: *Pravnik*. Letn. 49, 4/6, str. 127–141.
- Šinkovec, Janez (1996): "Zasebnost in sredstva javnega obveščanja". V: Peter Juren (ur.): *Dnevi slovenskih pravnikov, od 17. do 19. oktobra 1996 v Portorožu*. Gospodarski vestnik, Ljubljana, str. 903–913.
- Vreg, France (1996): "Sodobna dilema medijev: kje so meje med zasebnostjo in pravico do informiranja?" V: *Teorija in praksa*. Let. 33, 3, str. 408–423.
- (2001) *Zakon o medijih*. V: Bojana Kovačič (ur.): *Predpisi s področja kulture*. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
- Žurej, Jurij (2001): "Pravica do zasebnosti". V: *Zbornik znanstvenih razprav*. Letn. 61, str. 298–311.

Elektronski viri

- (1981) Code of Newspaper Practice of the Fédération Internationale des Editeurs de Journaux (FIEJ). http://www.presscouncils.org/library/Inter_FIEJ_1981.doc. Datum: 22. 1. 2004.
- (1993) Council of Europe Resolution 1003 on the Ethics of Journalism. http://www.presscouncils.org/library/Inter_CoE.doc. Datum: 20. 7. 2003.
- (1950–1994) Evropska konvencija o človekovih pravicah. <http://www.media-forum.si/slo/pravo/pravni-viri/evropska-konvencija.pdf>. Datum: 5. 8. 2004
- (2002) Kodeks slovenskih novinarjev. Društvo novinarjev Slovenije, Izola 10. oktobra 2002. <http://www.media-forum.si/slo/pravo/samoregulacija/kodeks-novinarjev.pdf>. Datum: 5. 5. 2003.
- (1999) Media Ethics and Self-regulation - IFJ - Tirana Declaration. http://www.presscouncils.org/library/IFJ_Tirana_Declaration_1999.doc. Datum: 20. 7. 2003.

(1971) Munich Declaration of the Duties and Rights of Journalists.

194.106.190.43/upload/pravo_doc/EUROPEAN%20UNION.pdf. Datum: 4. 8. 2004

(2004) Nacionalna raziskava branosti, 2004. Tiskani mediji. Polletno poročilo.

http://dl.cati.si/nrb/CATI-tisk_q1q204.pdf. Datum: 19. 8. 2004.

(2000) Poklicna merila in načela novinarske etike TV programih RTV Slovenija.

http://www.rtvlo.si/modload.php?&c_mod=static&c_menu=1048035122. Datum: 12. 6. 2004.

(2004) Press Complaints Commission Code of Practice.

http://www.presscouncils.org/library/UK_PCC_code_rev_2004.doc. Datum: 8. 8. 2004.

(1998) The New York Times: Guidelines on Our integrity. <http://www.nytc.com/company-properties-times-integrity.html>. Datum: 30. 6. 2004.

(1992) Ustava RS. http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/ustava/ustava.html. Datum: 21.10.2004.

Časopisi

Delo (2003): april–december

Delo (2004): januar–marec

Dnevnik (2003): april–december

Dnevnik (2004): januar–marec

Slovenske novice (2003): april–december

Slovenske novice (2004): januar–marec

Sogovorniki

Dejan Kovač, urednik mednarodne politike pri Dnevniku, pogovor opravljen 18. avgusta 2004.

Ernest Sečen, fotograf pri Dnevniku, pogovor opravljen 20. septembra 2004.

Kazalo prilog

PRILOGA A: TABELE I

Priloga A.1: Deloi

Priloga A.1.1: Površina fotografij na prvi strani Delai

Priloga A.1.2: Število fotografij v posameznih rubrikah Delaii

Priloga A.1.3: Vrsta in vsebina fotografij v Deluiii

Priloga A.1.4: Konzumacija elementov v Deluiv

Priloga A.2: Slovenske novice v

Priloga A.2.1: Površina fotografij na prvi strani Slovenskih novic v

Priloga A.2.2: Število fotografij v posameznih rubrikah Slovenskih novicvi

Priloga A.2.3: Vrsta in vsebina fotografij v Slovenskih novicahvii

Priloga A.3: Dnevnikviii

Priloga A.3.1: Površina fotografij na prvi strani Dnevnikaviii

Priloga A.3.2: Število fotografij v posameznih rubrikah Dnevnikaix

Priloga A.3.3: Vrsta in vsebina fotografij v Slovenskih novicahx

Priloga A.4: Razmerje med besedilnimi prispevki in fotografijami v Delu, Slovenskih novicah in Dnevniku.....x

PRILOGA B: ANKETA..... XI

Priloga B.1: Anketni vprašalnik za urednikexi

Priloga B.1.1: Rezultati ankete med urednikixivv

Priloga B.2: Anketni vprašalnik za fotografexvii

Priloga B.2.1: Rezultati ankete med fotografixxx

Priloga B.3: Anketni vprašalnik za novinarjexxiii

Priloga B.3.1: Rezultati ankete med novinarjixxvi

PRILOGA C: KOPIJE PRISPEVKOV Z OBRAVNAVANIMI FOTOGRAFIJAMI XXIXX

Priloga C.1: Usodni naklon ali samomorxxixx

Priloga C.2: Receptor varnostnik v osnovnih šolahxxixx

Priloga C.3: Prodira virtualni študij	XXXXX
Priloga C.4: Nedeljski nakupovalni vozički na referendum?.....	xxxixxi
Priloga C.5: Trgovski referendum še visi v zraku.....	xxxii
Priloga C.6: Bočni trk je bil usoden za voznico	xxxiii
Priloga C.7: Zjutraj krofi, popoldne driska	xxxiiii
Priloga C.8: Usodna bližnjica za mlada fanta	xxxiviv
Priloga C.9: Virtualno plačilo položnic.....	xxxv
Priloga C.10: Morje letos nenavadno toplo	xxxvi
Priloga C.11: Za večino se začenjajo počitnice.....	xxxvii
Priloga C.12: Vrhunec sezone z minusi.....	xxxviii
Priloga C.13: Bolniki čakajo, pa če stavka je ali je ni.....	xxxixx
Priloga C.14: Ponižujoče in mučno za pacienta	xxxix
Priloga C.15: V Cankarjevi založbi se bojijo konca	xl
Priloga C.16: Razgreta pločevina brez hladilnih naprav	xlili
Priloga C.17: Kdo je častni konzul?	xli
Priloga C.18: Metropole redčijo avtomobilski promet	xlil
Priloga C.19: Avtobusi za dve uri obstali.....	xlili
Priloga C.20: »Slučajni« posnetek.....	xlivv

Priloga A: Tabele

Priloga A.1: Delo

Priloga A.1.1: Površina fotografij na prvi strani Dela

N=13	Število fotografij	Povprečna velikost fotografije	Površina vseh fotografij	% strani (vse)	% strani (ena)
1	4	59,12	236,47	11,29%	2,82%
2	6	61,85	371,07	17,71%	2,95%
3	3	154,01	462,04	22,05%	7,35%
4	5	83,78	418,91	19,99%	4,00%
5	6	72,89	437,36	20,87%	3,48%
6	4	112,26	449,03	21,43%	5,36%
7	6	68,57	411,41	19,64%	3,27%
8	4	131,68	526,71	25,14%	6,28%
9	6	56,00	335,98	16,04%	2,67%
10	6	70,70	424,19	20,25%	3,37%
11	4	83,87	335,46	16,01%	4,00%
12	5	61,40	306,98	14,65%	2,93%
13	5	112,83	564,13	26,92%	5,38%
Povprečje	4,92	86,84	406,13	19,38%	4,14%

Površina potiskane strani je 2095,2 cm²

Priloga A.1.2: Število fotografij v posameznih rubrikah Dela

Rubrika N=24	Povprečno število fotografij	Povprečje fotografij na stran	Povp. simbolnih fotografij	Povprečje strani
Dogodki dneva	4,93	2,09	0,01	2,36
Prva stran	5,57	5,57	0,09	1,00
Panorama	4,27	4,27	0,27	1,00
Zadnja stran	4,49	4,49	0,00	1,00
Kultura	3,47	2,94	0,00	1,18
Gospodarstvo	3,00	1,60	0,00	1,88
Svet	3,02	3,02	0,00	1,00
Slovenija	2,83	2,83	0,11	1,00
Kronika	3,65	3,34	0,00	1,09
Iz naših krajev	3,79	3,79	0,01	1,00
Šport	11,15	4,30	0,00	2,59
Mnenja	1,83	1,83	1,00	1,00
Sobotna	25,00	0,78	7,70	32,00
Na kolesih	37,00	7,71	0,00	4,80
Informacijska tehnologija	6,25	4,17	0,25	1,50
DelovaBorzaDela	2,00	0,86	0,00	2,33
Pop kultura	8,00	8,00	0,00	1,00
Marketing	5,00	5,00	0,00	1,00
Šolstvo	2,23	0,97	0,43	2,30
Športna panorama	7,00	3,50	0,00	2,00
Trip	10,00	2,50	0,00	4,00

Priloga A.1.3: Vrsta in vsebina fotografij v Delu

DELO (N=72)	Vseh fotografij	Prizorov	Portretov	Simbolnih fotografij	Razpoznavne na ulici	Razpoznavne med delom	Razpoznavne na prireditvah
Povprečje (ena številka)	61,45	41,60	20,15	1,16	0,60	0,26	0,24
Povprečje obravnavanih primerov = 1,1					54,5%	23,6%	21,8%
Povprečje (ena stran)	2,47	1,67	0,81	0,05	0,02	0,01	0,01
Ponedeljek	74,30	48,90	26,40	1,30	0,90	0,40	0,10
Torek	51,92	32,42	19,50	1,42	0,58	0,25	0,17
Sreda	56,30	39,30	17,10	1,80	0,90	0,50	0,40
Četrtek	49,40	32,60	17,80	0,80	0,10	0,10	0,40
Petek	50,80	33,00	17,50	0,80	0,70	0,10	0,40
Sobota	87,90	65,20	22,70	0,80	0,40	0,20	0,00

Priloga A.1.4: Konzumacija elementov v Delu

Rubrika N=24	Str.	Fotografija s podpisom	Prispevek s fotografijo	Prispevek	Prispevek z grafiko
Prva stran	1	45,90%	38,35%	24,41%	/
Dogodki dneva	2	29,68%	19,85%	15,05%	/
	3	35,00%	16,87%	17,11%	/
	4	24,35%	10,08%	15,24%	/
Mnenja	5	15,2%	8,00%	12,13%	/
Slovenija	6	22,93%	26,80%	8,69%	/
Iz naših krajev	7	19,20%	13,00%	11,02%	/
Svet	8	21,70%	22,93%	6,90%	/
Panorama	9	23,20%	14,50%	12,59%	/
Kronika	10	37,30%	24,60%	30,18%	/
	11	32,25%	/	25,75%	/
Šport	12	20,50%	19,14%	14,50%	/
	13	20,00%	17,40%	12,32%	/
Kultura	14	22,67%	18,10%	5,37%	/
Gospodarstvo	15	/	19,60%	6,92%	11,25%
	16	/	/	5,5%	/
Zadnja	28	55,80%	54,30%	41,23%	/
Seštevek		28,38%	21,57%	15,58%	11,25%

Vir: prirejeno po ČGP Delo (2002)²⁹

²⁹ Raziskava je zajemala izvode Dela od 6. do vključno 20. decembra. Dnevno je bilo opravljenih 100 do 130 anket, končno število anketirancev pa je preseglo 1200 ljudi, točne številke na žalost ni, saj so podatki za 20. 12. 2002 izgubljeni. Anketiranci so za posamezne naslove prispevkov in fotografije odgovarjali, ali so jih prebrali (ali vsaj preleteli) ali ne. Za potrebe naloge sem s pomočjo tiskane izdaje ugotovila, kateri prispevki so bili opremljeni s fotografijo in katere fotografije so bile samostojne in iz tega sestavila zgornjo tabelo.

Priloga A.2: Slovenske novice

Priloga A.2.1: Površina fotografij na prvi strani Slovenskih novic

N=13	Število fotografij	Povprečna velikost fotografije	Površina vseh fotografij	% strani (vse)	% strani (ena)
1	2	85,49	170,97	17,17%	8,58%
2	1	65,72	65,72	6,60%	6,60%
3	2	84,82	169,64	17,04%	8,52%
4	3	87,12	261,37	26,25%	8,75%
5	1	97,60	97,6	9,80%	9,80%
6	2	122,17	244,34	24,54%	12,27%
7	2	63,07	126,13	12,67%	6,33%
8	1	143,84	143,84	14,44%	14,44%
9	1	98,82	98,82	9,92%	9,92%
10	2	117,42	234,83	23,58%	11,79%
11	3	81,85	245,54	24,66%	8,22%
12	2	83,15	166,3	16,70%	8,35%
13	2	98,25	196,5	19,73%	9,87%
Povprečje	1,85	94,56	170,89	17,16%	9,50%

Površina potiskane strani je 995,8 cm²

Priloga A.2.2: Število fotografij v posameznih rubrikah Slovenskih novic

Rubrika N=24	Povprečno število fotografij	Povprečje fotografij na stran	Povp. simbolnih fotografij	Povprečje strani
Prva stran	2,00	2,00	0,00	1,00
Dan v novicah	10,03	3,37	0,50	2,98
Ljudje v novicah	5,98	5,98	0,17	1,00
Črno-bela stran	3,92	3,92	0,20	1,00
Črna stran	0,47	0,39	0,00	1,22
Življenje v objektivu	6,87	3,44	0,00	2,00
Time out	6,88	4,38	0,80	1,57
Danes za jutri	2,33	2,33	2,00	1,00
Domače viže	6,00	6,00	0,00	1,00
Zadnja stran	3,27	3,27	0,01	1,00
Zvezdni prah	5,00	5,00	0,00	1,00
Pop rock	4,61	4,61	0,00	1,00
Svet na kolesih	9,50	4,75	0,00	2,00
Povedano ta teden	3,00	3,00	0,00	1,00
Ogledalo tedna	6,00	6,00	0,00	1,00
Zdravo življenje	5,50	5,50	5,50	1,00
Lonček kuhaj	2,00	2,00	0,50	1,00
Kulturni odtisi	9,00	9,00	0,00	1,00
Plus	47,50	5,94	2,00	8,00
Astro	17,50	2,19	4,00	8,00
Bulvar	67,13	8,39	0,00	8,00
Finale	50,25	6,28	0,50	8,00
TT	32,00	4,00	1,86	8,00

Priloga A.2.3: Vrsta in vsebina fotografij v Slovenskih novicah

SLOVENSKE NOVICE (N=72)	Vseh fotografij	Prizorov	Portretov	Simbolnih fotografij	Razpoznavne na ulici	Razpoznavne med delom	Razpoznavne na prireditvah
Povprečje (ena številka)	56,91	33,78	23,08	2,39	0,11	0,23	0,05
Povprečje obravnavanih primerov = 0,39					28,21%	58,97%	12,82%
Povprečje (ena stran)	3,32	1,97	1,35	0,14	0,01	0,01	0,00
Ponedeljek	65,33	39,25	26,08	1,42	0,00	0,25	0,00
Torek	46,08	30,58	15,50	3,08	0,17	0,25	0,00
Sreda	59,42	30,08	29,33	0,42	0,00	0,42	0,00
Četrtek	54,92	35,67	19,25	6,00	0,08	0,25	0,17
Petek	54,86	28,50	26,21	2,21	0,21	0,07	0,07
Sobota	61,17	39,50	21,58	1,25	0,17	0,17	0,08

Priloga A.3: Dnevnik

Priloga A.3.1: Površina fotografij na prvi strani Dnevnika

N=13	Število fotografij	Povprečna velikost fotografije	Površina vseh fotografij	% strani (vse)	% strani (ena)
1	4	66,58	266,33	18,51%	4,63%
2	4	66,04	264,14	18,35%	4,59%
3	3	80,51	241,54	16,78%	5,59%
4	6	58,30	349,79	24,30%	4,05%
5	4	74,74	298,95	20,77%	5,19%
6	4	59,19	236,76	16,45%	4,11%
7	4	83,48	333,93	23,20%	5,80%
8	4	91,79	367,17	25,51%	6,38%
9	5	59,87	299,35	20,80%	4,16%
10	5	74,91	374,57	26,03%	5,21%
11	8	30,73	245,82	17,08%	2,14%
12	3	66,74	200,22	13,91%	4,64%
13	4	56,92	227,67	15,82%	3,95%
Povprečje	4,46	66,91	285,10	19,81%	4,65%

Površina potiskane strani je 1439,18 cm²

Priloga A.3.2: Število fotografij v posameznih rubrikah Dnevnika

Rubrika N= 24	Povprečno število fotografij	Povpprečno fotografij na /stran	Povp. simbolnih fotografij	Povpprečje strani
Prva stran	4,20	4,20	0,20	1,00
V središču pozornosti	4,60	1,64	0,80	2,80
Stališča in odmevi	1,67	1,67	0,00	1,00
Svet	4,00	2,00	0,20	2,00
Gospodarstvo	1,20	0,60	0,00	2,00
Slovenija	6,60	2,20	0,20	3,00
Ljubljana in okolica	2,50	1,50	0,00	1,67
Zanimivosti	5,25	3,00	0,00	1,75
Kronika	1,80	1,80	0,00	1,00
Šport	6,00	1,88	0,00	3,20
Kultura	2,60	2,17	0,20	1,20
Sodobne tehnologije	5,00	2,50	2,00	2,00
Feljton	1,80	1,80	1,00	1,00
Zdravje	2,00	2,00	1,00	1,00
Zadnja	1,40	1,40	0,00	1,00
Poletne diagonale	3,50	3,50	0,00	1,00
Time out	9,50	2,38	0,50	4,00
Svet vozil	12,00	4,00	0,00	3,00
Zelena pika	29,00	5,80	1,00	5,00
Nepremičnine	10,00	10,00	1,00	1,00
Prosti čas	7,00	2,33	3,00	3,00

Priloga A.3.3: Vrsta in vsebina fotografij v Slovenskih novicah

DNEVNIK (N=72)	Vseh fotografij	Prizorov	Portretov	Simbolnih fotografij	Razpoznavne na ulici	Razpoznavne med delom	Razpoznavne na prireditvah
Povprečje (ena številka)	52,45	30,26	21,87	1,81	1,19	1,19	1,74
Povprečje obravnavanih primerov = 4,12					28,88%	28,88%	42,23%
Povprečje (ena stran)	1,60	0,92	0,67	0,04	0,04	0,05	0,06
Ponedeljek	49,00	28,60	20,40	3,80	1,20	0,40	2,00
Torek	54,60	33,40	21,20	1,20	1,60	1,60	2,40
Sreda	49,00	25,80	19,20	0,80	0,60	1,20	1,60
Četrtek	56,67	27,50	29,17	1,17	0,83	1,50	1,17
Petek	42,80	26,60	18,20	2,00	1,20	1,60	1,00
Sobota	61,80	40,20	21,60	2,00	1,80	0,80	2,40

Priloga A.4: Razmerje med besedilnimi prispevki in fotografijami v Delu, Slovenskih novicah in Dnevniku

	Delo (N=18)	Slovenske novice (N=18)	Dnevnik (N=18)
Povprečno prispevkov	127,33	105,4	99,4
Povprečno fotografij	82,33	67	54,4
Povp. prispevkov brez fotografij	68,7 (53,93%)	56,6 (53,70%)	55,8 (56,14%)
Povp. fotografij na en prispevek	1,40	1,37	1,25

Priloga B: Anketa

Priloga B.1: Anketni vprašalnik za urednike

Kaj odloča o tem, kateri članek bo opremljen s fotografijo?

- ☐ informativna vrednost članka
- ☐ privlačnost pričakovane fotografije
- ☐ bližina – možnost fotografove prisotnosti
- ☐ vizualno oblikovanje strani
- ☐ drugo:

Kaj odloča o tem, ali bo fotografija barvna?

- ☐ oglasi na tisti strani
- ☐ želja po izpostavitvi članka
- ☐ estetska privlačnost fotografije
- ☐ zanimivost fotografije
- ☐ informativna vrednost fotografije
- ☐ drugo:

Kaj odloča o tem, kako velika bo fotografija?

- ☐ količina materiala za določeno stran
- ☐ želja po izpostavitvi članka
- ☐ estetska privlačnost fotografije
- ☐ zanimivost fotografije
- ☐ informativna vrednost fotografije
- ☐ drugo:

Bi raje uporabili fotografijo pročelja parlamenta, filharmonije ... na kateri vidite obrazov naključnih mimoidočih, ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tisto, kjer jih vidim
- ☐ tisto, kjer jih ne vidim

Bi raje uporabili fotografijo z javne prireditve na kateri vidite obraze obiskovalcev, ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tako, kjer jih vidim
- ☐ tako, kjer jih ne vidim

Bi raje uporabili fotografijo v tovarni, šoli ... na kateri vidite obraze zaposlenih, šolarjev ... ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tako, kjer jih vidim
- ☐ tako, kjer jih ne vidim

Ste pozorni na to, da na fotografijah z javnih prizorišč kdo, ki se je naključno znašel pred fotoaparatom, ni prikazan v neugodnem položaju?

- ☐ da
- ☐ ne
- ☐ včasih

Lahko mimoidoči vašega fotografa pri delu identificirajo kot časopisnega fotografa?

- ☐ da, po oznaki na oblačilih
- ☐ da, po oznaki na fotoaparatu
- ☐ ne, nima posebnih oznak
- ☐ ne vem

Kako natančna navodila dajete fotografom?

- ☐ zelo natančna; povem, kaj morajo slikati, kdo naj bo na fotografiji, kakšna naj bo v smislu kompozicije
- ☐ zmerno; povem kdo naj bo na sliki, in poskušam predvideti situacijo, ki naj jo ujamejo
- ☐ nenatančna; zaupam, da ima fotograf dovolj izkušenj, da se bo znašel v dani situaciji

☐ nenatančna; ob fotografu je vedno novinar, ki ga opozori na to, kakšna fotografija bi ustrezno poudarila besedilo

☐ s fotografom se dogovarja novinar sam

☐ drugo:

Od kod črpate simbolne fotografije?

☐ agencijske fotografije

☐ fotoservisi

☐ iz arhiva, ki ga ustvarjajo naši fotografi

☐ posebej jih naročamo našim fotografom

☐ internet

☐ drugo:

Čemu služi časopisna fotografija?

☐ bralcu približa dogodek in mu omogoči, da ga vidi, kot ga je videl novinar

☐ zdi se bolj verodostojna kot pisana beseda

☐ pomaga pri predstavi, da so ljudje, o katerih se piše, res prave osebe

☐ pripomore k zanimivosti oziroma čustvenosti daljših besedil

☐ pripomore k vizualni privlačnosti časopisa, prispevajo raznolikost in živahnost.

Kakšna naj bi bila časopisna fotografija?

☐ pritegniti mora bralčevo pozornost

☐ posredovati mora informacijo – se bolj kot pripadajoče besedilo

☐ pri bralcu mora vzbuditi čustva

☐ njeno sporočilo mora biti jasno

☐ dovolj kvalitetna mora biti za tisk

Ste že imeli primer pritožbe kakšne nejavne osebe, ki se je prepoznala na objavljeni fotografiji?

☐ da. (Kakšna pritožba?)

☐ ne

Priloga B.1.1: Rezultati ankete med uredniki

Vprašanje		Delo (N=6)	Slovenske novice (N=6)	Dnevnik (N=6)
Kaj odloča o tem, kateri članek bo opremljen s fotografijo?	() informativna vrednost članka	78,33%	100%	100%
	() privlačnost pričakovane fotografije	66,67%	50%	66,67%
	() bližina – možnost fotografove prisotnosti	26,33%	0%	33%
	() vizualno oblikovanje strani	33,17%	33%	0%
	() drugo:	0%	0%	0%
Kaj odloča o tem, ali bo fotografija barvna?	() oglasi na tisti strani	16,67%	0%	
	() želja po izpostavitvi članka	0%	0%	
	() estetska privlačnost fotografije	16,67%	0%	
	() zanimivost fotografije	8,3%	0%	33%
	() informativna vrednost fotografije	8,83%	0%	33%
	() drugo: tiskarniška teh.	66,67%	100%	33%
Kaj odloča o tem, kako velika bo fotografija?	() količina materiala za določeno stran	58,83%	0%	33%
	() želja po izpostavitvi članka	26,33%	33%	66%
	() estetska privlačnost fotografije	45%	0%	33%
	() zanimivost fotografije	34,66%	50%	33%
	() informativna vrednost fotografije	74,17%	100%	0%
	() drugo: oblikovanje strani	0%	0%	33%
Bi raje uporabili fotografijo pročelja parlamenta, filharmonije ... na kateri vidite obraze naključnih mimoidočih, ali tako, kjer jih ne vidite?	() tisto, kjer jih vidim	66,66%	100%	100%
	() tisto, kjer jih ne vidim	33,33%		
Bi raje uporabili fotografijo z javne prireditve na kateri vidite obraze obiskovalcev, ali tako, kjer jih ne vidite?	() tako, kjer jih vidim	66,66%	100%	100%
	() tako, kjer jih ne vidim	16,67%		

Bi raje uporabili fotografijo v tovarni, šoli ... na kateri vidite obraze zaposlenih, šolarjev ... ali tako, kjer jih ne vidite?	() tako, kjer jih vidim	83,33%	100%	100%
	() tako, kjer jih ne vidim	16,67%		
Ste pozorni na to, da na fotografijah z javnih prizorišč kdo, ki se je naključno znašel pred fotoaparatom, ni prikazan v neugodnem položaju?	() da	66,67%		100%
	() ne			
	() včasih	33,33%	100%	
Lahko mimoidoči vašega fotografa pri delu identificirajo kot časopisnega fotografa?	() da, po oznaki na oblačilih	6%		
	() da, po oznaki na fotoaparatu	17%		
	() ne, nima posebnih oznak	67%	100%	100%
	() ne vem	17%		
Kako natančna navodila dajete fotografom?	() zelo natančna; povem, kaj morajo slikati, kdo naj bo na fotografiji, kakšna naj bo v smislu kompozicije	3%	0%	0%
	() zmerno; povem kdo naj bo na sliki, in poskušam predvideti situacijo, ki naj jo ujamejo	72%	100%	67%
	() nenatančna; zaupam, da ima fotograf dovolj izkušenj, da se bo znašel v dani situaciji	58%	50%	33%
	() nenatančna; ob fotografu je vedno novinar, ki ga opozori na to, kakšna fotografija bi ustrezno poudarila besedilo	37%	0%	0%
	() s fotografom se dogovarja novinar sam	3%	33%	0%
	() drugo:			

Od kod črpate simbolne fotografije?	() agencijske fotografije	32%	0%	67%
	() fotoservisi	24%	0%	33%
	() iz arhiva, ki ga ustvarjajo naši fotografi	87%	100%	100%
	() posebej jih naročamo našim fotografom	51%	50%	67%
	() internet	12%	33%	0%
	() drugo:			
Čemu služi časopisna fotografija?	() bralcu približa dogodek in mu omogoči, da ga vidi, kot ga je videl novinar	37%	100%	100%
	() zdi se bolj verodostojna kot pisana beseda	8%	33%	0%
	() pomaga pri predstavi, da so ljudje, o katerih se piše, res prave osebe	58%	50%	0%
	() pripomore k zanimivosti oziroma čustvenosti daljših besedil	31%	0%	33%
	() pripomore k vizualni privlačnosti časopisa, prispevajo raznolikost in živahnost.	65%	20%	67%
Kakšna naj bi bila časopisna fotografija?	() pritegniti mora bralčevo pozornost	43%	100%	100%
	() posredovati mora informacijo – se bolj kot pripadajoče besedilo	45%	0%	0%
	() pri bralcu mora vzbuditi čustva	17%	0%	0%
	() njeno sporočilo mora biti jasno	25%	50%	66%
	() dovolj kvalitetna mora biti za tisk	55,5%	0%	0%
Ste že imeli primer pritožbe kakšne nejavne osebe, ki se je prepoznala na objavljeni fotografiji?	() da. (Kakšna pritožba?)	17%	100%	66%
	() ne	67%	0%	33%

Priloga B.2: Anketni vprašalnik za fotografe

Koliko informacij o članku, za katerega fotografirate, vam posredujejo?

- ☐ veliko
- ☐ malo
- ☐ ravno prav
- ☐ premalo
- ☐ drugo:

Kdo vam pove, kakšno sliko naj bi naredili?

- ☐ urednik
- ☐ novinar
- ☐ nihče
- ☐ drugo:

Ste pozorni na to, da na fotografijah z javnih prizorišč kdo, ki se je naključno znašel pred fotoaparatom, ni prikazan v neugodnem položaju?

- ☐ da
- ☐ ne
- ☐ včasih

Bi raje naredili fotografijo pročelja parlamenta, filharmonije ... na kateri vidite obraze naključnih mimoidočih, ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tako, kjer jih vidim
- ☐ tako, kjer jih ne vidim
- ☐ odvisno od tega, kaj želim prikazati. Možni nameni:

Bi raje naredili fotografijo z javne prireditve na kateri vidite obraze obiskovalcev, ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tako, kjer jih vidim
- ☐ tako, kjer jih ne vidim
- ☐ odvisno od tega, kaj želim prikazati. Možni nameni:

Bi raje naredili fotografijo v tovarni, šoli ... na kateri vidite obraze zaposlenih, šolarjev ... ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tako, kjer jih vidim
- ☐ tako, kjer jih ne vidim
- ☐ odvisno od tega, kaj želim prikazati. Možni nameni:

Vas lahko pri delu mimoidoči identificirajo kot časopisnega fotografa?

- ☐ da, po oznaki na oblačilih
- ☐ da, po oznaki na fotoaparatu
- ☐ ne, nimam posebnih oznak

Ali, kadar v objektiv ujamete naključnega mimoidočega, poskrbite, da ve, da je fotografiran?

- ☐ predvidevam, da je opazil
- ☐ prepričam se, da je opazil
- ☐ ker ni center moje pozornosti, je vseeno

Kako natančna navodila dobite od naročnika fotografije?

- ☐ zelo natančna; povejo mi, kaj moram slikati, kdo naj bo na fotografiji, kakšna naj bo v smislu kompozicije
- ☐ zmerno natančna; povejo, kdo naj bo na sliki, in poskušajo predvideti situacijo, ki naj jo ujamem
- ☐ nenatančna; zaupajo mi, da imam dovolj izkušenj, da se bom znašel (znašla) v dani situaciji
- ☐ nenatančna; ob meni je vedno novinar, ki opozori na to, kakšna fotografija bi ustrezno poudarila besedilo, ki ga piše
- ☐ drugo:

Se vam zdi, da imate za večino nalog dovolj časa ali pa imate preveč naročil?

- ☐ dovolj časa
- ☐ premalo časa

Pripravljate tudi nenamenske, simbolne fotografije z večjim poudarkom na estetiki, ki so za objavo na voljo v dokumentaciji?

☐ da

☐ ne

☐ občasno

☐ po naročilu

Imate v kolektivu tudi kakšen fotografski kodeks oziroma pravila, po katerih naj bi se v različnih situacijah ravnali?

☐ da

☐ ne

Priloga B.2.1: Rezultati ankete med fotografi

Vprašanje		Delo (N=5)	Slovenske novice (N=5)	Dnevnik (N=3)
Koliko informacij o članku, za katerega fotografirate, vam posredujejo?	() veliko			33%
	() malo			33%
	() ravno prav	100%	100%	
	() premalo			33%
	() drugo:			
Kdo vam pove, kakšno sliko naj bi naredili?	() urednik	100%		83%
	() novinar		100%	
	() nihče	100%	100%	67%
	() drugo:			
Ste pozorni na to, da na fotografijah z javnih prizorišč kdo, ki se je naključno znašel pred fotoaparatom, ni prikazan v neugodnem položaju?	() da	100%		67%
	() ne			33%
	() včasih		100%	
Bi raje uporabili fotografijo pročelja parlamenta, filharmonije ... na kateri vidite obraze naključnih mimoidočih, ali tako, kjer jih ne vidite?	() tisto, kjer jih vidim	100%		67%
	() tisto, kjer jih ne vidim			
	() odvisno od tega, kaj želim prikazati. Možni nameni:		100%	33%
Bi raje uporabili fotografijo z javne prireditve na kateri vidite obraze obiskovalcev, ali tako, kjer jih ne vidite?	() tako, kjer jih vidim	100%		67%
	() tako, kjer jih ne vidim			
	() odvisno od tega, kaj želim prikazati. Možni nameni:		100%	33%

Bi raje uporabili fotografijo v tovarni, šoli ... na kateri vidite obraze zaposlenih, šolarjev ... ali tako, kjer jih ne vidite?	() tako, kjer jih vidim	100%		100%
	() tako, kjer jih ne vidim			
	() odvisno od tega, kaj želim prikazati. Možni nameni:		100%	
Vas lahko pri delu mimoidoči identificirajo kot časopisnega fotografa?	() da, po oznaki na oblačilih			
	() da, po oznaki na fotoaparatu		100%	
	() ne, nimam posebnih oznak	100%		100%
Ali, kadar v objektiv ujamete naključnega mimoidočega, poskrbite, da ve, da je fotografiran?	() predvidevam, da je opazil			33%
	() prepričam se, da je opazil			
	() ker ni center moje pozornosti, je vseeno	100%	100%	67%
Kako natančna navodila dobite od naročnika fotografije?	() zelo natančna; povejo mi, kaj moram slikati, kdo naj bo na fotografiji, kakšna naj bo v smislu kompozicije			
	() zmerno natančna; povejo, kdo naj bo na sliki, in poskušajo predvideti situacijo, ki naj jo ujamem			
	() nenatančna; zaupajo mi, da imam dovolj izkušenj, da se bom znašel (znašla) v dani situaciji	100%	100%	67%
	() nenatančna; ob meni je vedno novinar, ki opozori na to, kakšna fotografija bi ustrezno poudarila besedilo, ki ga piše			
	() drugo: sem tudi sam novinar		50%	33%

Se vam zdi, da imate za večino nalog dovolj časa ali pa imate preveč naročil?	() dovolj časa		100%	33%
	() premalo časa	100%		67%
Pripravljate tudi nenamenske, simbolne fotografije z večjim poudarkom na estetiki, ki so za objavo na voljo v dokumentaciji?	() da	100%		33%
	() ne			
	() občasno		100%	67%
	() po naročilu		100%	
Imate v kolektivu tudi kakšen fotografski kodeks oziroma pravila, po katerih naj bi se v različnih situacijah ravnali?	() da	100%	100%	67%
	() ne			33%

Priloga B.3: Anketni vprašalnik za novinarje

Kdo izbira fotografije, ki spremljajo vaše članke?

- ☐ jaz sam/-a
- ☐ urednik
- ☐ mešano

Kdo posname fotografije k vašim člankom?

- ☐ jaz sam/-a
- ☐ stalni fotografi
- ☐ zunanji fotografi

Kadar je za fotografije zadolžen fotograf ...

- ☐ ga pri tem spremljam
- ☐ ga pri tem ne spremljam
- ☐ včasih ga, včasih ne

Bi raje uporabili fotografijo pročelja parlamenta, filharmonije ... na kateri vidite obraze naključnih mimoidočih, ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tisto, kjer jih vidim
- ☐ tisto, kjer jih ne vidim

Bi raje uporabili fotografijo z javne prireditve na kateri vidite obraze obiskovalcev, ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tako, kjer jih vidim
- ☐ tako, kjer jih ne vidim

Bi raje uporabili fotografijo v tovarni, šoli ... na kateri vidite obraze zaposlenih, šolarjev ... ali tako, kjer jih ne vidite?

- ☐ tako, kjer jih vidim
- ☐ tako, kjer jih ne vidim

Ste pozorni na to, da na fotografijah z javnih prizorišč kdo, ki se je naključno znašel pred fotoaparatom, ni prikazan v neugodnem položaju?

- ☐ da
- ☐ ne
- ☐ včasih
- ☐ o tem ne odločam jaz

Lahko mimoidoči vašega fotografa pri delu identificirajo kot časopisnega fotografa?

- ☐ da, po oznaki na oblačilih
- ☐ da, po oznaki na fotoaparatu
- ☐ ne, nima posebnih oznak
- ☐ ne vem
- ☐ fotografiram sam/-a

Vas lahko pri delu mimoidoči identificirajo kot časopisnega fotografa?

- ☐ da, po oznaki na oblačilih
- ☐ da, po oznaki na fotoaparatu
- ☐ ne, nimam posebnih oznak

Kako natančna navodila dajete fotografom?

- ☐ zelo natančna; povem, kaj morajo slikati, kdo naj bo na fotografiji, kakšna naj bo v smislu kompozicije
- ☐ zmerno; povem kdo naj bo na sliki, in poskušam predvideti situacijo, ki naj jo ujamejo
- ☐ nenatančna; zaupam, da ima fotograf dovolj izkušenj, da se bo znašel v dani situaciji
- ☐ nenatančna; ob fotografu je vedno novinar, ki ga opozori na to, kakšna fotografija bi ustrezno poudarila besedilo
- ☐ s fotografom se dogovarja urednik, ki je seznanjen z vsebino članka
- ☐ s fotografom se dogovarja urednik, ki ni seznanjen z vsebino članka
- ☐ drugo:

Od kod črpate simbolne fotografije?

- ☐) agencijske fotografije
- ☐) fotoservisi
- ☐) iz arhiva, ki ga ustvarjajo naši fotografi
- ☐) posebej jih naročamo našim fotografom
- ☐) internet
- ☐) o fotografijah odloča urednik
- ☐) drugo:

Čemu služi časopisna fotografija?

- ☐) bralcu približa dogodek in mu omogoči, da ga vidi, kot ga je videl novinar
- ☐) zdi se bolj verodostojna kot pisana beseda
- ☐) pomaga pri predstavi, da so ljudje, o katerih se piše, res prave osebe
- ☐) pripomore k zanimivosti oziroma čustvenosti daljših besedil
- ☐) pripomore k vizualni privlačnosti časopisa, prispevajo raznolikost in živahnost.

Kakšna naj bi bila časopisna fotografija?

- ☐) pritegniti mora bralčevo pozornost
- ☐) posredovati mora informacijo – se bolj kot pripadajoče besedilo
- ☐) pri bralcu mora vzbuditi čustva
- ☐) njeno sporočilo mora biti jasno
- ☐) dovolj kvalitetna mora biti za tisk

Ste že imeli primer pritožbe kakšne nejavne osebe, ki se je prepoznala na objavljeni fotografiji?

- ☐) da (Kakšna pritožba?)
- ☐) ne

Priloga B.3.1: Rezultati ankete med novinarji

Vprašanje		Delo (N=18)	Slovenske novice (N=7)	Dnevnik (N=12)
Kdo izbira fotografije, ki spremljajo vaše članke?	() jaz sam/-a	0%	50%	50%
	() urednik	11%	0%	0%
	() mešano	89%	50%	50%
Kdo posname fotografije k vašim člankom?	() jaz sam/-a	44%	50%	83%
	() stalni fotografi	89%	75%	33%
	() zunanji fotografi	15%	42%	22%
Kadar je za fotografije zadolžen fotograf ...	() ga pri tem spremljam	0%	50%	33%
	() ga pri tem ne spremljam	11%	0%	0%
	() včasih ga, včasih ne	67%	50%	67%
Bi raje uporabili fotografijo pročelja parlamenta, filharmonije ... na kateri vidite obraze naključnih mimoidočih, ali tako, kjer jih ne vidite?	() tisto, kjer jih vidim	78%	50%	67%
	() tisto, kjer jih ne vidim	28,6%	50%	33%
Bi raje uporabili fotografijo z javne prireditve na kateri vidite obraze obiskovalcev, ali tako, kjer jih ne vidite?	() tako, kjer jih vidim	100%	100%	100%
	() tako, kjer jih ne vidim	0%		
Bi raje uporabili fotografijo v tovarni, šoli ... na kateri vidite obraze zaposlenih, šolarjev ... ali tako, kjer jih ne vidite?	() tako, kjer jih vidim	100%	100%	100%
	() tako, kjer jih ne vidim	0%		

Ste pozorni na to, da na fotografijah z javnih prizorišč kdo, ki se je naključno znašel pred fotoaparatom, ni prikazan v neugodnem položaju?	() da	56%		100%
	() ne	0%	50%	
	() včasih	22%	50%	
	() o tem ne odločam jaz	33%		
Lahko mimoidoči vašega fotografa pri delu identificirajo kot časopisnega fotografa?	() da, po oznaki na oblačilih	11%	50%	
	() da, po oznaki na fotoaparatu	0%		
	() ne, nima posebnih oznak	67%	50%	33%
	() ne vem	22%		17%
	() fotografiram sam/-a	22%		33%
	da, so znani			17%
Vas lahko pri delu mimoidoči identificirajo kot časopisnega fotografa?	() da, po oznaki na oblačilih	11%		
	() da, po oznaki na fotoaparatu			17%
	() ne, nimam posebnih oznak	56%	50%	83%
Kako natančna navodila dajete fotografom?	() zelo natančna; povem, kaj morajo slikati, kdo naj bo na fotografiji, kakšna naj bo v smislu kompozicije	11%		
	() zmerno; povem kdo naj bo na sliki, in poskušam predvideti situacijo, ki naj jo ujamejo	44%	100%	50%
	() nenatančna; zaupam, da ima fotograf dovolj izkušenj, da se bo znašel v dani situaciji	39%	25%	33%
	() nenatančna; ob fotografu je vedno novinar, ki ga opozori na to, kakšna fotografija bi ustrezno poudarila besedilo	0%		17%
	() s fotografom se dogovarja urednik, ki je seznanjen z vsebino članka	39%		
	() s fotografom se dogovarja urednik, ki ni seznanjen z vsebino članka			
	() drugo: fotografiram sam			17%

Od kod črpate simbolne fotografije?	() agencijske fotografije	46%	42%	17%
	() fotoservisi	6%		17%
	() iz arhiva, ki ga ustvarjajo naši fotografi	72%	100%	50%
	() posebej jih naročamo našim fotografom	40%		50%
	() internet		25%	33%
	() o fotografijah odloča urednik	33%	17%	33%
	() drugo:	11%		17%
Čemu služi časopisna fotografija?	() bralcu približa dogodek in mu omogoči, da ga vidi, kot ga je videl novinar	67%	67%	83%
	() zdi se bolj verodostojna kot pisana beseda	2%	1%	
	() pomaga pri predstavi, da so ljudje, o katerih se piše, res prave osebe	19%	17%	39%
	() pripomore k zanimivosti oziroma čustvenosti daljših besedil	17%	63%	33%
	() pripomore k vizualni privlačnosti časopisa, prispevajo raznolikost in živahnost.	65%	50%	50%
Kakšna naj bi bila časopisna fotografija?	() pritegniti mora bralčevo pozornost	83%	100%	44%
	() posredovati mora informacijo – se bolj kot pripadajoče besedilo	15%		33%
	() pri bralcu mora vzbuditi čustva	6%	25%	28%
	() njeno sporočilo mora biti jasno	19%	25%	25%
	() dovolj kvalitetna mora biti za tisk	17%		23%
Ste že imeli primer pritožbe kakšne nejavne osebe, ki se je prepoznala na objavljeni fotografiji?	() da. (Kakšna pritožba?)		50%	17%
	() ne	100%	50%	83%

Priloga C: Kopije prispevkov z obravnavanimi fotografijami

Priloga C.1: Usodni naklon ali samomor

Vir: (8. 7. 2003) Dnevnik.

Usodni naklon ali samomor?

LAŠKO – Včeraj zjutraj nekaj minut pred 7. uro so iz Zdravilišča Laško poklicali policijsko postajo v Laškem in sporočili, da je eden od njihovih gostov padel iz četrtega nadstropja na betonska tla in obležal negiben.

Sprehajalci, ki pot tik ob Savinji v jutranjih urah najraje uporabljajo za individualne sprehode, jutranji tek, sprehode s psi, vožnjo s kolesi, ribiči pa se podajo na breg reke in vse dopoldne vztrajajo s trnkom v njej, so bili zato nemalo presenečeni, ker sta jih policistka in kriminalist v civilu poldrugo uro diskretno preusmerjala, dokler nista prišla na kraj ogleda še celjska kriminalista, ki sta truplo pregledala in odredila sodno obdukcijo.

Kriminalisti še vedno preiskujejo, kaj se je včeraj zjutraj dogajalo v eni od sob v četrtem nadstropju laške-

ga zdravilišča, kjer sta bila nastanjena mož in žena iz Ljubljane, ki naj bi bila tam nastanjena kot gosta in bolnika obenem. Jutro se je zanj vsekakor začelo žalostno, za možkega, po naših podatkih gre za G. A., doma iz Ljubljane, starega med 50 in 60 let, tudi tragično. Se vedno namreč ni znano, ali se je G. A. v trenutku, ko se je žena nekoliko oddaljila iz sobe, preveč nagnil čez ograjo sobnega balkona ali je v resnici naredil samomor. »To bo pokazala šele preiskava, gre pa zagotovo za enega od nesrečnih naključij, ki se lahko zgodijo prav vsakemu turističnemu objektu, hotelu in zdravilišču, ki letno gosti tolikšno število gostov kot mi,« je včeraj povedal dr. Silvester Krelj, vodja zdravstva v Zdravilišču Laško, ki ga je dogodek pretresel, na srečo pa med gosti ni

povzročil nobene panike, saj se je vse dogajalo v jutranjih urah, ko so mnogi šele vstali in odšli na zajtrk. (mm) Foto: Mojca Marot

Priloga C.2: Receptor varnostnik v osnovnih šolah

Vir: (27. 7. 2003) Delo. Str. 4.

Delo: 27. 7. 03, 4 str.

Za večjo varnost otrok

Receptor varnostnik v osnovnih šolah?

Svet ljubljanske OŠ Nove Fužine je predlagal šolskemu ministru, da bi v večjih osnovnih šolah uvedli delovno mesto receptorja varnostnika. Pobudo utemeljujejo z ugotovitvijo, da otroci hodijo v osnovno šolo zato, da bi se učili, ne pa da bi dejavno pri vhodnih vratih. To je po njihovem mnenju protizakonito.

Ljubljana – Tik pred koncem šolskega leta je svet ljubljanske osnovne šole Nove Fužine podprl pobudo sveta staršev, da bi ministrstvo za šolstvo, znanost in šport sistemiziralo novo delovno mesto v slovenskih osnovnih šolah, in sicer receptorja varnostnika. Pobudo utemeljujejo z ugotovitvijo, da otroci hodijo v osnovno šolo zato, da bi se učili, ne pa da bi dejavno pri vhodnih vratih. To je po njihovem mnenju protizakonito.

V dopisu so zapisali, da s šolstvarji dejavno (tobesno) tudi odrasli, kar nekoliko blažja zadevo, vendar učenci tega ne bi smeli početi. Za opravljanje takega dela so primerni ljudje, ki so zanj usposobljeni, kar učenci gotovo niso. Starši zato vztrajajo, da naj vhode v slovenske osnovne šole varujejo primerno usposobljeni delavci, saj je nasilja povsod v družbi čedalje več.

Svet OŠ Nove Fužine je poslal na ministrstvo za šolstvo in druge naslove predlog, da bi v osnovnih šolah v večjih krajih in mestih imeli receptorje varnostnike, ki bi bili redno zaposleni delavci šole, za njihove plače pa naj bi poskrbelo ministrstvo za šolstvo. Po mnenju staršev je morebitni izgovor, da ni denarja, povsem neutemeljen, kajti v državnem proračunu namenijo veliko več za številne manj upravljane naloge in projekte, kot je varnost učencev.

V Ljubljani in nekaterih drugih večjih krajih so šole same plačevale varnostnike, vendar se je to v večini primerov izkazalo za neustrezno, saj je takšno varovanje drago in še varnostniki niso primerno usposobljeni, da bi delali med mladimi. V številnih primerih pa so se v vlogi receptorjev dobro odrezali fantje, ki so civilno služili vojaški rok.

Zaradi praviloma višje izobrazbe so se običajno dobro ujeli s šolskim kolektivom. S profesionalizacijo slovenske vojske tudi teh fantov ne bo več.

Mestna občina Ljubljana je nekaj let nekaterim šolam sfinancirala najem varnostnika, zato se v vodstvu občine tudi zavzemajo za to, da bi država plačevala receptorja v šolah, kjer bi ga potrebovali.

Oton Račević, predsednik Združenja ravnateljev osnovnih šol Slovenije, sicer ravnatelj ljubljanske OŠ Majde Vrhovnik, je za Delo povedal, da združene podpira pobudo, da bi osnovne šole, kjer bi bilo potrebno, na vходу imele tudi receptorje varnostnike. Ministru Gabru so ob nekem srečanju ta predlog že predstavili.

Osnovna šola Nove Fužine je od državnega podsekretarja ministrstva za šolstvo, znanost in šport Boruta Chwatala že prejela dopis, v katerem jih obvešča, da bodo pobudo posredovali komisiji za analizo problematike nasilja v slovenskem šolstvu, ki jo je marca letos imenoval minister Gaber.

Na vprašanje, ali na ministrstvu za šolstvo, znanost in šport podpirajo predlog za sistemizacijo delovnega mesta receptorja varnostnika, nam je Judita Kežman Počak, državna sekretarka za osnovno šolstvo, med drugim odgovorila, da mora za varnost v osnovni šoli poskrbeti predvsem njeno vodstvo, lahko tudi z varnostniki, če je treba.

O varnosti in dežuranju osnovnošolcev pa državna sekretarka pravi, da pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovnih šolah v 26. členu določa, da mora šola poskrbeti za varnost učencev. Sedemindvajseti člen govori o zadevah, pomembnih za življenje na šoli, ki se določijo s hišnim redom. Med njimi je tudi dežurstvo strokovnih delavcev in učencev. Dežurstvo učencev je opredeljeno še v 2. členu pravilnika, in sicer kot dolžnost, da sodelujejo pri dopovornih oblikah dežurstva. To po njenem pomeni, da dežuranje ni sporno.

Delovno mesto receptorja varnostnika ni sistemizirano, je pa res, da se ta praksa v nekaterih šolah (bolj srednjih kot osnovnih) že izvaja. Stališče ministrstva za šolstvo, znanost in šport je, da je zagotavljanje varnosti učencev v pristojnosti šole, ki s hišnim redom natančno določa, kako bo poskrbela zanj, je med drugim zapisala državna sekretarka.

Ker država še ni pomislila, da bi morebiti prevzela svoj del odgovornosti ter organizacijsko in finančno uredila sistemizacijo novega delovnega mesta receptorja varnostnika, je pričakovati pritisk staršev in vodstev šol. Sodobna šola mora biti tudi varna, zato ni treba čakati, da se prej zgodi tragedija.

Zdenko Matoz

Pred ljubljansko osnovno šolo Valentina Vodnika

Foto: Ana Černivec / dokumentacija Dela

18.3.2004 str. 25 Dnevnik

Sodobne tehnologije

Prodira virtualni študij

Izobraževanje po internetu ima tudi pri nas vse več privrženecv

Nataša Zotlar - Bolce

Nova tehnologija revolucionarno spreminja tudi način izobraževanja. Poleg klasične oblike študija prihaja v ospredje njegova alternativa – študij na daljavo. Študij prek interneta je razvit predvsem v tujini, septembra lani pa smo tudi pri nas dobili prvo generacijo diplomantov »na daljavo«.

V začetku devetdesetih so ameriške in britanske univerze med prvimi uvedle študij na daljavo, zlasti iz družboslovnih ved, ter magistrske in doktorske programe ter programe MBA. Takšen študij je tudi med prednostnimi ra-

biri časa in kraja za učenje. Študijske snovi zato ne podaja profesor, ampak je zajeta v študijskem gradivu. Za takšen načina študija se je na Ekonomski fakulteti v letošnjem študijskem letu odločilo 1400 študentov, doslej pa jih je diplomiralo 280. Diplomanti so v primerjavi s študenti klasičnega izrednega študija bolj uspešni in končajo študij od vpisa do diplome hitreje kot drugi. V študij so vključeni tako tisti, ki so že zaposleni in jih je na študij poslalo podjetje, kot tisti, ki so pred kratkim končali srednjo šolo.

Da se študentje na daljavo lahko povsem primerjajo s klasičnimi študenti, pa kaže

Z igro do znanja

Statistika Nacionalnega centra za izobraževanje v ZDA kaže, da uporaba sodobnih tehnologij za izobraževanje močno narašča. Študentje poleg tiskanega gradiva uporabljajo še audio- in videoprograme, satelitske prenose in zgoščenke, internet in interaktivni ter vnaprej posneto videogradivo pa so med najbolj zaželenimi orodji za učenje. Med novostmi v programski opremljenosti za učenje je nova Microsoftova igra z delovnim naslovom Stoletje letenja, ki simulira resničnost. Računalniška igrice omogoči igralcu pravo doživetje zgodovine letenja. Program, ki združuje zabavo s treningom, uporablja jo tudi profesionalni piloti.

kšen program odločijo, da poleg običajnih študijskih pogojev premorejo tudi več discipliniranosti.

V Višji šoli na Dobi so v letošnjem letu vpisali 757 novih študentov na daljavo, lansko

klasičen način, v učilnici. Tudi šolnina je primerljiva s klasično in znaša 270.000 tolarjev za letnik.

Zaradi virusov milijardna škoda

Podjetje Medinet, upravnik omrežja Amis, je objavilo podatke o preteženi nezaželeni pošti in virusih v prvih mesecih tega leta. Po teh podatkih je kar 60 odstotkov pošte, ki jo prejme povprečni uporabnik, škodljive in nepotrebne. Število in predvsem hitrost širjenja virusov se v zadnjem času vse bolj večata, tako da se število okuženih sporočil podvoji že na vsaka dva meseca. Strokovnjaki ocenjujejo, da so virusi lani povzročili za več kot 50 milijard dolarjev škode, kar je še enkrat več kot predlani. Po predvidevanjih bo ta številka letos še precej večja.

Siemens z novo tehnologijo za igre

Siemens Mobile je prikazal najnovejšo 3D-tehnologijo za igre na mobilnih telefonih, podprte z Javo. Mobilniki se spremenijo v žepne igralne konzole, ki ponujajo tako videz kot občutek igranja iger s konzolo. Izbor najbolj kakovostnih 3D-iger različnih žanrov vključuje, na primer, Siemens 3D Rally in Dan neodvisnosti. Nekatere igre omogočajo tudi simultano igranje z več igralci s pomočjo Siemensovih mobilnikov, podprtih s tehnologijo Bluetooth.

Študij na daljavo je primeren za disciplinirane študente. Foto: dokumentacija Dnevnika

zvojnimi programi Evropske unije, kjer naj bi prihodnje leto že 60 odstotkov vsega izobraževanja potekalo ob podpori interneta. Ena izmed njegovih večjih prednosti je prilagodljivost, predvsem ko gre za porabo časa, pojasnjuje **Tilen Balon** z Ekonomske fakultete v Ljubljani, ki je med prvimi pri nas uvedla študij na daljavo.

Študij je organiziran tako, da študentu v okviru predvidenega urnika omogoči kar največjo samostojnost pri iz-

tudi raziskava vodje programa študija na daljavo **Mateje Geder** na Višji strokovni šoli Doba v Mariboru. Ocenjujejo, da so rezultati, ki jih dosežejo študentje prek interneta, podobni tistim, ki jih beležijo pri klasičnih, pri nekaterih predmetih pa so celo boljši. Po besedah Gederjeve je uporaba virtualnega izobraževalnega okolja prijazna do uporabnika in se mu hitro privadijo tudi tisti, ki prej spleta niso uporabljali. Predvsem pa je pomembno za vse, ki se za ta

leto pa je študij končala prva generacija v programih za poslovnega sekretarja in komercialista. Kot ugotavljajo, tudi delodajalci pozdravljajo to obliko študija. Prav zdaj je v njihove programe vpisanih 30 odstotkov študentov, ki jih pri študiju finančno podpirajo delodajalci. Standardi izvajanja programa so v tradicionalni obliki in študiju na daljavo popolnoma enakovredni, gre le za drugačen način izvajanja študija, pojasnjuje Gederjeva. Študentje opravljajo izpite na

Priloga C.4: Nedeljski nakupovalni vozički na referendum?

Vir: (1. 3. 2003) Dnevnik.

342.573 (49712) : 381.532

DNEVNIK

V središču pozornosti

01.03.03

Nedeljski nakupovalni vozički na referendum?

Sindikata delavcev trgovine vložil podpise podpore referendumu o spremembi obratovalnega časa – Konfederacija sindikatov 90 ne bo sodelovala

Meta Černoga
Tina Milostnik

LJUBLJANA – »Ali ste za to, da so prodajalne odprte največ 10 tednov letu, razen bencinskih servisov z omejeno prodajno površino ter prodajal v hotelih, na letališčih in avtobusnih postajah, ki so lahko odprte brez omejitev?« Tako naj bi se glasilo referendumsko vprašanje, ki ga bo (če bo v dveh mesecih zbral dovolj podpisov) postavil volilni centar Sindikata delavcev trgovine Slovenije. Če se ne bi nič zapletlo, bi referendum lahko izvedli maja.

Vlagatelj, predsednik omejenega sindikata **Franci Lavrač** in generalni sekretar **Sandi Bartol**, sta namreč večeraj vložila v državni zbor dovolj podpisov za začetek zbiranja potrebnih 40.000 podpisov za izvedbo predloženega zakonodajnega referenduma. Podpore noveli zakona o trgovini, ki jo je januarja vložila v parlamentarni postopek NSI. Predsednik državnega zbora **Borut Pahor** je sindikalistoma povedal, da bodo v treh dneh preverili podpise in pridobili mnenje zakonodajne službe v državnem zboru **Tina Pengov Bitenc** je namreč vlagatelja omiznila, da so s konfederacijo

»Sindikalisti se zavedajo, da bi se lahko zapletlo pri tem, ali referendumsko vprašanje in posledično sprememba zakona pravno vzdržita, saj je po ustavi gospodarska pobuda svobodna. «Mi menimo, da vzdržita, saj podjetništvo ne more biti absolutno svobodno. Zakonodajalec lahko določi oblike podjetništva omeji, če je za to izkazana javna korist. Tu pa so varstvo zdravja in interesi zaposlenih, zato bi pravne službe morale na zadevo gledati širše,« je prepričan Bartol.

»KLOFUTA DELODAJALCEM«

Referendumsko pobudo sindikata, v katerem je 40 odstotkov zaposlenih v trgovini, so sprožila doslej neuspešna pogajanja o spremembi višine dodatkov za delo v nedeljo, nočno delo in delo v prostih dneh, ki med predstavniki sindikatov trgovcev in delodajal-

cev tečejo od septembra lani. Sindikat delavcev trgovine je nega referenduma vložil na podlagi sklepa kongresa sindikata delavcev trgovine in republiškega odbora sindikata.

»Referendum je klopota parlamentarne demokracije in delodajalci, čeprav nas večina podpira vsi, razen poslovnega sistema Mercator. Vendar smo v dveh letih in pol, odkar teče ta bitka, poskušali uporabiti že vse legitime institucije. Naleteli smo le na ignoranco, čeri in blokado,« je razloge, zakaj so se odločili za to zadnjo, referendumsko možnost, pojasnil Sandi Bartol. Pravijo, da so 1796 podpisnikov pobude za vložitev zahteve za razpis referenduma zbrali praktično čez noč, čeprav se zavedajo, da 40.000 podpisov, potrebnih za razpis referenduma, ne bo lahko zbrali v dveh mesecih.

EN DAN ZA POČITEK

Na vprašanje, kakšno podporo pričakuje od porabnikov, ki so se zdaj že navadili, da lahko nakupujejo tudi ob nedeljah,

med drugim so vanj vključeni tudi trgovci Mercatoria. Mercatorja, Sekretarka **Tinka Jamnik** je namreč povedala, da pri aktivnostih, povezanih z referendumom, ne bodo sodelovali. »Imamo nekoliko drugačno mnenje, saj menimo, da ni prav, da se zakonsko omejuje poslovanje trgovin ob nedeljah. Bolj smiselni so ekonomski ukrepi, med katerimi je na primer zviševanje dodatkov za nedeljsko delo, saj račun delodajalcev ne bi dovoljeval, da delajo ob nedeljah. Drugi ukrep, ki ga predlagamo, pa je ta, da bi moralo ministrstvo poostriži nadzor nad izvajanjem dela, saj je poročilo inspektorata pokazalo, da kršitve dejansko obstajajo. Obenem pa bi bilo treba poostriži sankcije,« je prepričana Jamnikova.

Zato nameravajo v sredo nadaljevati pogajanja za zviševanje dodatka z Združenjem za trgovino pri GZS. »Želimo si, da bi takoj podpisali 60-odstotno zvišanje dodatka, nato pa bi se pogajali naprej,« pravi Jamnikova.

NEENOTNI SINDIKALISTI

Z referendumsko pobudo sorodnega sindikata pa se ne strinjajo v Sindikatu trgovine Konfederacije sindikatov 90. Ta združuje okoli 8000 članov,

Bomo imeli maja še en referendum, na katerem bomo odločali, ali bomo še lahko kupovali ob nedeljah in kje. Foto: Jaka Adamčič

Priloga C.5: Trgovski referendum še visi v zraku

Vir: (14. 5. 2003) Dnevnik.

14. 05. 03 DNEVNIK V središču pozornosti

Trgovski referendum še visi v zraku

342.573 (497.12) : 301.592

Zapleti z načrtovanim referendumom o obratovalnem času prodajaln so le najnovejše poglavje v povesti o jari kači

Katja Goljevšček

LJUBLJANA – Čeprav je bilo referendumsko vprašanje o obratovalnem času prodajaln na dnevnem redu ustavnega sodišča že prejšnji teden, naj bi sodniki o zadevi odločili jutri. Tako se še vsaj za teden dni podaljšali jaro kačo spоров o delu trgovin ob nedeljah in praznikih, ki se vleče že vse od leta 1998.

Takrat je na podlagi 17. člena zakona o trgovini iz leta 1993 začel veljati pravilnik o odpiralnem času trgovin, ki ga je podpisal takratni minister za ekonomske odnose Marjan Senjur in je sprožil obilo nezadovoljstva med sindikalisti. »Že ves čas želimo, da je obratovanje ob nedeljah izjema, ne pa nekaj samoumevnega,« je pojasnil sekretar Sindikata delavcev trgovine (SDT) Ladislav Kaluža.

DELODAJALCEM JE PREKIPALO

Takrat pa je prekipelo delodajalcem, ki so obratovalni čas v imenu zdrave konkurence ves čas daljšali, najprej v živilih, nato tudi v neživilskih trgovinah in nakupovalnih centrih, ter bili zato deležni obtožb o kršitvi zakonodaje in izkoriščanju zaposlenih. Mercator, Petrol in Mibo so menili, da pravilnik omejuje svobodno gospodarsko pobudo, in sprožili ustavni spor, toda še preden je bil dosežen, je ministrica za gospodarstvo Tea Petrin brez kakršnega koli usklajevanja s predstavniki delojemalcev objavila nov, zelo liberalen pravilnik o obratovalnem času in tako ustrgle delodajalce.

Novi pravilnik je imel bolj kratek rok, saj ga je ustavno sodišče sredi julija 2001 skupaj s 17. členom zakona o trgovini razveljavilo. Zakonodajalcu so dali leto dni časa, da ustrečno spremeni zakon, a ministrstvu za gospodarstvo roka ni uspelo ujeti. Sredi poletja 2002 je tako začela veljati razveljavitev 17. člena zakona o trgovini, novele pa še niso obravnavali, zato je na področju obratovalnega časa prodajaln zavladala pravna praznina. »Glavni krivec za zmedo, ki je šla najbolj na roko delodajalcem, je bila drža-

va, ki je pustila pritiskom poslovnih struktur,« meni Ladislav Kaluža.

Krizo so sindikalisti in trgovski delodajalci poskušali urediti skupaj, zato so oblikovali dopolnilo k vladnemu predlogu spremembe 17. člena, ker pa se jim sočasno ni uspelo dogovoriti o dodatkih

.....

Sindikat vztraja pri 130-odstotnem dodatku glede na normalno postavko, trgovska stran pa ne pristaja na več kot 60 odstotkov.

.....

za delo v manj ugodnem času, je SDT svoje soglasje kasneje umaknil. Vztraja namreč pri 130-odstotnem dodatku glede na normalno postavko, trgovska stran pa do zdaj ni pristala na več kot 60 odstotkov. »Umik soglasja enega od socialnih partnerjev je legitimen, a nena-

vaden, predvsem zato, ker drugi socialni partner, Konfederacija sindikatov 90, ni odstopil od soglasja. Težko se je pogajati, če ena stran ni enotna,« je stališče delodajalcev pojasnil sekretar združenja za trgovino pri GZS Jože Kovač. Konfederacija sindikatov 90, je pojasnila sekretarka Tinka Jamnik, sicer nasprotuje za-konskemu omejevanju obra-tovanja ter zagovarja omeje-vanje nedeljskega dela s po-višanjem dodatkov in pogaja-nja o dodatkih znotraj kolek-tivnih pogodb.

NA POTEZI USTAVNO SODIŠČE

V začetku oktobra lani je državni zbor vendarle sprejel novelo zakona o trgovini, po kateri naj bi nedeljski in praznični obratovalni čas oblikovali delodajalci ob soglasju zaposlenih. »Delo ob nedeljah je zdaj stvar dogovora. Vsek se lahko odloči skladno s svojimi ekonomskimi interesi,« meni Jože Kovač. Toda SDT je, ker višina dodatkov še vedno ni bila usklajena, boj nadaljeval. Tako je Nova Slovenija, ko je spremenjeni zakon z začetkom letšnjega leta začel veljati, februarja vložila nov predlog zakona o trgovini, po katerem bi prodajalne delale samo šest nedelj in prazničnih dni v letu. Se

“Pokvarjene” elektronske ure in drugo

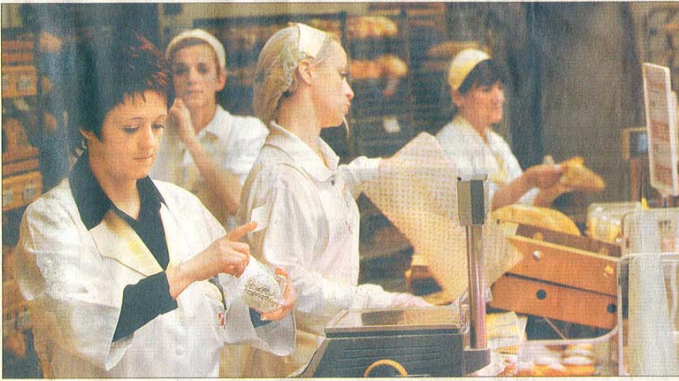
Glavni republiški inšpektor Borut Brezovar je pojasnil, da inšpektorat za delo od začetka letošnjega leta do konca marca ni ugotovil kršitev v zvezi s pridobivanjem soglasij zaposlenih o obratovanju prodajaln ob nedeljah in praznikih. »Podatkov o tem, koliko trgovcev dejansko obratuje ob dela prostih dneh, nimamo, saj nas trgovci o tem niso dolžni obveščati.«

V zvezi z delovnim časom, odmori, počitki in letnimi dopusti v dejavnosti trgovine so v tem času našli 16 kršitev, medtem ko je bilo lani v prvem trimesečju takih kršitev 43. Inšpektorji ocenjujejo, da je veliko tudi kršitev obveznosti vodenja evidenc o delovnem času. Med drugim so odkrili elektronsko uro, ki je bila nastavljena tako, da ni registrirala odhoda po uradno končanem delovnem času, ugotovili so tudi, da marsikateri delodajalec evidenc ne vodi, nekateri pa jih prikrivajo, da na papirju zadostijo zakonu.

preden pa je ta prišel na dnevni red državnega zbora, je SDT vložil pobudo za predhodni zakonodajni referendum. Javnost so hoteli vprašati, ali soglaša, da so prodajalne za nujne življenjske izdelke razen izjem (na letališčih, v bolnišnicah, mejnih prehodih...) odprte največ deset nedelj v letu. »Odločitev, da bo nekdo rušil zakon, za katerega sploh še ne moremo vedeti, kako se obnese, ni normalna,« je bil oster Jože Kovač.

O referendumu mora zdaj odločiti ustavno sodišče. Parlament namreč lahko omeji

ustavno zagotovljeno svobodno gospodarsko pobudo le zaradi javne koristi. Vprašanje pa je, ali sta družinsko življenje zaposlenih v trgovini in njihov nedeljski prosti čas javna korist. »Načelno pobudi za izvedbo referenduma ne nasprotujemo, saj je to legitimna pravica, toda menimo, da bo ne glede na izid povzročil zastoj socialnega dialoga,« pravi Tinka Jamnik. Toda po Kovačevih besedah namerava delodajalska stran v vsakem primeru pogajanja o dodatkih nadaljevati, prav tako pa tudi SDT, je zadržil Ladislav Kaluža.

Zaposleni v trgovinah si želijo, da bi bilo delo ob nedeljah izjema, ne pa nekaj samoumevnega. Foto: dokumentacija Dnevnika

Borut Brezovar, glavni republiški inšpektor: Podatkov o tem, koliko trgovcev dejansko obratuje ob dela prostih dneh, nimamo, saj nas trgovci o tem niso dolžni obveščati.

Dругih delavcev nihče ne ščiti

Uradno stališče LDS je že ves čas, da je obratovanje ob nedeljah in praznikih stvar svobodne gospodarske pobude, odločitev o tem, ali bo nekdo kupoval ob nedeljah ali ne, pa je stvar svobodne odločitve posameznika. Toda na drugi vidik zadnje čase čedalje bolj odločno opozarja izvršni direktor LDS Bogdan Biščak, ki pa poudarja, da gre le za osebno mnenje, medtem ko ostaja stališče stranke nespremenjeno.

Bogdan Biščak meni, da bi ob nedeljah trgovine morale ostati zaprte. »Nedele so tako pomembne za socialni blagor ljudi, da jih kot dela proste dneve ne smemo izničiti. Pri tem ne mislim le na trgovce. Razumem, da morajo biti ves čas na voljo nekatere nujne službe, toda zakaj mora ob nedeljah delati natakara? Tu je tudi vrsta ljudi, ki še ne delajo ob nedeljah, če bi jih kdo začel v to siliti, pa ni zakona, ki bi jih pred tem ščitil.«

Priloga C.6: Bočni trk je bil usoden za voznico

Vir: (30. 1. 2004) Delo. Str. 14.

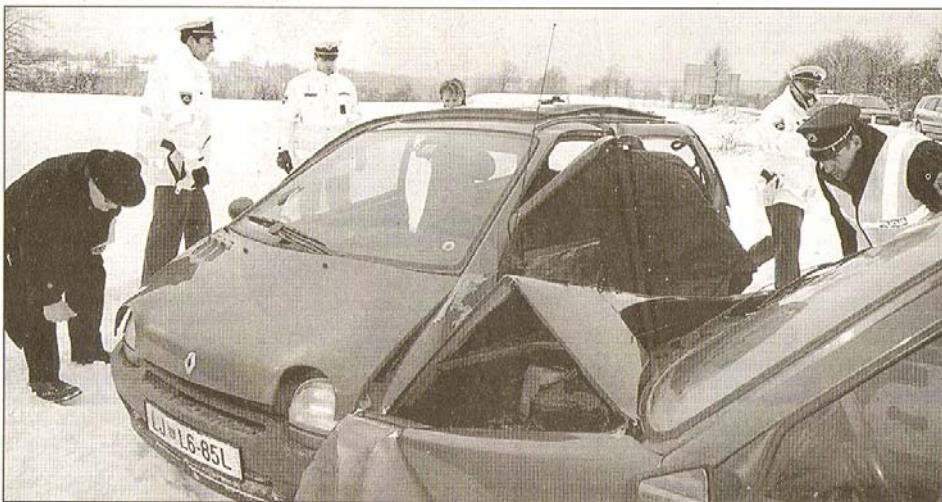

Foto Mirko Kunšič

Bočni trk je bil usoden za voznico twinga

Bistrica pri Trzinu – Ves trud zdravniških ekip ZD Trzin, Kranja in KC Ljubljana včeraj ni bil zadosti, da bi lahko obdržali pri življenju hudo ranjeno voznico twinga, še ne 26-letno Jano B. iz Kranja. Zjutraj malo pred sedmo uro je zapeljala z neprednostne ceste na prednostno magistralno cesto v Bistrici pri Naklem. Iz nepojasnjene vzroka je na začetku pospeševalnega pasu začela kljub prepovedi polkrožno zavijati čez neprekinjeno črto, v tistem trenutku pa se je iz smeri Podlube proti Kranju pripeljala s fiatom unom pravilno po svoji strani ceste domačinka, 35-letna Darja R. Trku v bok twinga se ni mogla izogniti. Obe voznici so iz razbitih vozil potegnili kranjski poklicni gasilci. Dve zdravniški ekipi nujne medicinske pomoči ZD Kranj sta oskrbeli ranjeno voznico una, ki so jo skupaj z dveletno hčerjo odpeljali v jeseniško bolnišnico. Hudo ranjeno voznico twinga pa so oživljali, vendar je na urgenci Kliničnega centra po osmi uri umrla. **M. K.**

Priloga C.7: Zjutraj krofi, popoldne driska

Vir: (15. 7. 2003) Slovenske novice. Str. 1.

Zjutraj krofi, popoldne driska

SALMONELA

Do včeraj na Obali 50 obolelih zaradi krofov in rogljičev z vaniljevo kremo – Slaščice prihajajo iz pekarnice Malija nad Izolo – Zdravstveni inšpektor že ukrepal – V bolnišnico sprejeli tudi 30 otrok – Kriv iz Italije uvožen prašek za kremo? – Lastnik pekarnice grozi s tožbami in sumi, da mu želijo vso stvar podtakniti

stran 3

Priloga C.8: Usodna bližnjica za mlada fanta

Vir: (30. 1. 2004) Slovenske novice. Str. 3.

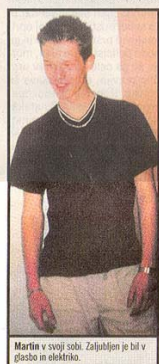
Usodna bližnjica za mlada fanta

TRAGEDIJA

Na železniških tirih v Šiški sta včeraj ob sedmih zjutraj umrli 15-letni Martin Osolnik in 17-letni Simon Sršen, oba iz Suhadol pri Komendi – Med prečkanjem proge na divjem prehodu ju je zbila strojna lokomotiva, ki se je brez vagonov vračala iz Kranja – Prijatelja in sovaščana sta ubrala bližnjico v srednjo šolo tehniških strok

LJUBLJANA, SUHADOLE, 29. JANUARJA

Nisem še dojela, kaj se je zgodilo. Čakam, da se Simon vrne domov. Takšen fant ne more v kisto,« se utrga iz matere Olge Sršen. Simonov starejši brat Igor tiho sedi zraven, oče Anton hodi gor in dol, nazadnje si najde opretek v kuhinji. Mora se z nečim zaposliti. Petsto metrov stran, na

Martin v svoji sobi. Zaljubljen je bil v glasbo in elektriko.

drugem koncu Suhadol pri Komendi, enak prizor in enaka žalost, ki se ni prešla v žalovanje, saj tudi Osolnikovi ne morejo razumeti, da so pravkar izgubili edinega sina. Sedemdesetletnega Simona Sršena in slabih dve leti mlajšega Martina Osolnika je danes okrog sedme ure zjutraj v Ljubljani, med prečkanjem železniške proge zunaj zavarovanega prehoda na Litostrojski ulici, zbila

lokomotiva. Prijatelja in sovaščana sta hotela v srednjo šolo tehniških strok Šiška.

»Fant iz vasi, ki dela tam blizu, ju je peljal z avtomobilom v Ljubljano. Tako sta privarčevala tudi za mesečno vozovnico,« pove Olga Sršen. Četrtek, 29. januarja, je bil sprva povsem običajen. Fanta sta izstopila blizu poslojca za tehnične preglede ob Cesti ljubljanskih brigad in jo ubrala čez progo. V živi meji pod železniškim nasipom, ki naj bi najbrž preprečevala takšne bližnjice, na precej krajih zija luknje, zlasti je velika nasproti trgovine z živili. Menda delavci iz bližnjih podjetij in tudi dijaki srednje tehniške in frizerske šole tam čez hodijo po malico. Do prehoda, urejenega z zapornicami, je vsega nekaj deset metrov, pa vendar: če starost ne pozna potropljenja, kako bi ga mladost.

Kako bi sploh razmišljala o nevarnosti? »Tudi mi smo vedeli, da na tistih delih Velike Planine ne bi smeli trgati planik, pa smo jih vseeno,« na glas pomisli Martinova mati Erika Osolnik.

Nevarnost je tokrat prihrumela iz Kranja. Strojna lokomotiva na redni vožnji se je brez vagonov vračala v Ljubljano. Zakaj je mlada Suhadola nista slišala ali v še temnem jutru opazila luči, proga je tankaj precej ravna, ne bomo nikdar izvedeli. Morda sta se zaklepetala. »Oba sta takoj umrli zaradi poškodbe,« se končuje policijsko poročilo. O Simonu in Martinu je težko pisati ločeno. Znana sta bila po večni dobri volji in pripravljenosti, da vsakomur priskočita na pomoč. Fanta, kot se šika, in je nanju lahko ponosna vsa skupnost, ne samo družini. Si-

Polovni zaključni smrt. (Foto: Dejan Javornik)

Litostroj, kakor pravijo dijaki med srednjo šolo tehniških strok, so v četrtkovem jutru izgubili dva sošolca. (Foto: Dejan Javornik)

mon je denimo ob sobotah in med poletnimi počitnicami od jutra do večera delal pri kmetu v bližnjih Mostah. Takšnega delavca še niso imeli, so ga tam vedno pohvalili. Morju se je odpovedal. Z zasluskom bi si plačal vozniški izpit, prvo pomoč in cestnoprometne predpise je že opravil.

Martin, ki bi marca dopolnil 16 let, je bil zaljubljen v glasbo in elektriko. »Rad je popravljal feršterkerje in podobno ter na zabavah vrtel glasbo, tako za prijatelje,« povesta njegovi sestri Tina in Natalija. Mama Erika se s težavo nasmeje: »Hudomušno navihani fantje! Vedno so pomagali drug drugemu.«

Oba, Martin in Simon, sta v zgodnejši mladosti igrala namizni tenis. Simon je postal občinski prvak. Pred nedavnim se je navdušil za fitnes, ki

ga je oče Anton uredil v kleti. »Vsak dan ob osmih zvečer je hodil dol trenirati,« pravi Olga. »V zadnjem letu se je potegnil in postal pravi hrust.«

Prijatelja je še tesneje povežala odločitev, da se vpiseta na isto srednjo šolo, smer elektronika. Čeprav v različnih letnikih, sta bila celo v istem oddelku: Simon v 2. c in Martin v 1. c. Menda je jasno, da je Martin dobil učenike od Simona.

»Tudi v šoli sta tičala skupaj,« pričajo sošolci, ki so prvi izvedeli za nesrečo. V bližnjem lokalčku so ob blagodejno topli kavi in čaju čakali na začetek praktičnega pouka ob 7.30, ko je njihov vrstnik odprl vrata in zavpil, da je vlak podri dva pe-

šča. Takrat seveda niso slutili, koga in kako hudo. Kmalu jih je pretresla tragična vest. Dopolodne so nekateri še kar brez besed stali v snegu ob progi, takoj za razpetim policijskim trakom. Tudi oni ne morejo razumeti.

»Res sta imela skupne interese. Šport, šola ... tudi končala sta skupaj,« vzdihne Martinova mati. Oče Tine dalje sloni ob steni. Oči ima otečene, spregovori le redko. Krk bolečine v očeh nemo doni. Simonova mama v dlani stiska srebrni prstan: »Dobil ga je za rojstni dan, skupaj z veržico. Vedno ga je imel na roki. Danes ga je pustil doma.«

Domen Mal

Čez železniško progo v Šiški potje veliko divjih prehodov, ki jih, vedno v časovni stiski, kljub zavarovanemu prehodu in podhodu uporabljajo predvsem delavci v bližnjih podjetjih in dijak. Vlak je zahteval, da kar nekaj živov med delavci Litostroja in tkare, takšne izpade, da bi na tirih ugasili kar dve živali, in to na pragu življenja, pa tankaj ne potujejo. (Foto: Dejan Javornik)

15.7.03 Dnevnik str. 27

Sodobne tehnologije

Virtualno plačilo položnic

Elektronski poštni predal je novost v ponudbi storitev Pošte Slovenije

Marjan Kodolja – Moj mikro

Elektronski poštni predal razumemo kot neke vrste elektronski prostor, kamor dobivamo in v katerem hranimo e-dokumente, jih oblikujemo po predpisanim standardu in ne nazadnje pošiljamo na druge naslove e-poštnih predalov ali fizične naslove. V nasprotju z drugimi storitvami elektronske pošte mora ta storitev zagotoviti večji stopnji varnosti tako pošiljanja kot hranjenja dokumentov ter hkrati zagotoviti možnost povratne informacije, da je naslovnik dokument prejel. Po drugi strani pa mora biti prejemalec prepričan, da dokumenta na poti ni nihče spreminjal, da je torej av-

tentičen, in da ga je res poslala oseba, ki je navedena kot pošiljatelj.

Vse opisano je s pomočjo programske opreme mogoče zagotoviti tudi v okviru storitve e-pošte, zato mora e-prostor omogočiti preprostejšo uporabo, na primer le spletnega brskalnika in digitalnega potrdila. Slednji je nujen za varno delovanje, elektronski podpis in zagotavljanje avtentičnosti dokumenta in pošiljatelja. Na drugi strani pa imamo dejansko storitev e-poštni predal, ki je novost v ponudbi Pošte Slovenije (<https://moja.posta.si>). Lepo je, da se Pošta zaveda izzivov informacijske družbe in s tem tudi potrebe po delni spremembi svoje vizije. Vpraša-

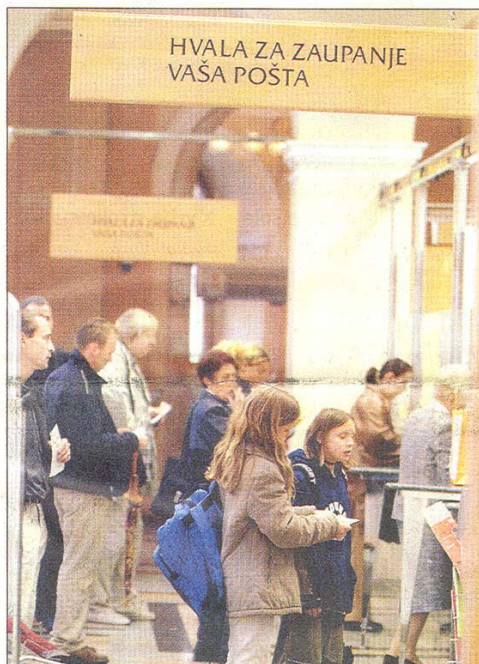
Nepotrebna množica kartic

Ko se podjetje pri nas odloči ponujati storitev, ki zahteva varno poslovanje, torej tudi digitalno potrdilo, je njegov prvi korak ustanovitev lastne agencije za izdajanje. Agencije v svetu se med seboj priznavajo, zato je načeloma vseeno, kje kupite digitalno potrdilo, saj je uporabno povsod. Pri nas se za zdaj to še ni zgodilo. To pomeni, da potrebujemo za poslovanje z javno upravo eno digitalno potrdilo, za poslovanje z banko drugo in s pošto spet tretje. Večina uporabnikov niti ne ve, da je mogoče na eno kartico spraviti več potrdil, zato imajo več kartic in več gesel. Pri takem pristopu smo zelo daleč od načela, da mora biti storitev preprosta in uporabniku prijazna, od česar nas oddaljuje množica potrdil, kartic, čitalcev in programske opreme.

nje pa je, ali je resnično dobro pretehtala uporabniški vidik in se vprašala, kaj uporabnik resnično potrebuje in pričakuje od njene nove storitve.

Na kratko bi lahko rekli, da gre za preprost prenos poštnega predala v navidezni svet, s to razliko, da je naslov poštnega predala javno znan, naslov e-predala pa ne. Tako ne moremo poslati izjave, denimo, komunalnemu podjetju, naj nam pošilja račune na e-predal pri Pošti Slovenije. Lahko le pogledamo, ali je to podjetje na seznamu in torej prijavljeno za omenjeno storitev, in nato določimo, naj nam pošilja račune v elektronski obliki. Tak pristop onemogoči zlorabe, kajti če smo se v storitev prijavili s svojim digitalnim potrdilom, potem smo dejansko tisti, za katere se izdajamo. Ker pa je nemogoče pričakovati, da bodo vsa slovenska podjetja nekoč sodelovala v tej storitvi, je treba vzporedno odpreti še kakšen drug način. Nekaj tehnoloških težav, vendar ne nerešljivih. In če bodo podjetja začela prejemati veliko takšnih zahtev, lahko pričakujemo, da se bodo kmalu vpisala v omenjeni seznam.

Lahko se torej prijavimo za storitev e-predala, od agencije Pošta CA pridobimo digitalno potrdilo, plačamo letno članarino in vse skupaj namestimo na računalnik. Nato pogledamo, katera podjetja so v storitvi (RTV Slovenija, Pošta Slovenije, Večer, KRS Rotovž, Poštna banka Slovenije, Elektro Maribor) in preusmerimo njihove račune na elektronski predal. Račune lahko pregledujete in prenesete na računalnik, čez nekaj časa pa jih bo mogoče tudi elektronsko plačati – verjetno z bančno kartico in s plačilom provizije, kot je običajno, če nesete položnico na poštno okence. V prihodnje bo morala Pošta Slovenija to storitev še razvijati, če bo hotela doseči tudi njen komercialni uspeh. Ne bo dovolj le širiti seznama vključenih podjetij, pač pa bo morala omogočiti združitev sedanjih elektronskih storitev z e-poštnim predalom in vzporedno razvijati nove možnosti. Če nič drugega, lahko Pošta hitro vključi storitev elektronskega pisma in e-trezor.

Za plačilo mesečnih obveznosti vam ni več treba stati v vrsti. Foto: dokumentacija Dnevnik

KO SAMI USTVARJATE SPOMINE!

www.eroto.si

Priloga C.10: Morje letos nenavadno toplo

Vir: (3. 7. 2003) Dnevnik.

Morje letos nenavadno toplo

Segrelo se je že na dobrih 27 stopinj Celzija, kar pa po mnenju naših strokovnjakov ni nič nenavadnega – Italijani pretiravajo?

KOPER – Vročinski val, ki je zajel vso Evropo, vpliva tudi na povišane temperature morja. V minulih dneh se je tudi naš košček morja segrel na dobrih 27 stopinj Celzija, kar je za bolj zmrzljive kopalce dobrodošlo; veliko ljudi pa tarna nad mlakužo, v kateri ni več mogoče poiskati osvežitve, zato jo iščejo drugje.

Nad letošnjimi povišanimi temperaturami morja so zaskrbljeni zlasti italijanski strokovnjaki, ki opozarjajo na nevarnost orkanov. Strokovnjak za fizikalno oceanografi-

jo obalnih voda na Morski biološki postaji v Piranu Vlado Malačič pa pojasnjuje, da pri nas za zdaj ni razlogov za preplah.

»Kot izhaja iz naših meritev, temperatura našega morja ni skrb zbujajoča. Tudi v minulih letih se je naše morje segrelo do 27 stopinj Celzija, zato ne moremo reči, da smo v zadnjih letih opazili trend naraščanja temperatur morja. To pa ne pomeni, da se to morda ne bo zgodilo,« pravi Malačič in pojasnjuje, da bi povišane temperature morja

posledično pomenile tudi višjo gladino morja. To bi za obalne kraje pomenilo večjo možnost poplav, ob nizkem zračnem tlaku in južnem vetru pa tudi močnejše nevihte, kot smo jih bili vajeni.

»Toda takšni procesi se ne zgodijo čez noč, za takšne spremembe so potrebna leta,« pravi Malačič, ki meni, da so ocene in svarila njegovih italijanskih kolegov morda nekoliko pretirani. Ti po poročanju Slovenske tiskovne agencije trdijo, da Sredozemsko in Jadransko morje v za-

dnjih 3000 letih še nikoli ni bilo tako toplo. V Sredozemskem morju je bila po njihovih podatkih povprečna temperatura v avgustu 24 stopinj Celzija, v zadnjih letih pa naj bi se temperatura morja zaradi učinkov tople grede povečala na 25 oziroma 26 stopinj Celzija.

Letos so razmere še posebno skrb zbujajoče, saj je morje že doseglo 27 stopinj Celzija. Zato opozarjajo na možnosti orkanov, neviht in toče, kot so jih vajeni v tropskem podnebjju. **(tt)**

Sedemindvajset stopinj »portoroškega« morja: kopalci uživajo, Italijani svarijo. Foto: Danica Cmrečnjak

Umrla je pevka zabavne glasbe Berta Ambrož

LJUBLJANA – Včeraj je v 59. letu starosti umrla pevka zabavne glasbe Berta Ambrož, interpretka Privškovih pesmi. Kadar pride dež in Luči Ljubljane, Repinčevega Ti volskega pastirčka in slovenskega zimzelenčka Brez besed.

S to skladbo Mojmirja Sepeta in Elze Budau ostaja Berta Ambrož rekorderka med najvišje uvrščenimi slovenskimi evrovizijskimi izvajalci, saj si je leta 1966 v Luksemburgu priborila 5. do 6. mesto. Berta Ambrož se je rodila oktobra 1944 v Trzinu.

Priloga C.11: Za večino se začenjajo počitnice

Vir: (26. 6. 2003) Dnevnik. Str. 1.

Za večino se začenjajo počitnice

Tudi letos bo precej dijakov svoje znanje dokazovalo na popravnih izpitih – Za bodoče študente ni počitka

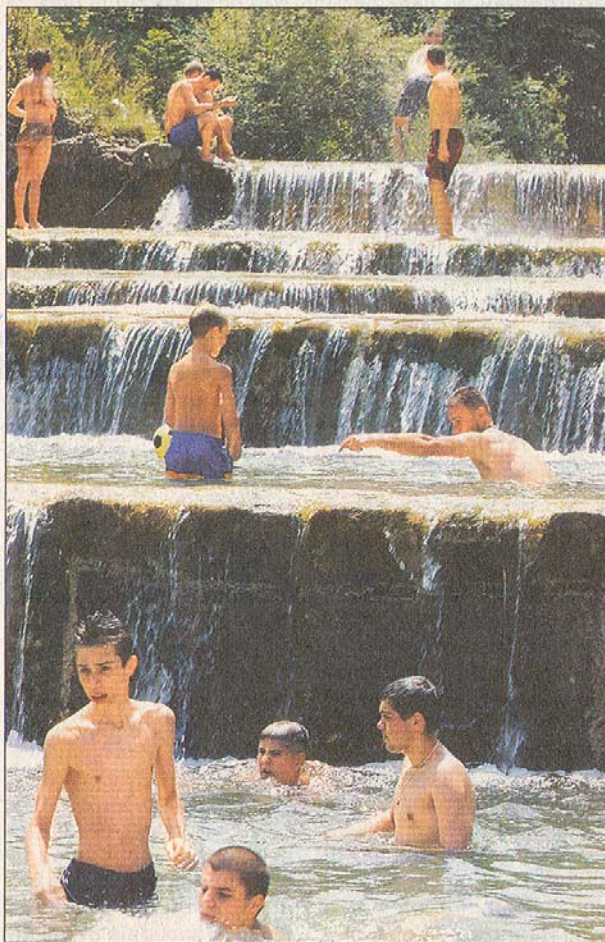
Maja Čepin Čander

LJUBLJANA – Letos je bil za mnoge šolarje prazničen že dan pred dnevom državnosti, saj so dobili prislužena spričevala, nekateri med njimi pa so se takoj ohladili v prijetno hladni Iški v Iškem Vintgarju (na sliki). Toda za marsikoga se šola in z njo povezane obveznosti še niso končale.

Nekaj osnovnošolcev se bo šele jutri vpisalo v zelene šole, ki so si jih izbrali v drugem krogu, nekaj pa se jih bo moralo tudi letos zadovoljiti z vpisom v šole, kjer bodo ostala prosta mesta. Tisti, ki končujejo srednje šole, se bodo še nekaj dni potili na ustnih izpitih poklicne in splošne mature, kakor je soditi po statistikah iz preteklih let, pa se bo slaba petina dijakov kmalu imela priložnost dokazati na popravnih izpitih.

Preden se bo začel jesenski rok mature, bodo morali bodoči študenti poskrbeti še za vse potrebno za sprejem v študentske domove in vpis na fakultete. Foto: Luka Cjuha

stran 3

Priloga C.12: Vrhunec sezone z minusi

Vir: (4. 8. 2003) Delo. Str. 1.

Vrhunec sezone z minusi

*Večina hotelov, kampov
in zasebnih sob na obali
zasedena slabše kot lani*

Portorož – Za začetek vrhunca letošnje poletne turistične sezone statistika ni kdo ve kako »vrhunska«. V najbolj turistični slovenski občini, piranski, so bili hoteli, zasebne sobe in kampi po uradnih podatkih zasedeni le 77-odstotno.

S sobote na nedeljo je v piranski občini prenočevalo 17 odstotkov gostov manj kot lani. Domačih gostov je bilo 13 odstotkov manj, tujih pa 20 odstotkov manj. Najbolj, 96-odstotno, so bili zasedeni kampi, kljub temu pa je v njih manj gostov kot lani. Hoteli so bili zasedeni 81-odstotno oziroma devet odstotkov slabše kot lani ob istem času. Zasebne sobe, ki jih oddajajo agencije, so bile za 40 odstotkov slabše zasedene kot lani, vendar podatka ne gre posplošiti: zasedenost teh sob je nedvomno večja, ker jih mnogi lastniki oddajajo brez posredovanja agencij. V TIC (turistično-informacijskem centru) Portorož tako nimajo realnega podatka in še najbolje bi bilo, če podatkov o zasedenosti sob pri zasebnikih sploh ne bi več dajali. Pregled nad oddajanjem sob – uradno in na »na črno« bi moral prevzeti kdo drug. V Izoli je zasedenost prenočitvenih zmogljivosti na lanski ravni. Kot so povedali v izolskem TIC, je bila zasedenost hotelskih sob s sobote na nedeljo približno 90-odstotna. Dve tretjini je bilo domačih gostov, tretjina pa tujcev.

D. G.

Fotografiji Dušan Grča

Nedeljsko dopoldne na koprskem kopališču

V soboto je cesto pred Koprom zamašila neskončna kolona vozil

Priloga C.13: Bolniki čakajo, pa če stavka je ali je ni

Vir: (26. 5. 2004) Dnevnik. Str. 1.

Bolniki čakajo, pa če stavka je ali je ni

Zdravniki v bolnišnicah in zdravstvenih domovih so včeraj za eno uro protestno prekinili delo

Tadeja Lampret

LJUBLJANA – Ambulante in operacijske dvorane po vsej Sloveniji so včeraj med 9. in 10. uro samevale, zdravniki so sprejemali le bolnike, ki so njihovo pomoč nujno potrebovali. Z napovedano enournno prekinitev dela so zdravniki namreč množično izrazili nezadovoljstvo s svojim položajem. Nezadovoljni pa so bili tudi bolniki, ki so še dlje kot po navadi čakali pred zaprtimi vrati ambulant. Na Polikliniki bi ambulate morale odpreti vrata ob 8.30, pa so jih v večini primerov šele nekaj po deseti uri. Dr. Marjan Fortuna, koordinator na Polikliniki, pa je zagotovil, da bodo kljub prekinitvi dela pregledali vse naročene bolnike. Foto: Jaka Adamič stran 3

Mobilni telefoni otrok praznijo starševske žepe

Strokovnjaki so prepričani, da so se otroci mobilnikov tako navadili, da brez njih ne bi mogli več živeti – Na mesec večdesettisočtolarski računi

Priloga C.14: Ponižujoče in mučno za pacienta

Vir: (17. 6. 2003) Delo.

Zamrežene postelje v psihiatriji

Ponižujoče in mučno za pacienta

Dve psihiatrični bolnišnici in en zavod v Sloveniji imajo še vedno zamrežene postelje – Dva moška sta na takih ležiščih zaprta že 15 let

Zamrežene postelje, ležišča, katerih zgornji del v obliki kletke popolnoma zapirajo bolniške rešetke bodisi jeklena mreža, spajda med predmete, ki bi se jih smelo videti kvečjemu samo v muzejih, a jih na Češkem, Madžarskem, Slovaškem in v Sloveniji še vedno uporabljajo v psihiatričnih ustanovah, pravijo člani Centra za zagovornišvo ljudi z duševnimi motnjami (Mental Disability Advocacy Center – MDAC). Ta mednarodna organizacija, ki se ukvarja z zaščito človekovih pravic ljudi s psihičnimi in intelektualnimi težavami, bo danes objavila poročilo o uporabi zamreženih postelj v štirih državah kandidatkah za sprejem v EU, predstavili pa ga bodo tudi v evropskem parlamentu.

Po številnih mednarodnih dokumentih, kot so Evropska konvencija o človekovih pravicah, Konvencija Zdravih narodov proti mučenju, nehumani, ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju, Mednarodna konvencija o civilnih in politič-

ni pravicih in Universalna deklaracija o človekovih pravicah, je uporaba zamreženih postelj v psihiatriji praksa, ki ni v skladu z načeli spoštovanja človekovih pravic. Namen poročila, ki ga bo danes v evropskem parlamentu predstavila

poslanka Liz Lynce iz Velike Britanije, je spodbuditi vlade štirih držav pristopnic k EU, da v letu 2003, ki so ga razglasili za evropsko leto invalidov, zakonsko in v praksi preprečijo ta sredstva, ki razločujejo, ustrezajo in ponižajo ljudi.

V nasprotju s standardi

MDAC je v sodelovanju z lokalnimi partnerji izvajal raziskavo o uporabi zamreženih postelj od februarja do maja letos. V tem času so njegovi predstavniki obiskali več kot 20 psihiatričnih bolnišnic in zavodov, v katerih bivajo ljudje z duševnimi motnjami. Pogovarjali so se z zdravstvenimi in nekadernimi uporabniki psihiatričnih storitev, ki so bili kdaj tako zaprti, s strokovnjaki, ki delajo v psihiatričnih ustanovah, predstavniki nevladnih organizacij,

ponekod tudi z uslužbenci ministrstva za zdravje in ombudsmeni. Vse obiske in pogovore so posteli, vendar v poročilu niso nikjer navajali imen, kdo je kaj rekel, da bi zaščitili zasebnost sodelavcev.

Kot ugotovljeno, zakaj se uporabljajo zamrežene postelje, so v vseh štirih državah naveli enega od naslednjih razlogov: za ljudi z hudimi intelektualnimi motnjami, ki se ne obvladajo vedejo, za starejše z demenco, za psihiatrične paciente, ker imajo premalo osebj ali to ni ustrezno usposobljeno, ponekod pa so zamrežene ležišča način kaznovanja ali grožnje. »Ne glede na razlago je ta praksa v neposrednem nasprotju z mednarodnimi standardi, ki dovoljuje, da se človek uklene le v izjemnih primerih in samo za zelo kratek čas, da prebrskamo krizo situacijo, ki jo nevarnost sebi ali drugim.« pravi poročilo.

Ljudje, ki so izkusili, kako je biti zaprt v taki kletki, so v vseh štirih državah opisali enaka občutja: da so se počutili kot ujetje živali, pozabljene od vsega sveta, nemočne in prestasene.

Smrt v požaru

V nekaj več kot petdeset strani dolgem poročilu so iz strani posebej namenjenih razmeram v Sloveniji. Čeprav so zamrežene postelje iz psihiatričnih ustanov in zavodov pri nas v sredini devetdesetih let večinsko odstranili, so raziskovalci MDAC našli nekaj osupljivih primerov njihove uporabe. Obiskali so psihiatrične bolnišnice v Ormožu, Vojniku, Ljubljani in zavode v Hrastovu, Dutovljah, Lukavcih ter dnevni center Senta. V nasprotju s predstavitelji tremi državami jim je bil onemogočen dostop do vseh ustanov.

Zamrežene postelje so pri nas – tako je mogoče prebrati – začeli odstranjevati po požaru, ki je 15. oktobra 1991 izbruhnil v ljubljanski psihiatrični kliniki in v katerem je umrla ženska, zaprta v zamreženo posteljo, umrla, ker ni mogla uiti. Požar je okoli 3.30 jutraj povzročila druga ženska, ki je bila prav tako zaprta in je v posteljo pritisnili hotopila vžgalice. Deklari medicinski sestr, ki je tedaj ka-

ma skrbela za približno sto pacientov, je uspelo rešiti tri ženske, ki so bile skupaj v sobi, četrte pa ne.

Na ljubljanski psihiatrični kliniki tovrstnih ležišč ni več, so navedli raziskovalci MDAC, našli pa so jih v dveh drugih psihiatričnih bolnišnicah in enem zavodu. V eni od bolnišnic naj bi tako posteljo imeli, ker je ne morejo odstraniti, saj je pritrjena v tla, v drugi jo občasno uporabljajo za geriatrske paciente, ki trpijo za demenco, in alkoholike v deliriju.

V zavodu, kjer zamrežene postelje še uporabljajo, med drugim bivata dva moška, stara 40 in 45 let, ki naj bi bila v teh kletkah živeča tudi po 24 ur na dan. In to vsaj že 15 let. Oba sta hudo duševno prizadeta, ves čas imata plenice in sta oblečena v pižamo. Enega so v ta zavod premestili iz otroškega zavoda, ko je postal polnoleten, drugega so sprejeli, ko družina ni mogla več skrbeti zanj. »Direktor institucije je poskušal odstraniti zamrežene postelje, a osebe ni moglo obvladati teh dveh moških,« je mogoče prebrati. MDAC je 25. aprila letos opozorilo na to odbor proti mučenju pri OZN in evropskega komisarja za človekove pravice.

Člani MDAC so izpostavili, da v naši državi ni zakonodaje, ki bi se konkretno ukvarjala z duševnim zdravjem, ravno tako ni neodvisnega sistema, ki bi nadzoroval psihiatrične ustanove. Na neustreznost tega, da je v institucijah, kjer naj bi skrbeli za ljudi z duševnimi motnjami, še vedno najti ležišča kletke, je Slovenijo leta 2001 opozoril tudi Evropski odbor za preprečevanje mučenja pri Svetu Evrope.

Med priporočili, ki jih je MDAC namenil Sloveniji, poleg prepostavitve zamreženih postelj in nadzora novega reda, tudi to, naj vlada objavi rezultate raziskave o prisili in izolaciji v psihiatričnih ustanovah, ki jo je ministrstvo za zdravje izvedlo v letih 1998 in 1999. Povečajo jo ba, naj upošteva priporočila Evropskega odbora za preprečevanje mučenja pri Svetu Evrope.

Barbara Hočevar

Nehuman in ponižujoč odnos – Zamrežene postelje v psihiatričnih ustanovah so v nasprotju z načeli o človekovih pravicah. Foto: Informacija Delo

Priloga C.15: V Cankarjevi založbi se bojijo konca

Vir: (3. 7. 2003) Dnevnik. Str. 9.

Gospodarstvo

V Cankarjevi založbi se bojijo konca

V Mladinski knjigi Založbi zagotavljajo, da je strah za večino zaposlenih v Cankarjevi založbi neutemeljen

Sabrina Slak

LAJUBLJANA – Potem ko je mari-borska Založba Obzorja po prevzemu DZS pristala v stečaju, obstajajo strahovi, da bo podobno usodo doživela tudi Cankarjeva založba (CZ), ki jo je lani prevzela Mladinska knjiga Založba (MKZ). Nekateri se bojijo, da bodo odpustili dvesto zaposlenih in ukinili blagovno znamko Cankarjeve založbe. V MKZ zatrjujejo, da so strahovi neutemeljeni, saj je njihova strategija jasna – želijo utrjevati založniško, knjigotrsko in trgovinsko dejavnost v sklopu skupine Mladinska knjiga (MK), tak pa je bil tudi namen prevzema CZ. Racionalizacija in združevanje nekaterih služb je sicer neizbežna, a blagovna znamka Cankarjeve založbe in njen založniški program ter seveda zaposleni, ki ga vodijo, bodo ostali.

Kapitalskemu povezovanju MKZ in Cankarjeve založbe, v kateri ima MKZ več kot 90-odstotni lastniški delež, sledijo letos še procesi organizacijskega preoblikovanja, ki potekajo znotraj skupine MK. »Reorganizacija poteka na dveh ravneh: združevanje in usklajevanje sorodnih dejavnosti – knjigotrstva in bi-roopreme v sklopu trgovine in založništva, prav tako pa na ravni racionalizacije, to je zmanjšanja stroškov in povečanja učinkovitosti poslovanja podpornih služb – kadrovske, finančne, pravne ipd.,« je pojasnil direktor strateškega razvoja in kontrolinga v MKZ Jože Hribar. V ta proces je seveda vključena tudi Cankarjeva založba kot eno izmed podjetij v skupini MK, ki jo sestavljajo še MK Založba, MK trgovina in MK Birooprema.

POSTOPNO POVEZOVANJE

Proces povezovanja Cankarjeve založbe s podjetji skupine MK bo, kot je povedala vodja službe za stike v javnosti MKZ Laura Štraus Vuk, potekal postopoma. Ta trenutno v MKZ še nimajo podrobnega načrta povezovanja, saj je še v nastajanju, povezovanje pa naj bi bilo po okvirnih ocenah v celoti končano v letu in pol do dveh. Za zdaj po besedah Štrausove še ni bilo pretresov, razen strahu med zaposlenimi, da bodo

V MKZ zatrjujejo, da bodo na založniškem področju ohranili obe močni blagovni znamki. Foto: Luka Cjuha

ostali na cesti. »Ta strah je razumljiv, saj so bile tranzicijske zgodbe za zaposlene velikokrat takšne. V založniški dejavnosti pa je dodatno še zelo boleča zgodba z Založbo Obzorja in čustva so močna,« je pojasnila Štrausova in dodala, da si v skupini MK želijo, da bi bilo tehnoloških presežkov čim manj, zato jih skušajo nekaj reševati že zdaj na »mehak način«, s

predčasnimi upokojitvami, odpravinami, prezaupovanjem.

Zavedajo se, da bodo zaradi reorganizacijskih sprememb, ne samo v Cankarjevi založbi, ampak v celotni skupini, nastali presežki kadrov, a presežnim delavcem skušajo dati drugo priložnost v okviru skupine MK ali zunaj nje (samozaposlitev). »Ocen o tem, koliko ljudi bo v posameznih dejavnostih preveč, še ni.

Šele ko bodo urejene prezaupitve in predčasne upokojitve, se bo pokazalo, koliko je dejansko nezaposljivih,« je povedala Štrausova. Da bi odpustili vseh dvesto ljudi Cankarjeve založbe, je popoln nesmisel, saj bi to pomenilo ukinitve založbe, ugotavlja predsednik uprave Cankarjeve založbe Zdravko Kafol. Cankarjeva založba se z založništvom ukvarja že 58 let in bo to temeljno dejavnost ohranila v skupini MK, zagotovo pa se bodo spremenili procesi. Nekaj ljudi bo preveč, zato se tudi ves čas dogovarjajo s sindikati, priznava Kafol, vendar bo ta delež najhen, kakih 10 ali 20 odstotkov, kar je običajno pri povezovanjih sorodnih podjetij. Podaril je še, da sta MKZ in Cankarjeva založba skupaj najmočnejši na trgu in imata veliko odgovornost za to, kaj bosta naredili na trgu, da se bo slovensko založništvo ohranilo.

JASNE STRATEGIJE

Štrausova je zatrnila, da so strategije skupine MK jasne. »Založniško, knjigotrsko in trgovinsko dejavnost želi ohraniti in jo širiti z novimi področji in dejavnostmi, tudi zunaj Slovenije,« je povedala. Tak pa je bil njen namen tudi pri prevzemu Cankarjeve založbe. »Namen združevanja založniške dejavnosti je, da bi postali bolj učinkoviti, k čemur bi pripomogla tudi ohranitev blagovne znamke Cankarjeva založba. Pomembna pa je tudi skrb za knjigotrsko mrežo, ki je v Sloveniji šibka, na nekaterih področjih celo mrtva,« je

potrdil Hribar. Na področju trgovine je po njegovih besedah še veliko potencialov in njihov namen je oživiti trgovinsko dejavnost. Po besedah Štrausove se bo skupna trgovinska in knjigotrska dejavnost vseh treh družb odprla možnosti za posodabljanje in razvoj teh dejavnosti. »Za združevanje na področju trgovine govori več razlogov – boljši pogajalski pogoji, boljši servis, učinkovitejša podpirne dejavnosti ipd. To naj bi se navsezadnje pokazalo pri boljših poslovnih rezultatih, kar bi v končni fazi koristilo založniški dejavnosti, ki v Sloveniji trenutno preživlja težke čase,« je pojasnil Hribar.

Knjigotrski del, ki je zaostal in nameravajo v njegovo obnovo veliko vložiti, bi se torej spremenil, založniški del pa bo v programskem smislu ostal nespremenjen, vendar s skupnimi prodajnimi, proizvodnimi in podpornimi službami. Na založniškem področju bodo, je povedala Štrausova, obdržali obe močni blagovni znamki, MKZ in Cankarjevo založbo. »Programsko se obe založbi dopolnjujeta. Zlasti na področju leposlovja ni nobenih razlogov, da bi uvajali spremembe. Na leksikalnem področju pa bo potrebno usklajevanje programov MKZ in CZ, ker je nesmiselno, da bi denimo vsaka izdajala 'svoj' angleško-slovenski slovar. Pomembno je, da bomo še naprej delovali pod obema blagovnimi znamkama, njunim poslanstvom in tradicijo,« je še poudarila Štrausova.

Delničarji Cankarjeve založbe so razdelili dobiček

Delničarji Cankarjeve založbe so na redni letni skupščini razdelili dobiček. Del bilančnega dobička iz prejšnjih let in leta 2002 v višini 12,476 milijona tolarjev so namenili za izplačilo dividend, tako da na delnico pripade 40 tolarjev bruto. Upravi in nadzornemu svetu so namenili skupaj 2,2 milijona tolarjev, del dobička v višini 16,47 milijona pa se razporedi v druge rezerve iz dobička.

Cankarjeva založba je lani ustvarila 4,2 milijarde tolarjev prihodkov in 75,9 milijona tolarjev čistega dobička. Založniška dejavnost je ustavila negativne trende iz zadnjih dveh let poslovanja, tako da je vseh pet sektorjev poslovalo pozitivno in preseгло načrte. Prodaja se je realno povečala za 6 odstotkov, produktivnost za 16 odstotkov. Podpisana je bila nova petletna pogodba z najpomembnejšim principalom, Oxford University Press, in potrjena učbeniška gradiva, so sporočili iz Cankarjeve založbe.

Priloga C.16: Razgreta pločevina brez hladilnih naprav

Vir: (27. 7. 2003) Dnevnik. Str. 15.

Ljubljana in okolica

Razgreta pločevina brez hladilnih naprav

Naporna vožnja z mestnimi avtobusi – Šele septembra novi zelenci s klimo – V vročini so priljubljeni taksijski

Katja Žižek

LJUBLJANA – Vožnja z mestnimi avtobusi postane poleti neznoza za potnike, saj je v avtobusih ponavadi še bolj vroče kot zunaj. V poletnih mesecih se poveča število tistih, ki raje pokliče taksi, saj je večina avtobusov brez klimatskih naprav. Ščasma bodo pri LPP dobili več tovrstnih avtobusov, vendar bodo letošnje poletje ljubljani še vedno trpeli v razgreti pločevini.

Klimatsko napravo ima namreč le pet od 196 mestnih avtobusov, ki vozijo na različnih progah. Špela Verbič Miklič, sodelavka ljubljanskega potniškega prometa (LPP) za odnose z javnostmi, majhno število klimatiziranih avtobusov pojasnjuje s tem, da do pred nekaj leti klimatske naprave še niso bile tako izpolnjene, da bi prenesle stalno odpiranje vrat, zato so pet avtobusov opremili poskusno. Ker se je ukrepi izkazal za učinkovitega, so se odločili za nakup 29 avtobusov s kli-

mo (od tega 19 mestnih in 10 primestnih), ki bodo začeli voziti septembra.

Na LPP zagotavljajo, da je ohlajevalna naprava v avtobusih vključena ves čas, v tistih, ki je nimajo, pa so ves čas odprta okna. Ker je vročina v avtobusih kljub okencem na strehi še vedno neznoza, nekaterim potnikom ne gre v račun, zakaj voznik ne odpre vrat. »Med vožnjo voznik vrat ne sme odpirati in tudi ne takrat, ko avtobus čaka pred semaforjem,« je pojasnila Špela Verbič Miklič.

Uporaba javnega prevoza poleti močno upade – tudi zaradi šolskih počitnic, saj so dijaki in solarji najštevilnejši uporabniki – zato so pri LPP v torek iz prometa umaknili tretjino avtobusov. Močno pa se poveča število oseb, ki se odločijo za vožnjo s taksijem, saj so ti ponavadi opremljeni s klimatsko napravo. V vročih dneh pri Taksiju družstvu Ljubljana dobijo kar 550 naročil na dan, kar je 150 več kot običajno. V njihovem voznem parku je 65 taksijev, od katerih jih ima kar 60 vgrajeno klimatsko napravo. »Večina potnikov že po telefonu, ko naroči taksi, zahteva takšnega s hlajenjem. Zgodi pa se tudi, da ga stranke v avtomobilu ne marajo, saj se bojijo prehlada,« je povedala dispečerka pri Taksiju družstvu Ljubljana. Tudi pri Hit Taksiju dobijo poleti za tretjino več naročil, vsi

Vožnja v večini zelenecv ni te dni nič kaj prijetna. Foto: Jaka Adamič

njihovi taksiji pa imajo vgrajeno klimatsko napravo. Vožnjo z ohlajenimi taksiji priporočajo tudi zdravniki. »Sploh starejšim v vročih dneh odsvetujem vožnjo v pregreth avtobusih, pa tudi pešačenje zanje v teh dneh ni primerno,« je opozorila Alenka Popovič, zdravnica pri Splošni nujni medicinski pomoči. Vožnja v vročih vozilih

je nevarna posebno za starejše ljudi, srčne bolnike, osebe z nizkim tlakom in ljudi pod vplivom alkohola. Kronični bolniki naj se torej vožnji z avtobusom brez klimatske naprave izogibajo, drugi pa naj, preden odidejo od doma, čimveč pijejo. Kljub možnim neprijetnostim, ki lahko doletijo potnike, so pri LPP zagotavili, da zaradi neznoze

vročine še nihče ni potreboval pomoči. To je potrdila tudi Popovičeva, saj se ne spomni nobenega pacienta, ki bi potreboval pomoč zaradi vročine bodisi v avtobusu bodisi v osebnem vozilu.

Če pa se kljub vsemu zgodi, da potniku postane slabo ali izgubi zavest v pregretem avtobusu, ga je treba čim prej spraviti v ležeč položaj, mu dvigniti noge in ga ohlajati. Ko se ozavešči, mora čim prej dobiti nekaj tekočine. Če po eni minuti še ne pride k zavesti, je treba na pomoč poklicati reševalce.

Dve večji škrtali na strehi

Če ima avtobus na strehi pritrjeni dve večji škrtali, je to znak, da ga ohlaja klimatska naprava. Kmalu bodo lahko potniki pred vstopom videli, ali je avtobus opremljen s klimatsko napravo ali ne, tudi zaradi nalepk, ki bodo nalepljene na avtobusih. Potnik, ki opazi, da klima ni vključena, lahko to sporoči službi za pripravo LPP oziroma na telefonsko številko 582 25 06 in pove registrsko številko avtobusa ter uro in lokacijo vožnje.

Priloga C.17: Kdo je častni konzul?

Vir: (25. 7. 2003) Dnevnik. Str. 4.

Kdo je častni konzul?

Častni konzulni funkcije so navadno ugledne osebnosti iz gospodarskega, kulturnega, znanstvenega življenja, lahko tudi iz športnega in podobno, pravi državni podsekretar na zunanem ministrstvu Tomaž Komšič. Za razliko od veleposlanikov in drugih diplomatskih predstavnikov je častni konzul ponavadi državljan države, kjer deluje, ne pa državljan države, ki ga imenuje za svojega predstavnika. Častni konzuli v državi gostiteljici varujejo interese države posilateljice in njenih državljanov, kot pravijo na zunanem ministrstvu, je častni konzul tudi oseba, ki je materialno neodvisna. »Od kandidatov za častne konzule se pričakuje, da so pripravljeni brez finančnega nadomestila s svojim delovanjem prispevati k razvoju dobrih odnosov in sodelovanja med Slovenijo in sprejemno državo,« pravijo na MZZ. Častni konzuli krijejo vse stroške poslovanja konzulata, razen političnih stroškov in denarnih podpor državljanom Slovenije. Tako določa slovenski zakon o zunanjih zadevah. Dunajska konvencija o konzularnih odnosih pa določa, da so častni konzuli oproščeni carin in davkov za potrebe opravljanja dela, na razliko od veleposlanikov pa nimajo diplomatske imunosti.

Priloga C.18: Metropole redčijo avtomobilski promet

Vir: (3. 3. 2004) Delo.

Avtomobili

Metropole redčijo avtomobilski promet

Brezplačna parkirišča čedalje večja redkost – Ponekod tudi pristojbine za vožnjo v mesto – Avto ima le polovica Parižanov

Rimski župan se oklepa svojega posebnega dovoljenja, s katerim se lahko pripelje v najostrejši središčni del mesta. Londonski župan zagovarja pristojbine za uporabo cest v mestnem jedru. Pariški župan se zavzema za boljši sistem prevoza z javnimi prometnimi sredstvi.

Pariški svetnik Cyril Baudou je zamoren. Pred sedmimi leti je na vogalu ulic Tombé-Issoire in Saint-Yves v 14. pariškem okrožju postavil prvo svetilnikarno ob izhodu z avtocestne številke šest. Pri njem so se mimogrede ustavljali številni prebivalci predmestja, namenjeni v mesto. Potem pa se je pariško županstvo odločilo spremeniti 65 hektarov iz četrti v »zeleno območje« in odvzeti voznike avtomobilov s te poti v središče. Smerni promet se je obrnila in svetilnikarne za služe se je čez noč zmanjšal kar za četrtino.

Tudi Londonski Axel Threlfall ni zadovoljen. Živi v četrti bobojev (boemskih buržujev) v Notting Hillu in dela v tako imenovani congestion zone Cityja, območju, kamor se od februarja lani sme čez dan (od sedmih zjutraj do pol sedmih zvečer) le po plačilu posebne pristojbine (pet funtov). A to ni vzrok njegove slabe volje, pristojbino se strinja, saj mu je njemu ni treba plačevati oziroma mu je ni bilo treba, dokler mu niso ukradli hode. »Vsi si

kupujejo motorje, da bi se izognili prometnim zastojem, pa še ceneje je!«

Druge mesta se spopadajo z avtomobilizmom vsako po svoje. Rim, denimo, je čez dan omejeval dostop v najostrejši središčni del mesta. Tja smejo čez dan le lokalni prebivalci in srečni metniki posebnega dovoljenja, razlaga Walter Veltroni, prvi med mestnimi uradniki. Na Manhattanu so si oblasti omislile vlogovito visoke parkirnine, tako da za večino ne pridejo v poštev. Povsod pa imajo enake ambicije: zmanjšati avtomobilski promet v mestu in z njim hrup, onesnaževanje in število nesreč. Namen je enak skoraj pri vseh, razlikujejo se le glede sredstev, kako ta cilj doseči.

Parkiranje se plača

Kot je leta 2001 pokazala raziskava javnega mnenja, ki jo je naročil Center za proučevanje prometnega omrežja, transport in urbanizem (Certa), se 75 odstotkov vprašanih Francozov strinja, da ima avtomobil na splošno več prednosti kot slabosti, 70 odstotkov pa

metne povezave. »Trudimo se poskrbeti, da bi lahko avtobusi vozili hitreje kot zdaj.«

Zato so zanje uredili posebne varovane proge in izboljšali rednost avtobusnega prometa. Zabili so graditi tramvajsko progo na bulvarju Maréchaux, od mostu Garigliano do vrat Ivry, s čimer želijo vsaj za 25 odstotkov zmanjšati avtomobilski promet. Nacrtajejo t. i. civilizirane kraje, bulvarje in avenije, na katerih bodo razširili pločnike in posadili drevesa. Na njih bo spet dovoljeno parkirati – parkirna bo seveda močno zasoljena. V »zelenih četrtih« bo hitrost vožnje omejena na 30 ali celo na 15 kilometrov na uro, del ceste, namenjen avtomobilom, bodo zožili, preuredili semaforje, povečali število kolesarskih poti in spremenili celotni prometni načrt tako, da bo avtomobilistom vzel pogum in veselje do vožnje. Četrta Alésia-Tombe-Issoire, okoli trga Algire in četrti Saint-Denis, kjer so to že uredili, je šele začetek. Vendar prebivalci niso navdušeni, vsaj ne vsi. »Ulice so resda mirne, ker se je promet preselil na periferijo, toda do nas se je tako rekoč nemogoče pripeljati.«

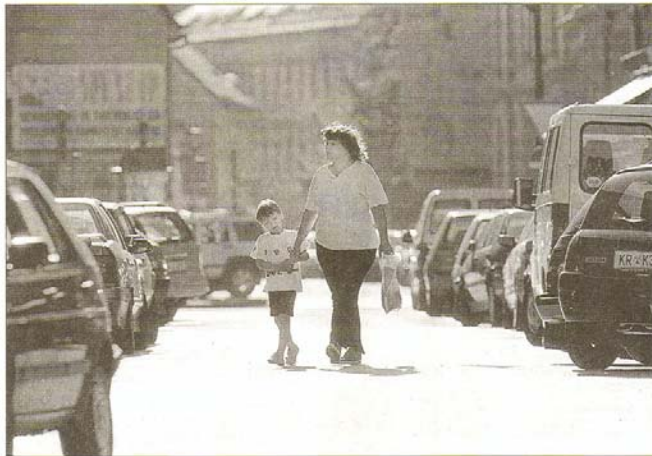
Pristojbine za dostop do jedra Lyona

Za tiste, ki hodijo na delo v središče, je potovanje prava mora. »Kako spodbujati ljudi, da bi se odpovedali avtomobilu in presedli na javni prevoz, ko je v ožjem središču sicer gost in redčen, zunaj njega pa komajda povprečen?« pravi Jean-Marie Guéde, strokovnjak za urbano mobilnost pri civiliziranih krajih, bulvarje in avenije, na katerih bodo razširili pločnike in posadili drevesa. Na njih bo spet dovoljeno parkirati – parkirna bo seveda močno zasoljena. V »zelenih četrtih« bo hitrost vožnje omejena na 30 ali celo na 15 kilometrov na uro, del ceste, namenjen avtomobilom, bodo zožili, preuredili semaforje, povečali število kolesarskih poti in spremenili celotni prometni načrt tako, da bo avtomobilistom vzel pogum in veselje do vožnje. Četrta Alésia-Tombe-Issoire, okoli trga Algire in četrti Saint-Denis, kjer so to že uredili, je šele začetek. Vendar prebivalci niso navdušeni, vsaj ne vsi. »Ulice so resda mirne, ker se je promet preselil na periferijo, toda do nas se je tako rekoč nemogoče pripeljati.«

kjer vozači v mesto pustijo avtomobil, preden pristopijo naprej. In zakaj se ne odločijo za plačevanje posebnih pristojbin za dostop do mestnega središča, tako kot v Londonu? Kot pravi Denis Baupin, pomočnik pariškega župana, odgovoren za promet in zveze, v Londonu iztržijo »temi pristojbinami pol manj, kot so predvideli. Poleg tega bi bil tak način nedržljiv s »francosko metodo«, saj bi povzročil diskriminacijo ljudi glede na to, ali imajo denar ali ne. »Tega pa nečemo. Hočemo spodbudne rezultate, ne da bi se morali zatekati k takim drastičnim metodam.« Saj avtomobilski promet v osrčju francoske metropole vsenoj upada, le da prepočas: od leta 2001 se je zmanjšal za sedem odstotkov.

Urbane pristojbine resda niso v skladu s pariško metodo, pritrjuje Jean Sivadrière, predsednik državne zveze, vendar je le vprašanje časa in razvoja miselnosti, kdaj jih bodo vpeljali tudi v Parizu. Prepričan je, da bodo vsa mesta postopoma uvedla pristojbino za dostop do mestnega središča, podobno kot so konec 50. let prejšnjega stoletja začeli uvajati parkirnine. »Boste videli čez deset let ...«

A. Z.

Mesta se dušijo v prometu – Vsa si prizadevajo za enak cilj: zmanjšati avtomobilski promet in z njim hrup, onesnaževanje in število nesreč.

Rim Rimljanom

»Rim je še vedno sledil po prometnem kausu, koncernih hupanja, strahotnih zastojih ... Danes pa je kljub uličnicam, ki niso bile zasnovane za avtomobilski promet, in prebivalcem, ki so nari na avtomobile (893 na tisoč ljudi), lahko za vzor,« se hvali rimski župan Walter Veltroni. V zadnjih dveh letih so zmanjšali promet in onesnaževanje zraka za 25 odstotkov ter za povrh povečali priliv v mestno blaginjo – z globlami. Vse to so dosegli z uvedbo elektronskih kontrol: kamer, skritih na strateških krajih, ki avtomobilistom preprečujejo dostop do centro stotok. Čez dan smejo vanj samo prebivalci in nekateri izbranci s posebnim dovoljenjem (poslanci, senatorji ...). Avtomobili sicer niso mogli vanj že prej, a kaj, ko so policisti obično strpnost (ber: manj učinkoviti) od strojev. Ze nekaj mesecev ima rimsko središče predel, strogo določen samo za pešce. Trgovci so bili sprva ogorčeni, bali so se, da bodo izgubili stranke. Italijani, ki se tako rekoč rodi za volanom, je težko prepovedati, da bi uporabljal avto. Na srečo se navdušujejo tudi za motorine, vespe in podobno, ki so manjše zlo. Čedalje več avtobusov vozi na meto, ki onesnažuje okolje manj od bencina. V središču vozijo elektrificirani avtobusi, nedavno pa so se Rimljani znova navdušili nad rečnim prometom po Tiberi. Le metro je v povojih. Vsakič, ko začne kopati, nestrpijo ne zokladnice kot v Fellinijevem filmu Rim, in dela se znova ustavi.

Priloga C.19: Avtobusi za dve uri obstali

Vir: (8. 7. 2004) Delo. Str. 1.

Ali je voznik v avtobusu? – Včeraj med 15. in 17. uro so slovenski avtobusi stali, potniki pa so se znašli, kakor so vedeli in znali.

Protest prevoznikov

Avtobusi za dve uri obstali

Podjetja za prevoz potnikov v linijskem prometu se borijo za višje državne subvencije – Potniki nad takim izražanjem nezadovoljstva niso navdušeni

Ljubljana – Včerajšnji protest avtobusnih prevoznikov v obliki dveh urne odpovedi začetka voženj je bil po poročilih dopisnikov Dela z nekaterih večjih slovenskih postaj sicer dovolj primerno napovedan, a med potniki ni dobil večje podpore. Avtobusne vozovnice v resnici niso poceni, a ob upadanju prometa se prevozniki prav zato borijo za višje državne subvencije, da bi nato lahko pocenili vsaj mesečne vozovnice.

Predsednica sekcije za javni prevoz potnikov v linijskem in prostem cestnem prometu pri GZS in direktorica celjskega Izletnika Ana Jovanovič je z dopusta pojasnila, da je bila protestna ustavitve prometa napovedana prejšnji teden (tako da je po torkovi ponudbi prometnega ministrstva niti niso mogli več preklicati, op. a.). Ponudba vlade, da se subvencije za prevoženi kilometer s 17 zvišajo na 50 in ne na 100 tolarjev, kot so zahtevali avtobusarji, pa naj ne bi omogočala pocenitve mesečnih vozovnic. Sekretar sekcije Robert Novak je

pojasnil, da so prevozniki imeli navodila za izvajanje protestne stavke, poročila o poteku pa bodo dobili šele danes.

Po njegovi včerajšnji razlagi avtobusarji na torkovi dopisni seji sicer niso zavrnili predloga vlade in ga sprejemajo. Hkrati pa opozarjajo, da ni dovolj trdnega

zagotovila, da bo uredba o koncesijah sprejeta še ta mesec. Sicer pa naj bi o vladni ponudbi spet odločili prihodnji ponedeljek. (Morda še pravočasno, da ne bi prišlo do sicer napovedanega na štiri ure podaljšanega protesta prihodnjo sredo, op. a.).

Prometni minister Marko Pavliša stavko obžaluje in je prepričan, da je 50-tolarska subvencija primerna za premagovanje težav tako prevoznikov kot potnikov. Težko pričakovana nacionalna prometna politika gre po zagotovilih s prometnega ministrstva na sejo vlade, ki bo prihodnji teden.

Od nje pa je odvisna tudi uredba o koncesiji za opravljanje gospodarske javne službe izvajanja javnega linijskega prevoza potnikov v notranjem cestnem prometu, ki je že v medresorskem usklajevanju naj bi bila sprejeta še ta mesec. Na podlagi te uredbe bodo lahko do septembra pripravili koncesijske pogodbe, v katerih je predviden 50-tolarski prispevek za vsak prevoženi kilometer in za obdobje od septembra do decembra 2004, ki bo izplačan prihodnje leto. Nadaljevanje na 3., več na 7. strani.

Aleš Stergar

Borut Pahor odstopil

Z obema nogama v Bruslju

Wladimir Putin bo... DZ... 11

Priloga C.20: »Slučajni posnetek«

Vir: (16. 4. 2002) Slovenec. Str. 22.

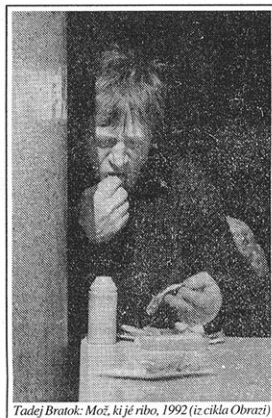
ZIVLJENJE KOT GA VIDI KAMERA

»Slučajni« posnetek

© Tadej Bratok

Slika *Mož, ki je ribo* na prvi pogled deluje kot čisto navaden, slučajen posnetek, narejen mimogrede. Pa ni povsem tako. Dolgo časa sem opazoval moža na naši sliki, ko se je odločal, ali naj kupi porcijo pečenih ribic na ljubljanski tržnici. Naposled se je odločil. Bog ve, kaj si je mislil ob tem, ko je počasi lučil meso od kosti, nosil zalogaje v usta in jih sem ter tja posolil. V napoli obrani ribici, ki kaže okostje, je simbolika našega trenutka, našega socialnega momenta, pa vendar - slika bi delovala kot nekaj slučajnega, če tu ne bi bilo še izraza na obrazu moža - vsak grizljaj mu je dragocen, vsakega okusa enako, z enako slastjo...

Slika z naslovom *Radovedneži* je bila posneta

Tadej Bratok: *Mož, ki je ribo*, 1992 (iz cikla *Obrabi*)

sredi mesta pred nekdanjo samopostrežno restavracijo Emona, za katero sedaj potekajo zidarska dela na najmodernejši krmilnici za hitro hrano v Sloveniji. Pano z reklamo in ljudje pred njim dajejo vtis nečesa pričakujočega, pa tudi brezbržnega, skratka neko vzdusje - »mood« bi dejali ljudje pri reviji Life.

Kakorkoli pogledamo, osrednja pozornost na obeh fotografijah je namenjena ljudem, njihovi medsebojni odvisnosti, ki se izraža na njihovih obrazih, držah, kretnjah, pogledih. Z eno besedo - življenje, kot ga vidi kamera.

Ze od samih začetkov fotografije je bila pozornost fotografske kamere obrnjena k človeškemu življenju. V poznem 19. stoletju so Angleži John Thomson, Giuseppe Primori in Italiji in Ernst Hölzer v eksotični Aziji slikali življenje mogočnih in premožnih ljudi. To je bilo takrat težko opravilo, saj so bile kamere nerodne, velikanske, lesene, na nerodnih stojalih.

Vse do tridesetih let tega stoletja se stvari niso bistveno obrnile na boljše. Ne bi obnovljali cele zgodbe, toda pripomniti velja, da se je vse spremenilo takrat, ko je na tržnice prišla prva Leica in mali film 35 mm formata. Tu ne gre prezreti francoskega mojstra Henri Cartier-Bressona, ki je začel zvrst fotografije, »kakršno vidi življenje«. In tako se je mojster Bresson vedno sprehal okrog s široko odprtimi očmi in s svojo Leico M-3, skrito v žepu...

Zoom in njegove čarovnije

To so bili začetki. Toda kasneje, z uveljavitvijo zoom objektivov, tistih, pri katerih s potegom obroča lahko predmet približas ali oddaljuješ, se je »life« fotografija šele prav razmahnila. Dober zoom objektiv spremenljive goriščne, denimo od 70 do 200 milimetrov, ima takšne »manevrske sposobnosti«, kot bi imel s seboj kopico različnih objektivov. Z njim lahko slikaš pokrajino, nekaj splošnega na tržnici ali ujameš portret moža z ribo. Američani bi mu rekli »allaround lens«, univerzalen pripomoček, s katerim si kamera življenje lahko ogleda z različnih razdalj in zornih kotov. Tudi obe naši fotografiji sta bili posneta s Cannon zoom objektivom 70 do 210 mm. *Mož, ki malica svojo ribo*, me sploh ni opazil, se manj ljudje ob penoju, ki sem jih slikal čez cesto kakšnih dvajset metrov daleč.

reda (*rita* v Vedah, *arta* v Avesti), ki mu pripade veljaja prvotnega kozmičnega principa, postavljenega nad bogove. Ker kozmični princip ni mislsko posebljen v kako božanstvo in je mišljen povsem racionalno, to po Veljačiču pomeni, da umska refleksija omeji kipenje mitosa. Če je začetek azijske filozofske misli torej povezan z demitologizacijo religije, zaradi katere kult bogov navsezadnje zgubi pomen, pa je za razvite azijske filozofije, ki še naprej ostanejo okvirjene z religioznimi sistemi, značilen bodisi kozmizem bodisi akozmizem. Glavna ločnica razmejuje azijske filozofije glede na to, ali so kozmične ali pa akozmične, pri čemer po svojem akozmizmu izstopa budistična misel. Buda namreč ni bil le popolnoma ravnodušen do bogov, ampak je zaviral tudi obstoj vsakršnega kozmičnega prin-

sebnim filozofskim prevodom, kakršen je prevod vzhodne misli v filozofski jezik Zahoda. To vprašanje pa je, ali je misel Vzhoda sploh mogoče predstaviti kot filozofsko misel, ne da bi jo prevedli v jezik, v katerem se je misel Zahoda artikulirala prav kot filozofija v smislu metafizike. Skratka, gre za vprašanje metajezika, ki ostaja nerešeno v svoji vprašljivosti. Čeprav Veljačič ob posameznih pojmih nakaže njihova zahodna popačenja, misel Vzhoda pri njem ostaja vseskozi napotena v jezikovno mrežo zahodne misli. Ne preostane torej nič drugega, kot da se vprašamo: ali mi, zahodnjaki, v resnici nismo zmožni sprejeti vzhodne misli drugače kot tako, da jo zajamemo v svojo lastno jezikovno mrežo, znotraj katere jo šele lahko razumemo, si jo razložimo in z razlago končno tudi prisvojimo?

S tem pa ni rečeno, da je za dobro »life« fotografijo zveličaven edinole zoom objektiv. Zelo priročni so širokokotni objektiv, saj z njimi lahko »barvamo« karakter in atmosfero posnetka ter življenje idealiziramo ali karikiramo. Vse je seveda odvisno od tega, kako fotograf življenje vidi na splošno ali takrat, ko pritane na sprožilec. Pa tudi njegovo razpoloženje,

zdravje, splošna razgledanost, trenutna inspiracija faktorji, ki vplivajo na »life« posnetek.

Ko smo pred kratkim obravnavali velike ter časopisne fotografije, smo pozabili na nekaj bistvenega - na življenje. Tokrat s tem prispevkom popravljamo in zaključujemo našo rubriko o slikarski fotografiji od začetkov do danes...

Tadej Bratok: *Radovedneži*, 1992 (iz cikla *Ljubljana*)